

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Regionální dopady transformace českého průmyslu

Bc. Radka Dušková, M.A.

**Diplomová práce
2015**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radka Dušková, M.A.**
Osobní číslo: **E140128**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**
Název tématu: **Regionální dopady transformace českého průmyslu**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování:

Diplomová práce se zaměří na ekonomické a společenské aspekty transformace českého průmyslu po roce 1989. Součástí práce bude zhodnocení ekonomických efektů této transformace ve východočeském regionu.

Osnova:

- Výchozí podmínky české ekonomiky.
- Teorie procesu transformace.
- Transformace podniků na území Východních Čech.
- Sociální aspekty transformace.
- Vyhodnocení získaných poznatků.

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

- BAETHGE, Martin. Die berufliche Transformation von Arbeiter- und Angestelltenbelegschaften im Industrie- und Dienstleistungsbereich in den neuen Bundesländern. 1. vydání. Münster: Waxmann, 1996. 247 s. ISBN: 3-89325-404-8.
- KOUBA, Karel; VYCHODIL, Ondřej. Privatizace bez kapitálu - zvýšené transakční náklady české transformace. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2005. 177 s. ISBN 80-246-0954-1.
- SPEVÁČEK, Vojtěch a kol. Transformace české ekonomiky - politické, ekonomické a sociální aspekty. 1. vydání. Praha: Linde 2002. 525 s. ISBN 80-86131-32-7.
- SUCHÁČEK, Jan. Restrukturalizace tradičních průmyslových regionů v tranzitivních ekonomikách. 1. vydání. Ostrava : VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2005. 221 s. ISBN 80-248-0865-X.
- ŽÍDEK, Libor. Transformace české ekonomiky 1989-2004. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006. 304 s. ISBN 80-7179-922-X.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání diplomové práce: **29. září 2014**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2015**

doc. Ing. Beata Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 29. září 2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 6. 2015

Bc. Radka Dušková, M.A.

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí práce doc. Ing. Jolaně Volejníkové, Ph.D. za její věnovaný čas, odbornou pomoc a cenné rady, které mi pomohly při zpracování diplomové práce.

Velké poděkování patří také mé rodině za její podporu a trpělivost, kterou mi poskytla po celou dobu mého studia.

ANOTACE

Tato práce se zabývá transformací českého průmyslu s důrazem na zpracovatelský průmysl ve vybraných regionech. První část definuje pojmy spojené s transformací, následně stručně popisuje výběr transformační strategie pro Československo a charakterizuje výchozí podmínky ekonomiky a její postupnou přeměnu. Další část se týká transformace českého průmyslu se zaměřením na zpracovatelský průmysl v průmyslových oblastech v Čechách a na Moravě. Závěr práce je zaměřen na vývoj textilního průmyslu ve východních Čechách a hodnotí také dopady jeho útlumu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Transformace, privatizace, restrukturalizace, průmysl, zpracovatelský průmysl, textilní průmysl

TITLE

Regional consequences of the Czech industry transformation

ANNOTATION

This thesis deals with the transformation of the czech industry, emphasising the manufacturing industry in selected regions. The first part defines terms associated with the transformation, then briefly describes the selection of the best strategy of the transformation for Czechoslovakia and describes the initial conditions of the economy and its gradual transformation. Next part relates to the transformation of czech industry, with a focus on the manufacturing industry in the industrial regions of Bohemia and Moravia. Finally, the work is focused on the development of the textile industry in East Bohemia, and also evaluates the impact of the downturn.

KEYWORDS

Transformation, privatisation, restructuring, industry, manufacturing industry, textile industry

OBSAH

ÚVOD	11
1 VYMEZENÍ TERMÍNU TRANSFORMACE A SOUVISEJÍCÍCH POJMŮ	13
1.1 TRANSFORMACE	13
1.2 PRIVATIZACE	15
1.2.1 Pojem privatizace	15
1.2.2 Rizika privatizace	15
1.3 RESTRUKTURALIZACE.....	18
2 TEORIE PROCESU TRANSFORMACE.....	20
2.1 ŠOKOVÁ TERAPIE VERSUS GRADUALISMUS	20
2.2 LIBERÁLNÍ VERSUS INSTITUCIONÁLNÍ PŘÍSTUP	23
2.3 VÝBĚR TRANSFORMAČNÍ STRATEGIE PRO ČESKOSLOVENSKO	24
3 VÝCHOZÍ PODMÍNKY A PŘEMĚNA ČESKÉ EKONOMIKY	26
3.1 POLITICKÝ SYSTÉM	26
3.1.1 Politický systém v Československu na konci 80. let.....	26
3.1.2 Československý politický vývoj po roce 1989.....	27
3.1.3 Český politický vývoj	28
3.2 ŘÍZENÍ EKONOMIKY	29
3.2.1 Československá centrálně řízená ekonomika.....	29
3.2.2 Transformace na tržní ekonomiku	29
3.3 TRANSFORMACE HOSPODÁŘSTVÍ	30
3.3.1 Vývoj hrubého domácího produktu.....	31
3.3.2 Vývoj a změny zaměstnanosti v sektorech hospodářství	33
4 TRANSFORMACE PRŮMYSLU	36
4.1 ZMĚNY V ČESKÉM PRŮMYSLU.....	38
4.2 REGIONÁLNÍ ROZMĚR TRANSFORMACE.....	47
4.2.1 Průmyslové oblasti v Čechách.....	49
4.2.2 Průmyslové oblasti na Moravě	67
5 TRANSFORMACE TEXTILNÍHO PRŮMYSLU	77
5.1 VÝVOJ ČESKÉHO TEXTILNÍHO PRŮMYSLU	77
5.2 TEXTILNÍ PRŮMYSL VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH	83
5.2.1 Ústí nad Orlicí a průmysl	86
5.2.2 Příklad – Perla v Ústí nad Orlicí	88
5.2.3 Dopady útlumu textilního průmyslu na Orlickoústecku.....	91
ZÁVĚR.....	98
POUŽITÁ LITERATURA	100
SEZNAM PŘÍLOH.....	124

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Vývoj HDP v České republice v období mezi lety 1990 a 2013.	32
Obrázek 2: Podíly zaměstnanosti v jednotlivých sektorech národního hospodářství v letech 1993 a 2013.	34
Obrázek 3: Podíl průmyslových odvětví na hrubé přidané hodnotě průmyslu v ČR v letech 1990 a 2013.	39
Obrázek 4: Rozložení průmyslu v Československu v roce 1954 podle okresů.....	48
Obrázek 5: Hlavní průmyslové oblasti v České republice.	49
Obrázek 6: Územní rozložení textilního průmyslu v Československu ve 20. letech 20. století.	78
Obrázek 7: Vývoj průměrného počtu pracovníků textilního průmyslu ve vybraných letech v období od roku 1902 do roku 2013.	78
Obrázek 8: Rozložení textilního, oděvního a kožedělného průmyslu v roce 1966 v Československé socialistické republice.	80
Obrázek 9: Rozložení textilního, oděvního a kožedělného průmyslu v roce 2005.	82
Obrázek 10: Podíl jednotlivých krajů ČR na počtu textilních podniků nad 100 zaměstnanců v roce 2013.	85
Obrázek 11: Podíl odvětví zpracovatelského průmyslu dle počtu zaměstnanců v okrese Ústí nad Orlicí v roce 1989 a 2001.	86
Obrázek 12: Podíl odvětví zpracovatelského průmyslu dle počtu zaměstnanců v okrese Ústí nad Orlicí v roce 2014.	87
Obrázek 13: Areál firmy Jan Hernych a syn – rok 1909.	89
Obrázek 14: Starý areál textilní továrny Perla.	92
Obrázek 15: Vizualizace vítězného návrhu na revitalizaci areálu Perla.	92
Obrázek 16: Vývoj míry nezaměstnanosti v okrese Ústí nad Orlicí v období 1994 až 2014...	96

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

a.s.	Akciová společnost
ATC	Dohoda o textilu a ošacení
CZ-NACE	Akronym pro statistickou klasifikaci ekonomických činností používaný Evropskou unií
č.	Číslo
ČEZ	České energetické závody
ČGS	Česká gumárenská společnost
ČKD	Českomoravská – Kolben – Daněk
ČMD	Českomoravské doly
čl.	Článek
ČR	Česká republika
ČSA	Československá armáda (lom)
ČSOB	Československá obchodní banka
ČSÚ	Český statistický úřad
ČTPT	Česká technologická platforma pro textil
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HMMC	Hyundai Motor Manufacturing Czech
HPH	Hrubá přidaná hodnota
IPB	Investiční a obchodní banka
IT	Informační technologie
Kč	Koruna česká
KORAMO	Kolínská rafinérie minerálních olejů
LIPO	Liberecké poživatiny
mld.	Miliarda

n.p.	Národní podnik
OKD	Ostravsko-karvinské doly
OKEČ	Odvětвовá klasifikace ekonomických činností
o.p.	Oborový podnik
OSTRAMO	Ostravská rafinérie minerálních olejů
PARAMO	Pardubická rafinérie minerálních olejů
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
Sb.	Sbírka zákonů
SPOFA	Spojené farmaceutické závody
spol.	Společnost
SPOLCHEMIE	Spolek pro chemickou a hutní výrobu
s.r.o.	Společnost s ručením omezeným
TPCA	Toyota Peugeot Citroën Automobile
USA	Spojené státy americké
VHJ	Výrobně hospodářská jednotka
VÚB	Výzkumný ústav bavlnářský
ZPS	Závody přesného strojírenství
ZVU	Závody Vítězného února
ŽP Group	Železiarne Podbrezová Group

ÚVOD

Již za dob Rakouska-Uherska byla na českém území soustředěna převážná část průmyslu celé monarchie. Díky tomu také patřilo později samostatné Československo k průmyslovým velmocím Evropy. Zlom nastal po druhé světové válce, kdy došlo ke znárodnění průmyslových podniků a postupnému zániku malých a středních podniků.

Dalším významným mezníkem byl pád centrálního plánování v roce 1989. Průmyslové podniky se tak ocitly v nové a často neznámé fázi svého vývoje. Většina byla nucena projít privatizací a musela najít dostatečnou motivaci a sílu nutnou k restrukturalizaci. Během 26 let, které uběhly od sametové revoluce, prošlo celé národní hospodářství značným vývojem. Podíl primárního a sekundárního sektoru se snížil ve prospěch terciárního. I přes současné dominantní postavení služeb hraje průmysl v české ekonomice stále významnou úlohu. Během let došlo k postupnému snížení pracovníků a také ke změně odvětvové struktury. Průmysl se přeorientoval z těžkého, který hrál během čtyř dekad socialismu podstatnou roli, na lehký, pro který je typická vyšší přidaná hodnota. Změna byla nejvíce markantní v tradičně průmyslových regionech.

Jako konkrétní příklad je vybrán textilní průmysl. Textilie se vyskytují všude kolem nás a lidstvo je bere již jako samozřejmost, jelikož tvoří každodenní součást běžného života. Textilní průmysl patří k tradičním odvětvím průmyslu na českém území. V minulosti produkovaly textilní závody velké množství kvalitního zboží, jehož velká část byla určena na export. Podniky současně patřily k předním zaměstnavatelům. Od politického převratu v roce 1989 prošel český textilní průmysl spíše negativním vývojem. Kombinace nepříznivé hospodářské situace, často nepovedené restrukturalizace a levné konkurence především z asijských zemí vedla nejen k velkému propouštění zaměstnanců, ale v mnohých případech také k úplné likvidaci textilních továren. Jako příklad slouží Ústí nad Orlicí, které bývalo tradičním textilním městem.

Cílem této práce je charakterizovat změny v českém průmyslu a popsat hlavní průmyslové regiony České republiky a jejich dominantní odvětví. Následně bude práce zaměřena na transformaci textilního průmyslu ve východočeském městě Ústí nad Orlicí, kde budou analyzovány a vyhodnoceny dopady útlumu textilní výroby.

Práce je rozdělena celkem do pěti kapitol. V první kapitole budou definovány z různých odborných pohledů teoretické pojmy spojené s transformací. Jedná se o samotný pojem

transformace, která je chápána jako velice složitý proces, dále termín privatizace a s ní spojená rizika a pojem restrukturalizace.

Druhá kapitola se bude věnovat samotnému procesu transformace. V literatuře je možné najít několik variant členění přístupů k transformaci. V práci budou popsána dvě tradiční členění. První variantou je porovnání přístupů z pohledu rychlosti provedení změn, tedy konfrontování pojetí transformace zastánci šokové terapie s gradualisty. Druhou alternativou je srovnání liberálního a institucionálního přístupu, kde dochází k zohlednění postupu reforem. Nakonec bude popsán výběr konkrétní transformační strategie pro Československo.

Třetí část práce se zaměří na výchozí podmínky československé ekonomiky v 80. letech 20. století a její postupný vývoj a přeměnu na současnou podobu. Původní stav ekonomiky je totiž podstatný, jelikož tvoří základnu pro základní kroky, které určují směr celého procesu. Nejprve bude popsán politický vývoj, poněvadž politický systém ovlivňuje celou společnost a zároveň se odráží v řízení celé ekonomiky. Složitě období přechodu z centrálně plánované ekonomiky na tržní se projevilo také na českém makroekonomickém vývoji. Jako základní ukazatel bude zvolen vývoj hrubého domácího produktu. Výraznou proměnou prošla také zaměstnanost v jednotlivých sektorech národního hospodářství, která bude zmíněna v závěru.

Čtvrtý oddíl se bude zabývat samotnou transformací průmyslu na území dnešní České republiky. Během 26 let, které uběhly od převratu, došlo k výrazným změnám. Průmysl se přeorientoval z těžkého spíše na lehký. Odvětví, která hrála podstatnou roli během období socialismu, se nyní ocitla spíše v útlumu. Současně budou popsány dominantní odvětví průmyslu s příklady nejvýznamnějších podniků v hlavních průmyslových oblastech v Čechách a na Moravě.

Poslední kapitola bude zaměřena na transformaci českého textilního průmyslu, zejména se zaměřením na východní Čechy, konkrétně na město Ústí nad Orlicí, kde mělo toto odvětví po dlouhá léta dominantní postavení. Jako konkrétní příklad bude uveden dnes již zkrachovalý textilní závod Perla, který patřil v minulosti k předním zaměstnavatelům v oblasti. V závěru práce budou analyzovány vybrané dopady útlumu orlickoústeckého textilního průmyslu.

1 VYMEZENÍ TERMÍNU TRANSFORMACE A SOUVISEJÍCÍCH POJMŮ

1.1 Transformace

Slovo transformace pochází z latinského „*transformatio*“ a překládá se jako přeměna, přetvoření. [201] Pro snazší pochopení procesu transformace je nutné její odlišení od reformy. Termín transformace charakterizuje změny celého systému fungování ekonomiky, v určitých případech dokonce celé společnosti. Transformace označuje velmi složitý proces, jehož základem je samotná reálná změna uvažování tržních subjektů. Všechny subjekty se musí přizpůsobit radikálně změněným podmínkám. V této práci se pojem používá pro popsání změny z centrálně plánovaného systému na tržní. Zatímco pojem reforma označuje pouze dílčí změny systému, jako například daňovou reformu, či reformu důchodového systému, přičemž systém jako celek zůstává zachován.

Další pohled na rozlišení pojmů transformace a reformy poskytuje Václav Klaus, který chápe transformaci jako velice široký pojem. Hospodářská opatření provedená v roce 1991 považuje za „pouhou“ ekonomickou reformu. Reforma z počátku devadesátých let tvořila revoluční složku transformace a byla již víceméně ukončena. V podstatě znamenala systémovou liberalizaci, deregulaci cen a zahraničního obchodu a vnitřní směnitelnost. Transformaci označuje Václav Klaus za spontánní evoluční proces, který neustále probíhá. I v dnešní společnosti totiž neustále dochází ke strukturálním změnám a usazování institucionálního rámce, ovšem již se nejedná o žádné revoluční skoky. Vláda disponuje pravomocí do tohoto procesu zasáhnout a regulovat ho správným směrem. [229]

Z uvedených příkladů vymezení pojmu transformace vyplývá, že samotná transformace je velice složitým procesem, ovšem její definování není úplně jednoznačné. Předpokladem úspěšné transformace je, že během procesu dojde ke změně uvažování tržních subjektů tak, aby se dokázaly adaptovat na radikálně změněné podmínky.

„Transformátoři“ se vždy snaží o nápravu nedostatků předchozích systémů. Ovšem konečný cíl transformace nelze zcela jednoznačně stanovit, jelikož neexistuje jediný „správný“ charakter cílového systému. Typy tržních ekonomik, které se vyskytují po celém světě, se liší především v rozměru sociální politiky, úrovni a charakteru státních zásahů do hospodářství. Je zřejmé, že tyto rozdíly se projevují i v názorech na cílový stav, a to zejména ve sporné oblasti ohledně rychlosti provádění změn a v názoru o úloze státu v celém průběhu

transformace. Během transformačního procesu se rozhořely spory nejen mezi ekonomy, ale i širokou veřejností, o cílovou formu transformace. Inženýrka Kotoučková uvažuje tři hlavní názorové proudy způsobu přeměny centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní – společnost usiluje nejčastěji o tržní hospodářství bez přívlastků¹, sociálně-tržní hospodářství nebo hospodářství tzv. „třetí cesty“. [119]

Pro liberální hospodářství je typická velmi malá role státu a minimální státní zásahy. Tržní ekonomika sama směřuje k rovnováze. Cílem je nízká míra inflace, která je předpokladem zdravé ekonomiky, vnější rovnováhy, růstu HDP a nízké míry nezaměstnanosti. Mezi přívržence liberálního názorového proudu patří neoliberální ekonomové jako např. V. Klaus, K. Dyba, J. Zielenc, T. Ježek či V. Dlouhý. Zastánci sociálně-tržního hospodářství, kteří navazovali na keynesiánství, prosazovali státní intervencionistickou politiku, tedy moderní smíšenou politiku se silným státem. Hlavní snahou bylo zajištění sociální spravedlnosti a snižování rozdílů v příjmech a životní úrovni občanů, přičemž k prioritám patřila co nejvyšší zaměstnanost. Mezi zastánce tohoto typu hospodářství se řadí např. M. Zeman, V. Komárek, J. Klacek či M. Matějka. Hlavním cílem hospodářství tzv. třetí cesty nebylo směřování k tržní ekonomice, ale pouhá snaha o zlepšení stávajícího systému. Tato varianta se snažila zejména o posílení role trhu v rámci plánované ekonomiky, vytvoření konkurence mezi podniky, potlačení monopolizace a zrušení dotací a subvencí pro neefektivně hospodařící podniky. I když byla tato forma celkem obratem zamítnuta, měla i tak své zastánce - např. M. Pick. [119]

V zásadě je ale možné konstatovat, že ekonomové a politici se většinou shodli na směřování hospodářství k tržnímu systému. Bylo zřejmé, že během přechodu z centrálně plánovaného hospodářství na tržní bylo nutné provést určité změny. K reformám, které proběhly relativně rychle, patří například cenová liberalizace, liberalizace zahraničního obchodu, vytvoření platformy pro zakládání nových podniků, odstranění subvencí, vznik kapitálových a finančních trhů, nebo zrovnoprávnění veškerých forem vlastnictví z legislativního hlediska. Dlouhodobé úkoly pro vytvoření fungujícího tržního systému jsou mnohem složitější a dalo by se říci, že pro úspěšné dokončení procesu transformace také podstatně důležitější. Mezi dlouhodobější cíle lze zařadit například vybudování nového právního řádu, změnu soudního systému, a to zejména z hlediska vynutitelnosti práva, nebo změnu morálního stavu společnosti.

¹ Uváděno též jako liberální hospodářství.

1.2 Privatizace

1.2.1 Pojem privatizace

Pojem privatizace, též deetatizace čili odstátnění, znamená převod majetku z vlastnictví státu do držení jiných, nestátních subjektů. [201] Někdy se privatizace označuje také jako typ transformace vlastnických vztahů. Pokud jde o privatizaci formou prodeje, usiluje stát o zisk prostředků. Antonymem privatizace je výkup majetku státem, popř. přímo jeho znárodnění. Ovšem privatizace nemusí probíhat jen v období transformace. Miroslav Kalous² uvádí, že termín privatizace je obecným pojmem a neměl by se primárně spojovat s transformačním procesem porevolučního období. V České republice (dále jen ČR) má privatizace poměrně specifické pojetí, které vyvolal způsob převodu státního majetku do soukromého vlastnictví. Profesor Synek uvádí, že problematiku privatizace nelze omezit jen na samotnou změnu vlastnictví. Ve skutečnosti se za konečný cíl privatizace považuje odpovídající restrukturalizace celé ekonomiky, která je zaměřená především na zvýšení její výkonnosti a konkurenceschopnosti. [239]

Soukromé vlastnictví v ČR vznikalo různými způsoby, mezi které patří restituce do rukou původních vlastníků, transformace zemědělských družstev či veřejné aukce, které jsou známé jako tzv. malá privatizace. Dalšími způsoby vzniku jsou tzv. velká privatizace, která měla podobu kupónové privatizace, prodeje podniků domácím nabyvatelům a prodeje podniků zahraničním nabyvatelům.

Radikální privatizační proces s sebou přinesl významné strukturální změny, zejména v oblasti změny vlastnických poměrů v podnikatelském sektoru. Jako příklad se dá uvést velmi znatelný nárůst podílu českých podniků pod zahraniční kontrolou.

1.2.2 Rizika privatizace

K největším nebezpečím privatizace, které uvádí docent Ježek, patří: [112]

- riziko chybné koncepce transformace,
- riziko z nepevné teorie práva,
- riziko nedostatečného vynucování práva,
- riziko falešných očekávání,
- touha médií po aférách,

² Bývalý primátor města Plzně Miroslav Kalous je českým politikem a podnikatelem.

- špinavé peníze,
- tzv. údolí smrti.

Za nejvýznamnější riziko se považuje **riziko chybné koncepce transformace**, jelikož nesprávná koncepční rozhodnutí znamenají nezdar celé transformace ještě před jejím počátkem. V českých podmínkách se základním transformačním procesem stala privatizace, jejíž koncepcí bylo vymezování vlastnických práv a vyčleňování dobře definovaných subjektů z všelidového vlastnictví. Privatizace ovšem nesměla sloužit ke zvýšení příjmů státního rozpočtu, jehož značnou část tvořily naakumulované dluhy z minulosti. Hrozilo totiž riziko, že stát bude svůj majetek spíše prodávat než rozdávat, aby mohl uhradit svůj vnitřní dluh. Jako dominantní metoda české transformace se prosadila kupónová privatizace, u které se vyskytla hrozba poskytnutí méně ziskových, či celkově „horších“ státních podniků. Lepší majetek by si pak stát ponechal, aby jej výhodně prodal. V případě, že by k tomu došlo, ztratil by stát důvěru občanů, která je pro úspěch privatizace primární.

Pro úspěšné provedení privatizace bylo nutné její pojetí jako pouhého nástroje změny systému, nikoliv jako bezprostředního nástroje zvýšení efektivity podniků. Rizikem bylo propojení systémového cíle s dalšími souřadnými cíli, jako např. oddlužování podniků, jejich restrukturalizace, zkvalitňování managementu apod. Zmíněné cíle měly smysl až v období post-privatizace.

Privatizace byla úkolem především pro právníky, kteří ovšem na rozdíl od ekonomů nebyli na transformaci vůbec připraveni. Z tohoto důvodu se stala **rizika nepevné teorie práva** a důsledků neexistence právní teorie transformace velice aktuální. Většina právníků měla zkušenosti v upravování vztahů uvnitř organizace o velikosti celého národního hospodářství. A se skutečnými právními problémy vznikajícími jen mezi soukromými subjekty se nikdy nesesetkala. Tudíž o koncepčních problémech, které vznikají během privatizace, měli jen velice malé či spíše žádné povědomí.

Hlavním problémem bylo vymezení právního postavení státního podniku. V privatizačních zákonech byl státní podnik brán jako subjekt, jehož postavení popisuje obchodní zákoník. Manažeři státních podniků tak měli práva soukromých vlastníků, která také velmi využívali k pronájmu majetku státních podniků, k jeho zástavě u bank či k převodům na jiné subjekty. Až následnou novelizací příslušného zákona došlo k odstranění zásadních koncepčních nedostatků. Státní podnik měl být centralisticky řízen svým vlastníkem, tedy státem. Centrální řízení státních podniků mělo skončit až s okamžikem privatizace. Předčasné nakládání se státním podnikem vedlo ke ztrátám a navíc ztěžovalo aplikaci obchodního zákoníku. Právní

podstatou procesu privatizace byl přesně určený okamžik, kdy přestalo platit právo veřejné a začalo platit právo soukromé.

Absence silného právního myšlení a negativní postoj společnosti k institucím vynucujícím právo, tj. zejména k policii a soudům, stály za vznikem koncepce falešného liberalismu. Političtí představitelé vůbec nezaznamenali, že úloha vlády jako manažera státního majetku sice skončila, ovšem byla nahrazena novým úkolem v oblasti vynucování pravidel soukromého práva. Privatizace se nepovažuje za dokončenou, dokud se vláda neujme své role, která je založena na ochraně nově nabytého soukromého vlastnictví. V podstatě existuje hrozba, že celý proces privatizace může být zmařen neschopností vlády ochránit soukromé vlastnictví. V případě nedostatečné ochrany vlastnických práv dochází k ochromení hnací síly společnosti, kterou vytváří organizace a jednotlivci vytvářením a realizováním svých plánů.

Zpočátku byla veřejnost privatizaci velmi pozitivně nakloněna, ovšem toto nadšení opadalo s postupným odhalováním krádeží státního majetku během jeho odstátňování. Privatizace totiž nespočívala jen na spolupráci ministerstev, která spravovala majetek státu určený k privatizaci³, ale také na práci rezortů, které se zabývaly bojem proti zločinu. Proces přeměny totiž probíhá často v době, kdy staré mechanismy ochrany státního majetku nefungují a rozpadají se a nová forma ochrany vykonávaná soukromými vlastníky buď vůbec nefunguje, nebo je velmi slabá.

Další nebezpečí představovalo **riziko falešných očekávání**, jež vkládali občané do úspěchu privatizace. Klasickým chybným očekáváním byl předpoklad, že díky privatizaci dojde ke spravedlivému rozdělení státního majetku mezi nové soukromé vlastníky. Veřejnost tak vnímala jako nespravedlnost, že majetek dostali především lidé spjatí s minulým režimem. Tyto osoby totiž vyhověly snáze pravidlům privatizace. Ve skutečnosti však byla privatizace jen primárním vymezením vlastnických práv a rozdělení státního majetku na části, které lze převádět z jedné osoby na druhou. Tím došlo k započetí nekončícího procesu směny.

Významnou roli hrála také **svoboda tisku**, která představovala značné riziko pro celý privatizační proces. Se „starým režimem“ byla spojena celá řada zločinů⁴, o kterých média nikdy neinformovala, či byla odhalena se značným časovým odstupem. Díky náhlému přívalu informací o páchaných podvodech, korupcích a dalších aférách mohla společnost nabýt

³ Tato ministerstva jsou označována jako tzv. ekonomická ministerstva – financí, průmyslu a obchodu, zemědělství, kultury a zdravotnictví.

⁴ Počínaje malými zločiny, jako např. rozkrádání státního majetku, až po velké politické procesy spojené s popravami.

dojmu, že tyto jevy tvoří běžnou součást svobodné tržní ekonomiky. Hlavní příčinou skandálních zpráv byla svoboda tisku, ze které vychází i dychtivost médií po aférách, které patří mezi velmi dobře prodejné zboží. Média svým způsobem uspokojovala poptávku „obyčejných lidí“, kteří si své hříchy ospravedlňovali díky zveřejnění mnohem horších a rozsáhlejších zločinů páchaných veřejně známými osobami.

Dalším rizikem procesu privatizace bylo tzv. **praní špinavých peněz**. Podstatná část privatizace proběhla prostřednictvím rozdávání státního majetku, popř. jeho navrácením původním majitelům. Menší část privatizace se řešila pomocí prodeje, často ve formě dražby. Část veřejnosti nabyla dojem, že se díky dražbám „zlegalizují“ peníze z trestné činnosti a peníze získané nečestně během minulého režimu.

Posledním významným rizikem procesu privatizace je tzv. **údolí smrti**, tedy období mezi rozhodnutím o zařazení podniku do privatizace a jeho vlastní privatizací. Jednalo se o období bezvládní, které se dalo snadno zneužít. Staré funkční struktury se rozpadaly a ztrácely a struktury nových vlastníků stály na svém zrodu. Během období tzv. údolí smrti byly zaznamenány značné ztráty na majetku, které se ovšem považovaly za transakční náklady privatizačního procesu. Jedinou možností pro minimalizaci těchto nákladů bylo zrychlení tempa privatizace. Z toho vyplývá, že se po zralé úvaze muselo dojít k rozhodnutí, zda větší ztráty přinese rychlá privatizace spojená s vyšším rizikem učinění chybných rozhodnutí pod časovým tlakem, či se zaznamená větší ztráta během snahy po dokonalosti provedení privatizace, která je samozřejmě spojená s tím, že se státní podniky nachází delší období v tzv. údolí smrti.

1.3 Restrukturalizace

Pojem restrukturalizace se zpravidla používá pro nějakou změnu, přizpůsobení či zlepšení struktury, organizace, systému nebo poměrů. V případě národního hospodářství se restrukturalizace označuje jako makroekonomická, jde-li o podnik, hovoří se o mikroekonomické (podnikové) restrukturalizaci.

Termín restrukturalizace podniku má dva významy. První pohled chápe restrukturalizaci jako neustálé přizpůsobování vnitřní struktury podniků měnícímu se okolí, přičemž se jedná zejména o dílčí podnikové změny. Druhý význam označuje radikální, systémově ucelenou, komplexní změnu struktury určité organizační jednotky - podniku, závodu apod. Cílem změn bývá nejčastěji obnovení, popř. zvýšení ziskovosti. Firma se snaží nalézt takové složení produktů a strukturu nákladů, které by vedly k dlouhodobé konkurenceschopnosti firmy.

V případě neustálého přizpůsobování bývá restrukturalizace označována jako obranná. Zatímco radikální a komplexní změna se nazývá jako strategická restrukturalizace. Tato komplexní přeměna zahrnuje změny ve výrobní, funkcionální, informační, organizační, personální a finanční oblasti, a také změny ve strukturální skladbě výrobního programu s tím související inovace. Z výše zmíněných důvodů je zřejmé, že by měla strategická restrukturalizace vycházet z podnikatelské strategie firmy.

V zemích s tržní ekonomikou dochází díky restrukturalizaci firem k restrukturalizaci celé ekonomiky. Firmy se snaží přizpůsobit nejen strukturu svých činností a zdrojů, ale také strukturu aktiv a pasiv, měnícím se podmínkám na trhu zboží i na finančním trhu. Ovšem na druhou stranu je nutno zmínit, že někteří ekonomové kladou důraz na to, že restrukturalizace je neustálý a nikdy nekončící proces, který je společný podnikům po celém světě, tudíž nelze restrukturalizaci zcela paušálně vztahovat jen na transformující se ekonomiky.

Restrukturalizace probíhající v české ekonomice má do určité míry specifický charakter, průběh a význam, a tím pádem se liší od podobných procesů probíhajících ve světové ekonomice. Znaky české ekonomiky byly předimenzovaný průmysl, nerozvinutý terciární sektor, zanedbaná doprava a telekomunikace, vysoká administrace výroby, vysoká nákladnost produkce, nízká produktivita práce a technická zaostalost výrobků a výrobních postupů. Velký problém také představovala jednostranná orientace zahraničního obchodu na socialistické a rozvojové země. Makroekonomická restrukturalizace probíhala současně několika směry a měla být součástí transformace české ekonomiky. Ke změnám, ke kterým by mělo během procesu dojít, patří radikální změny podílu jednotlivých sektorů národního hospodářství, odvětvové změny, změny oborových struktur průmyslu a změny ve výrobkové produkci podniků. V případech úspěšného provedení privatizace⁵, ze které vzešli noví a skuteční vlastníci, většinou došlo i k odpovídající restrukturalizaci.

Na druhou stranu je nutno zmínit, že restrukturalizace v rámci transformace české ekonomiky nemá jen pozitivní charakter. Jak zmiňuje profesor Synek, proces vnitřní struktury průmyslu se nevydal správným směrem. Během období, kdy byl zaznamenán pokles objemu produkce, nastal také největší pokles ve zpracovatelském průmyslu, který ovšem nebyl nutný – zejména se jednalo o omezení a zastavení výroby nepotřebných, zastaralých a neprodejných výrobků. V případě poklesu objemů produkce je provedení restrukturalizace mnohem obtížnější i nákladnější. Tato skutečnost stojí za řadou potíží a problémů mnoha podniků i v současné době. [239]

⁵ K nejznámějším příkladům restrukturalizace privatizovaných podniků patří např. automobilka AutoŠkoda Mladá Boleslav, Karosa Vysoké Mýto, Barum Continental Otrokovice, ČEZ a.s.

2 TEORIE PROCESU TRANSFORMACE

Pro vymezení pojetí transformace hraje zásadní roli cílový stav celého procesu. Značné rozdíly v názorech na konečný stav se samozřejmě odrazily v přístupech k celému průběhu transformace. Práce je zaměřena na strategii transformace československé centrálně plánované ekonomiky na tržní kapitalistický systém. Jednalo se o velice náročný proces, zejména z nutnosti provedení deregulace cen, otevření domácího trhu zahraničnímu zboží a privatizaci většiny státního majetku v zemi.

Existuje široké spektrum různých názorů na strategii transformace. K základnímu členění, které považuje docent Židek za částečně umělé, patří rozdělení přístupů z pohledů gradualismu versus šokové terapie. Tyto přístupy vycházely zejména z rychlosti provedení procesu transformace. Zastánci šokové terapie se snažili provést reformy co nejrychleji – skokově. Naopak přívrženci gradualismu zastávali myšlenku pomalejšího tempa reforem. Profesor Holman ve své práci zvažuje ještě jiné dva přístupy, liberální a institucionální, které zohlednily postup reforem. Hlubší členění uvádí doktor Kiss [114], který dělí reformátory na radikály, keynesiánce, tržní socialisty, cenové reformátory, institucionalisty a evolucionisty.

2.1 Šoková terapie versus gradualismus

Transformace by se dala rozdělit na dvě základní fáze. První etapou byla liberalizace trhů a stabilizace ekonomiky. Druhou navazující fází byla privatizace a restrukturalizace podniků. Při volbě vhodné transformační strategie se ekonomové rozdělili na dvě základní skupiny – zastánce šokové terapie a stoupence gradualismu. Obě tyto strategie se ovšem týkají jen prvního stádia transformace, tedy liberalizace a stabilizace.

Základním předpokladem zastánců šokové terapie, jejichž čelním představitelem byl americký ekonom Jeffrey Sachs, byla rychlá, v podstatě okamžitá, liberalizace trhů, jejímž cílem je deregulace cen a mezd a otevření domácích trhů zahraniční konkurenci. Provedení liberalizačních reforem muselo být doprovázeno tvrdými stabilizačními opatřeními hospodářské politiky, která měla zabránit vysoké inflaci a rozvrácení platební bilance. Následkem stabilizace byl ovšem také hospodářský pokles. Tento pokles zapříčinily podniky, na které působila stabilizace jako šok, kterému se nedokázaly rychle přizpůsobit. Zastánci šokové terapie považují hospodářský pokles za krátkodobý a nevyhnutelný náklad transformace. Opačný názor zastávali gradualisté – hospodářský pokles není nezbytný, když liberalizace probíhá pomalu a během delšího časového období.

Důvody pro rychlé provedení reformy byly nejen politicko-ekonomické okolnosti, ale také nálada obyvatelstva. Příznivým okamžikem pro snadné zavedení systémových změn je ihned po revoluci, jelikož lidé jsou nadšeni pro změny a současně je i společnost ochotna nést břemena a náklady transformace. Tato ochota hraje velmi významnou roli, jelikož proces transformace s sebou přináší nezanedbatelné společenské náklady. Liberalizace trhů se projeví změnou relativní výše důchodů, což negativně pocítí jen některé skupiny obyvatel. Naopak přechodný hospodářský pokles, který je vyvolán stabilizačními opatřeními, zaznamenají negativně všichni. Odložením systémových změn do budoucna, či jejich rozložení v dlouhém časovém horizontu, hrozí reálné nebezpečí, že se transformační změny nepodaří uskutečnit zejména z toho důvodu, že se rychle vytratí ochota a odhodlání společnosti nést transformační náklady.

S rychlostí zavádění reformy se pojí také termín politický kapitál⁶, který v této souvislosti použil polský ekonom a politik Lech Balcerowicz. Po svržení „starého“ vládnoucího režimu získávají noví politici velkou důvěru lidí, na jejímž základě mohou uskutečňovat rozsáhlé systémové změny. Současně si politici musí uvědomit, že s radikálními změnami se nesmí dlouho váhat, jelikož dochází k rychlému vyčerpání politického kapitálu. Po vyprchání politického kapitálu nejsou již politici nikdy schopni uskutečnit tak radikální opatření.

Zastánci šokové terapie argumentují konsolidací zájmových skupin. Uskutečnění radikálních transformačních opatření je pro politiky mnohem snazší, když není v zemi zaznamenán výrazný odpor různých zájmových skupin⁷. Po revoluci jsou zájmové skupiny, které byly provázány s minulým vládnoucím režimem, oslabené a dezintegrované, z toho důvodu nejsou ani schopny vytvářet politickou aktivitu. Je nutno mít na vědomí, že tato situace netrvá dlouho, skupiny se velice brzy začnou integrovat a politicky působit. Poté je pro politiky obtížné prosadit radikální transformační opatření, jelikož již musí překonat silný odpor některých zájmových skupin.

Rychlé nastolení tržního systému vychází zejména ze snahy reformátorů změnit roli státu v celé ekonomice. Šoková terapie tvoří součást procesu vypořádání se s minulostí a je považována za záruku nevratnosti starého systému. Transformace je považována za nevratný proces, který se po svém nastartování již nepodaří zastavit či zvrátit. Na druhou stranu je nutno zmínit, že značnou překážkou transformačního procesu byla nemožnost rychlého provedení institucionálních reform.

⁶ Politický kapitál se dá vysvětlit jako nashromážděná důvěra a popularita politického subjektu.

⁷ Za zájmové skupiny se považují např. odbory, profesní komory, svazy zaměstnavatelů či ekologové.

Je zřejmé, že proces transformace společně s restriktivní hospodářskou politikou přináší určité ekonomické náklady – zejména pokles výkonu a růst cen. Zastánci gradualismu se domnívali, že přípustnou variantou pro snížení nákladů na celý proces je postupné a pomalé zavádění jednotlivých reformních kroků v delším časovém období. Zásadní roli během celé transformace, dle tohoto přístupu, měl hrát stát, který by celý proces pečlivě řídil, a to především v podobě aktivní průmyslové politiky. Pomalá a postupná liberalizace trhů nevyžaduje tak drastická stabilizační opatření. V případě, že stát otevírá své domácí trhy konkurenci ze zahraničí zvolna a postupně, získají domácí podniky čas pro adaptaci na nové podmínky. Podniky tak nejsou vystaveni šoku v podobě rozpočtové a měnové restriktce a současně není nutná ani velká počáteční devalvace domácí měny. Zastánci gradualismu předpokládali, že strategie pomalejšího procesu transformace nezpůsobí hospodářský pokles, který naopak obhájci šokové terapie považovali za nevyhnutelný pro uskutečnění strukturálních změn v ekonomice.

Dalším argumentem gradualistů pro pomalejší postup byla lepší a důkladnější příprava na celý proces transformace, kterou umožní právě pozvolný průběh. Současně se gradualisté také obávali oslabení sociálního smíru, který by mohl být značně narušen rychlým procesem šokové terapie.

„Spor o lepší přístup k transformaci“ nemá jasného vítěze, jelikož zastánci obou směrů předložili důkazy o úspěšnosti svých postupů. Výběr strategie transformace nezávisí jen na ekonomice, ale také na současné politické situaci ve státě. Pro uskutečnění šokové terapie musí mít politici dostatečný politický kapitál. Tento předpoklad byl naplněn zejména v zemích, kde byla revoluce vedena proti komunistickému režimu. Lidé podporovali novou politickou reprezentaci, která se snažila o rychlé odstranění „starého“ neoblíbeného systému centrálního řízení a plánování. Transformace v podobě šokové terapie se považovala za dovršení protikomunistické revoluce. Zastánci šokové terapie předložili statistické důkazy o úspěšnosti svého přístupu zejména ve státech střední Evropy – např. v Československu nebo v Polsku.

Jiná situace panovala v zemích, kde revoluci uskutečňovali samotní komunističtí politici. Jako příklad se dá uvést Maďarsko, kde komunisté experimentovali s tržními reformami již od 60. let 20. století. V revolučním roce 1989 se komunisté sami reformovali - umožnili politický pluralismus a „transformovali se“ v sociální demokraty. Maďaři vyjadřovali spokojenost s tímto poměrně liberálním režimem, z toho důvodu očekávali po roce 1989 spíše pokračování dosavadních tržních reform a jejich dovedení do důsledků. Politici se snažili

toto očekávání naplnit, a proto volili strategii gradualismu. Dalším místem, kde gradualisté zaznamenali úspěch se svým přístupem, je Čína, kde reformy vykazují lepší výsledky při pomalejším postupu.

2.2 Liberální versus institucionální přístup

Liberální strategie je založena na prvotním vytvoření tržních podnětů, které mají podobu provedení primárních systémových změn, které vyvolají u lidí podněty k žádoucímu tržnímu chování. Mezi základní systémové změny patří především liberalizace trhů a privatizace. Systém s volnými tržními cenami, volným vstupem na trhy a soukromým vlastnictvím samočinně pobízí lidi k takovému chování, jaké je typické pro tržní kapitalistické ekonomiky. Tyto tržní impulsy jsou předpokladem pro následné vytvoření tržních institucí. Teprve na základě volných cen a volného vstupu na trhy se rozvíjí podnikání a vzniká konkurence. Konkurenční prostředí upevňuje podnikatelskou etiku a současně formuje tržní instituce. Další předpoklad pro vznik a vyžívání institucí kapitálového trhu představuje soukromé vlastnictví.

Opačný postup předpokládá institucionální přístup. Východiskem transformace je vznik nových tržně konformních institucí, tedy formálních i neformálních pravidel chování, a to včetně sankcí za nedodržování pravidel. Transformace se chápe jako komplexní a složitá změna zažitých vzorců chování, která probíhá poměrně pomalu a nelze ji výrazněji urychlit. Jedním ze znaků lidské společnosti je totiž závislost chování na minulém vývoji⁸, která představuje hlavní překážku v rychlé změně chování a zároveň brání rychlé adaptaci na nové podmínky. Lidé jsou ovlivněni více zvyky z minulého období, než aby jednali pod vlivem individuálních podnětů. Rychlý postup reform se považuje v podstatě za nežádoucí, jelikož vytvoření institucí je složitým procesem. Teprve po vzniku institucí dojde k vytvoření trhů.

Holman pokládá tyto dvě varianty za neslučitelné a do značné míry i rozporné. Neexistuje totiž optimální strategie, která by kombinovala oba přístupy. Z tohoto důvodu se vždy musí zvolit jedna strategie. Součástí výběru jednoho postupu je také zvážení negativních aspektů plynoucích z nerespektování druhého přístupu. Liberální přístup předpokládá vznik trhu bez ustálených pravidel a nezralých tržních institucí, který s sebou přináší vysokou pravděpodobnost, že se subjekty na trhu budou chovat nepředvídatelně a amorálně. Institucionální přístup, o kterém by se dalo tvrdit, že otálí se vznikem trhů a tržních podnětů, může vést ke stagnaci a zpomalení celého vývoje. Liberálové navíc dodávají, že podle jejich názoru, nedostatek tržních podnětů brzdí žádoucí vývoj samotných tržních institucí. [248]

⁸ Koncept známý pod termínem „path dependence“.

Stále ovšem není zcela jasně dokázáno, zda podněty lidí odráží existující instituce, v co věří institucionální přístup, či naopak vývoj tržních institucí reaguje na tržní podněty, jak tvrdí liberální přístup.

2.3 Výběr transformační strategie pro Československo

První komplexnější projekt přechodu na tržní ekonomiku⁹ vypracovala Hospodářská rada ČR pod vedením Františka Vlasáka. Součástí návrhu bylo relativně pomalejší tempo transformace, standardní metody privatizace, aktivní strukturální politika i pomalejší liberalizace zahraničního obchodu. Vyjmenované rysy odpovídají teorii gradualistického pojetí ekonomické transformace, jejímž hlavním představitelem a zastáncem byl Valter Komárek.

Krátce po prvním návrhu byl představen druhý projekt, Strategie ekonomické reformy, který vypracovalo federální ministerstvo financí pod vedením Václava Klause. Strategie se zakládala na rychlém provedení reform, cenové liberalizaci, liberalizaci zahraničního obchodu a okrajově i na devalvaci koruny.

Oficiální postup transformace, nazvaný jako Scénář ekonomické reformy, byl schválen v září 1990 a kombinoval oba výše zmíněné projekty. Většina podnětů pocházela z federálního návrhu, ke kterému se i během vývoje hospodářská praxe stále více přibližovala. Reforma by se tedy minimálně ve své první fázi dala označit jako šoková terapie. Reformátoři se rozhodli pro rychlé uskutečnění reformních kroků na základě obav, které vycházely ze situace na počátku 90. let. Za největší nebezpečí se považoval nekontrolovaný růst cen po cenové liberalizaci¹⁰. Značné obavy panovaly také z možnosti zneužití monopolní struktury a z rozvrácení platební bilance. Všechna zmíněná rizika byla vzájemně provázána. Tehdejší struktura podniků velice připomínala monopolní trh. Z tohoto důvodu panovala obava, že v případě, když podniky nebudou vystaveny konkurenčnímu prostředí, zneužijí svého postavení a neomezeně zvýší své ceny. Reformátoři se obávali zejména vzniku inflačně mzdové spirály, která se vytvoří díky růstu cen. Vzestup cen by následně vedl k tlaku na růst mezd, které by se samy staly inflačním faktorem.

Vzájemná provázanost jednotlivých hrozeb se nejvíce odráží v problematice monopolních struktur. Nově vzniklá česká domácí konkurence nebyla okamžitě schopná čelit monopolním strukturám tuzemského trhu. Jedinou možností pro zvýšení konkurenčního tlaku na domácím trhu bylo jeho otevření pro zahraniční konkurenci. Ovšem s liberalizací zahraničního obchodu

⁹ Projekt se nazýval „Návrh strategie přechodu k tržní ekonomice“.

¹⁰ Obava vycházela ze zkušeností sousedního Polska, které v této době bojovalo s hyperinflací.

se pojí riziko vzniku devalvačně inflační spirály. Toto nebezpečí eliminovali reformátoři již na jeho počátku prostřednictvím restriktivní hospodářské politiky.

Současně se reformátoři snažili o jisté ukotvení celého hospodářského systému. Základní domněnkou bylo, že během všeobecné destabilizace by měla zůstat alespoň jedna makroekonomická veličina fixní a tržní subjekty by ji měly využívat jako kotvu pro svoje rozhodování. Tyto kotvy byly poté postupně, s usazováním tržního mechanismu, odstraňovány. K možným veličinám, které by mohly zůstat stálé, patří měnové agregáty, směnný kurz, regulace vybraných cen nebo kontrola mezd, popř. jejich kombinace. Čeští reformátoři se rozhodli pro kotvu v podobě fixního směnného kurzu, i když v prvotní fázi transformace využívali ke stabilizaci i další nástroje.

Důležitou součástí transformace byla i změna legislativy, ve které se zejména na počátku transformace odrazila praktická neznalost fungování trhu a také nezkušenost politiků, ekonomů a právníků. Nově přijaté zákony obsahovaly chyby a mezery, které se postupně odstraňovaly dalšími právními normami. Tyto neustálé změny negativně pociťovali nejen podnikatelské subjekty, ale i obyvatelé, kteří se neustále museli přizpůsobovat měnícímu se legislativnímu prostředí.

3 VÝCHOZÍ PODMÍNKY A PŘEMĚNA ČESKÉ EKONOMIKY

Zásadní roli pro zhodnocení celého transformačního procesu hraje nejen výchozí stav ekonomiky, ale i podoba celé společnosti. Od původního stavu se totiž odrážely jak reálně učiněné kroky, tak také bylo předurčeno výsledné hodnocení celého procesu. Rozhodující vliv na celou společnost měl politický systém, který se zrcadlil v řízení celé ekonomiky, v její struktuře i na typu vlastnictví podniků. Neméně důležitým faktorem pro úspěšné dokončení procesu transformace byla současná podpora od obyvatel státu. V případě, že by s myšlenkou změny ekonomického systému nesouhlasili obyvatelé, popř. pokud by se jejich podpora nepodařila udržet, byla by šance na úspěšné zakončení celého procesu jen naprosto minimální.

3.1 Politický systém

Od února 1948 vládla na území Československa komunistická diktatura, která se udržela u moci až do listopadu 1989, kdy byla po masových demonstracích na mnoha místech nucena odstoupit. Po rezignaci komunistické vlády byla sestavena vláda Národní jednoty, jejímž úkolem bylo dovést zemi ke svobodným volbám. První svobodné volby po sametové revoluci se uskutečnily v polovině roku 1990 a byly vnímány jako referendum o předchozím režimu. Ve volbách jednoznačně zvítězili proreformní síly – v Čechách Občanské fórum a na Slovensku Veřejnost proti násilí.

3.1.1 Politický systém v Československu na konci 80. let

Na konci 80. a počátku 90. let 20. století byly politické svobody na území tehdejšího Československa velmi silně omezeny. V ústavě byla zakotvena vedoucí úloha komunistické strany¹¹ a z toho důvodu neexistovala reálná konkurence mezi politickými stranami. Další politické strany měly jen minimální vliv. Monopol na politickou moc měla Národní fronta¹², která byla zcela podřízena požadavkům komunistické strany. Komunistický režim si zajišťoval svoji legitimitu prostřednictvím povinné, a ze strany státu vynucované, účasti na volbách. Celková situace na československé politické scéně by se dala označit za velmi strnulou a uzavřenou. Ke zvratu došlo během 80. let, kdy se dostávala komunistická strana stále pod silnější tlak veřejnosti, která nebyla spokojena nejen s vnitřní situací ve státě, ale také s ekonomickým zaostáváním republiky.

¹¹ Podle Ústavního zákona č.100/1960, Ústava československé socialistické republiky, Hlava první, čl. 4. [174]

¹² Skupina Národní fronty sdružovala více politických stran. Členství v tomto seskupení bylo podmínkou pro obnovení činnosti v poválečném Československu.

Pod silným politickým vlivem byla také ekonomická oblast. Jako příklad se dá uvést výběr vrcholných manažerů podniků, kteří byli vybíráni na základě své politické příslušnosti ke komunistické straně. A to platilo i naopak, členství ve straně bylo většinou předpokladem a zároveň hlavní podmínkou jakéhokoliv kariérního postupu.

3.1.2 Československý politický vývoj po roce 1989

Jak již bylo zmíněno, první svobodné volby se konaly v roce 1990, kdy bylo také rozhodnuto, že následující řádné volby se budou konat v roce 1992. Již na konci roku 1990 byly zahájeny snahy o přidružení země do Evropského společenství. Jednání vyústila k podepsání Evropské dohody o přidružení k Evropskému společenství, k tzv. asociační dohodě, která ovšem díky rozdělení státu nikdy nevstoupila v platnost.

Období prvních dvou let po revoluci bylo značně naplněno politickými spory mezi politickými představiteli Čech a Slovenska o název republiky¹³, prezidenta republiky¹⁴ a kompetence. Nepanovala jednoznačná shoda v tom, jaké rozhodovací pravomoci připadnou zemím a jaké zůstanou federální vládě. Nejednotnost názorů se projevila i během řádných voleb, kdy na území současné ČR vyhrála koalice pravostředových stran, která usilovala o pokračování rychlých ekonomických reforem, zatímco na Slovensku zvítězily levicovější strany. Výsledky voleb v podstatě ukázaly dlouhodobou divergující tendenci v obou částech federace.

Slováci měli odlišnou představu o roli federálních a republikových orgánů než Češi, a proto usilovali o vyšší míru samostatnosti, aby získali větší možnost samostatného rozhodování o své zemi. Negativní dopad na vztahy mezi zeměmi měl také rozdílný průběh transformace. Slovensko totiž zaznamenalo mnohem horší výsledky. Např. v roce 1991 byla nezaměstnanost na českém území 4,1 %, zatímco na slovenském dosahovala 12 %. Z tohoto důvodu slovenští politici požadovali zpomalení reforem – zejména pomalejší tempo privatizace a méně restriktivní hospodářskou politiku.

Nejen rozdílné výsledky voleb, ale především spory daly za vznik dvou silných národních vlád a zmenšení vlády federální. Celková situace v zemi směřovala k rozdělení federace, proti kterému protestoval i samotný prezident Václav Havel svojí rezignací. K 1. lednu 1993 došlo k rozpadu federace a rozdělení na Českou republiku a Slovenskou republiku.

¹³ Spor se týkal názvu republiky s tzv. pomlčkou. Do března 1990 zněl oficiální název Československá socialistická republika, který se změnil na Česká a Slovenská Federativní Republika. Tento název zůstal až do konce roku 1992, i když spory o název neustále trvaly.

¹⁴ Slovenští poslanci odmítali Václava Havla jako prezidenta.

3.1.3 Český politický vývoj

Český politický vývoj týkající se transformace lze rozdělit na dvě etapy. V prvním období, které trvalo do roku 1997, převládala v české společnosti podpora reforem prosazovaných pravostředovými vládami. Podpora veřejnosti ovšem postupem času opadala a vláda vzešlá z voleb v roce 1996 měla ve srovnání s předchozí vládou výrazně slabší mandát, z toho důvodu byla možnost pokračování v reformách značně omezena. Řada autorů, které uvádí docent Žídek¹⁵, se domnívá, že „dlouhověkost“ vlády v čele s Václavem Klausem neprospěla procesu transformace. Zkušenost v Polsku ukázala, že časté střídání vlád během transformace pomůže celý proces urychlit.

Již během roku 1996 narůstaly spory uvnitř vládní koalice, které se vyostřily po měnovém otřesu na jaře 1997. Stále častěji se ozývaly hlasy požadující rezignaci koaliční vlády. Nakonec díky personální obměně získala těsnou důvěru. I přesto vláda vydržela jen do podzimu, kdy se projevila krize hospodářství, jejíž hlavní příčinou byla dle Václava Klause právě slabá vláda, která neměla možnost pokračovat v reformních krocích. Do mimořádných parlamentních voleb v roce 1998 řídila republiku úřednická vláda v čele s Josefem Tošenovským.

Ve druhém období se dostala k moci sociální demokracie - předčasné volby vyhrála Česká strana sociálně demokratická, jejíž předseda Miloš Zeman podepsal tzv. opoziční smlouvu s Občanskou demokratickou stranou. Tato smlouva umožnila reálně vládnout menšinové vládě po celé její funkční období. Sociální demokracie původně velmi kritizovala postup pravostředových stran, ovšem vzhledem k situaci v zemi musela přehodnotit své názory a pokračovat v reformním procesu. Během této vlády došlo k důsledné privatizaci bankovního sektoru i k prodeji státních podniků.

V tomto období došlo k významným jednáním na nadnárodní úrovni. ČR byla přizvána do Severoatlantické aliance, jejímž členem se stala v roce 1999. Na konci roku 1997 byla zahájena vyjednávání o přistoupení ČR do Evropské unie (dále jen EU). Členem EU se země stala v roce 2004.

Za velký úspěch českého politického vývoje se považuje plné dodržování lidských práv. Nezávislí pozorovatelé¹⁶ posoudili ČR jako zemi politicky svobodnou a stabilní, jelikož ukazatel dodržování lidských práv se blížil k ideálu. Hodnocení občanských svobod vyšlo

¹⁵ Mezi tyto autory patří např. Orenstein nebo Belka.

¹⁶ Příkladem uznávaných hodnotitelů politické situace je organizace Freedom House (www.freedomhouse.org).

o něco horší – problematickou oblastí bylo postavení romské menšiny. Celkově však byla ČR klasifikována po celé období jako svobodná země.

3.2 Řízení ekonomiky

3.2.1 Československá centrálně řízená ekonomika

V období před sametovou revolucí byla československá ekonomika centrálně řízena a výroba centrálně plánována. Centrální plánování spočívalo ve sledování tzv. „věcného plánu“. Československá ekonomika se také vyznačovala velkou mírou státní kontroly. Podniky neměly prostor pro vlastní iniciativu, jelikož stát zasahoval do všech vrstev hospodářství. Vzhledem k neexistenci konkurence¹⁷, nebyli producenti nuceni ke zkvalitňování vlastní výroby. Součástí centrálního systému byla také monopolizace ekonomiky, díky které měla socialistická vláda usnadněné řízení podnikového sektoru.

K negativům československé ekonomiky, která uvádí docent Žídek, patřila ta skutečnost, že ekonomické centrum nedokázalo z důvodu fixních cen rozpoznat a odhadnout poptávku po jednotlivých statcích. Tato skutečnost se projevila na jedné straně přebytky druhů zboží, o které nebyl zájem, a na straně druhé nedostatkem zboží, se kterým se obchodovalo na černém trhu, na které se vytvářely pořadníky, či se na něj stály fronty. Na straně nabídky se významně projevila neschopnost exportu. [248]

Ovšem samotné centrální plánování, které je typické pro tento typ řízení ekonomiky a které v případě Československa prostupovalo celou ekonomikou, nebylo bez problémů. Komunistické vedení státu považovalo centrální plán za efektivnější ve srovnání se „zmatkem“ tržního systému. Ovšem již samotná tvorba plánů vykazovala velkou řadu problémů. Podniky nebyly připraveny, ani nakloněny změnám ve výrobě v případě změny poptávky. V teoretické rovině se počítalo se sestavením plánů na pět let, ve skutečnosti se ale plán zaměřil pouze na jeden rok. I tak se nedařilo naplnit stanovené plány. Postupně, zejména z důvodu zhoršování ekonomické situace v Československu, docházelo ke snižování stanovených požadavků na podniky.

3.2.2 Transformace na tržní ekonomiku

Základním dokumentem pro transformaci centrálně řízené ekonomiky na ekonomiku tržní na území České a Slovenské Federativní Republiky byl tzv. „Scénář ekonomické reformy“, který schválil federální parlament v září 1990.

¹⁷ Ekonom Teplý dokonce hovoří o snaze o eliminaci konkurence, která se považovala za plýtvání zdroji.

Podstatou ekonomické reformy navržené tímto Scénářem byla principiální a radikální změna, čímž se značně odlišovala od předchozích reformních pokusů, které pouze zdokonalovaly existující ekonomický systém. Na základě dokumentu se československá transformace založila na prioritách, ke kterým patřily cenová liberalizace, úsporná měnová a rozpočtová politika, vnitřní směnitelnost měny a liberalizace zahraničního obchodu, podpora růstu soukromého sektoru, politika sociálních garancí či sociální ochrany, politika péče o životní prostředí, makroekonomická antiinflační politika a rychlá a rozsáhlá privatizace.

Projekt členil hlavní reformní opatření na dvě základní části – tvorbu makroekonomického rámce a mikroekonomická reformní opatření. Součástí makroekonomického rámce tvořila především stabilizační finanční rozpočtová a měnová politika. Makroekonomickou prioritou během procesu transformace bylo blokování inflačního procesu, přičemž této prioritě se musely podřídit i další základní makroekonomické cíle – ekonomický růst, zaměstnanost a vyrovnanost platební bilance. Další prvky makroekonomického rámce představovaly nový daňový systém, rozpočtová pravidla, soubor opatření sociální politiky či nové pojetí vnějších ekonomických vztahů. Cílem daňové reformy bylo především vytvoření tržně konformního daňového systému. Od roku 1991 se také radikálně změnila rozpočtová pravidla. Dosavadní vzájemné vztahy mezi veřejnými rozpočty se značně zdeformovaly, proto muselo dojít k rychlé nápravě. Změna měla zajistit samostatnost a plnou odpovědnost za vlastní hospodaření, zpřehlednění finančních vztahů jak na úrovni republik, tak na úrovni jednotlivých obcí.

Současně byla nutná rychlá liberalizace, demonopolizace a diverzifikace forem výkonu vnějších ekonomických vztahů. Důležitou úlohu hrála rovněž přeměna pasivní role zahraničního obchodu na aktivní, který je podstatným optimalizačním a stimulačním faktorem růstu ekonomiky i vývoje její struktury.

Mikroekonomická reformní opatření se týkala zejména cenové liberalizace, liberalizace dovozu a podpory růstu soukromého sektoru. Podíl soukromého sektoru měl být zajištěn nástroji, které usnadňovaly vznik nových soukromých podnikatelských subjektů a také privatizací státních výrobních prostředků.

3.3 Transformace hospodářství

Složitě období přechodu na tržní ekonomiku se samozřejmě projevilo i v makroekonomickém vývoji ČR. Během transformačního období se makroekonomický

vývoj posuzuje na základě standardních ukazatelů ekonomické výkonnosti a ekonomické úrovně země, tedy podle základních ukazatelů výroby, poptávky či strukturálních změn. V příloze A se nachází základní ukazatele vývoje české ekonomiky mezi lety 1989 a 2013. Nutno podotknout, že celkové hodnocení je ztíženo, stejně jako u ostatních zemí přecházejících na tržní ekonomiku, neúplností a poměrně nízkou kvalitou statistik a problematickou interpretací makroekonomických údajů. Za další spornou oblast by se dala označit také délka analyzovaného období, jelikož období transformace není v historickém kontextu dlouhé, a navíc srovnávání s předchozím vývojem není ekonomicky příliš smysluplné.

Typickým znakem 90. let 20. století, kdy česká ekonomika přecházela na tržní ekonomiku a prodělávala zásadní změny systémové, institucionální i strukturální, byla nízká růstová výkonnost. Dalším tradičním rysem, který se objevuje ve všech ekonomikách procházejících podobným vývojem, je prvotní transformační pokles.

Na hospodářském vývoji ČR se v určité míře projevil také vnější okolnosti, kterými byly například rozpad Rady vzájemné hospodářské pomoci (dále jen RVHP)¹⁸ a s tím spojená ztráta východních trhů, změna orientace zahraničního obchodu na západní Evropu a také postupné začlenění do západoevropských struktur. Vzhledem k tomu, že transformační proces současně probíhal ve většině zemí střední a východní Evropy, docházelo i k celkové změně vnějšího prostředí české ekonomiky. Výchozí podmínky pro snížení technického a ekonomického zaostávání za vyspělou západní Evropou by se tak daly označit za poměrně příznivé. Velkou roli hrála relativní makroekonomická rovnováha, která se projevovala v nízké vnitřní i zahraniční zadluženosti i v poměrně malém převisu domácí poptávky nad nabídkou. Vzhledem k nízkým jednotkovým mzdovým nákladům bylo možné dosahovat vysoké míry národních úspor a investic. Dalším rysem české ekonomiky byla vzdělaná a kvalifikovaná pracovní síla. Naopak značnými nedostatky byly neexistence soukromého sektoru, koncentrace hospodářských aktivit do velkých celků a velká závislost země na obchodu se sovětskými zeměmi.

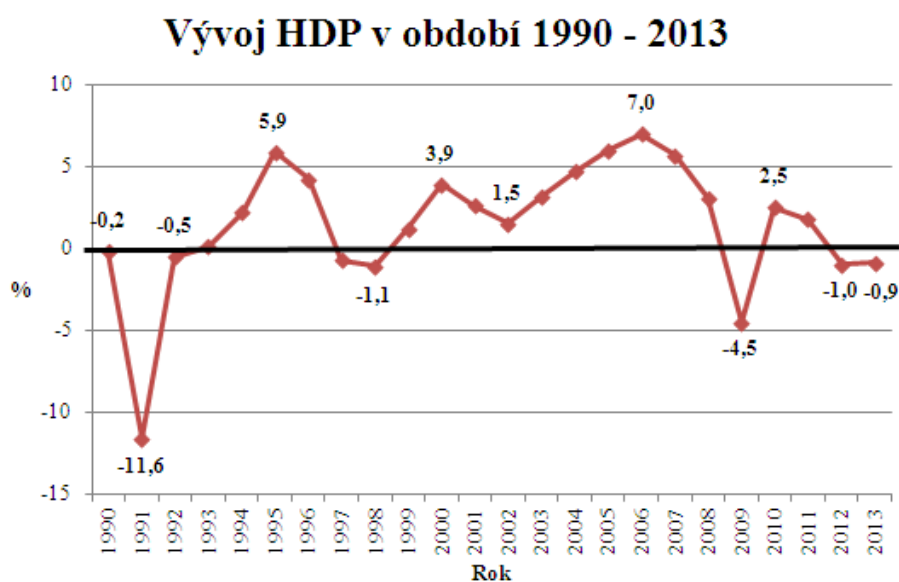
3.3.1 Vývoj hrubého domácího produktu

Při přechodu na tržní ekonomiku se očekávalo, že po počátečním poklesu výroby, který způsobila nutná makroekonomická stabilizace a strukturální změny spojené s útlumem neperspektivních oborů a realokace zdrojů do nadějných odvětví, se česká ekonomika dostane

¹⁸ Rada vzájemné hospodářské pomoci byla obchodní organizace, která sdružovala socialistické státy sovětského bloku.

na růstovou trajektorii přibližující se ekonomické úrovni vyspělých tržních ekonomik. Bohužel toto očekávání se během prvního desetiletí nepodařilo naplnit jak ČR, tak i většině okolních zemí.

Rysem počátečního stádia transformace národního hospodářství ČR byly prudké změny a zvraty ve vývoji. Následujícím graf (Obrázek 1) znázorňuje vývoj HDP v ČR mezi lety 1990 a 2013 (údaje jsou uvedeny v procentech). V prvním roce transformace¹⁹ byl zaznamenán výrazný ekonomický pokles, který způsobily jak vnitřní, tak vnější faktory. Cenová liberalizace zapříčinila prudký vzestup cenové hladiny. Tato skutečnost, společně s liberalizací zahraničního obchodu, s devalvací české měny a restriktivní politikou, stlačila domácí realizovanou poptávku hluboko pod úroveň roku předchozího. Na výrazném meziročním snížení HDP se také projevil pokles produkce průmyslu a stavebnictví a významné snížení investičních aktivit. V roce 1993, kdy začala další etapa ekonomické reformy a transformace, došlo k mírnému oživení ekonomiky. Na meziročním růstu se ovšem negativně projevilo rozdělení federace. Rok 1995, kdy se HDP meziročně reálně zvýšilo o 5,9 %, se považuje za nejúspěšnější z celého období přeměny. Ovšem celkově by se dalo říci, že prvních pět let probíhala transformace relativně bez zásadních chyb. Díky úsilí o naplnění požadavků trhu bez přílišného negativního ovlivnění sociálních podmínek a životní úrovně se podařila udržet podpora ze strany obyvatel.

Obrázek 1: Vývoj HDP v České republice v období mezi lety 1990 a 2013.

Zdroj: vlastní zpracování podle [46], [60], [61]

¹⁹ Za první rok transformace se všeobecně považuje rok 1991.

V následujícím roce se již projevily určité ekonomické nesnáze skrze zpoždění některých strukturálních reforem. Důsledkem toho byla jistá ztráta důvěry obyvatelstva. V roce 1997 došlo k nepříznivému zlomu a začala druhá recese české ekonomiky jako důsledek nepříznivých vnitřních i vnějších podmínek. K dalšímu ekonomickému růstu došlo v roce 1999. Objem HDP z roku 1989 byl překročen až v roce 2000, kdy došlo k reálnému meziročnímu růstu o 3,9 %. Významný podíl na tomto zvýšení měly výdaje na tvorbu hrubého kapitálu.

V roce 2004 české hospodářství pozitivně ovlivnil vstup ČR do EU. Nicméně ke zrychlení ekonomického růstu na straně nabídky přispěl významně také průmysl, zejména strojírenství, a na poptávkové straně čistá vnější poptávka. Stabilní vývoj pokračoval až do roku 2007, kdy se mírně začal projevovat nepříznivý vývoj světové ekonomiky. Celosvětová ekonomická krize zasáhla českou ekonomiku v roce 2009, kdy HDP meziročně reálně pokleslo o 4,5 %. Na snížení HDP se podílel nejen pokles zaměstnanosti, ale i snížení produktivity práce. Následující dva roky, které byly opět ve znamení růstu HDP, vystřídala v letech 2012 a 2013 recese. Ke zpomalení přispěly nejen spotřeba domácností a slabá poptávka po investicích, ale také negativní výsledek zahraničního obchodu.

3.3.2 Vývoj a změny zaměstnanosti v sektorech hospodářství

Trh práce prošel od roku 1989 výraznou změnou, ovšem populace ČR se příliš nezměnila. Na počátku 90. let žilo v republice zhruba 10,4 milionu obyvatel, v současnosti²⁰ přibližně 10,5 milionu. Navíc se ani od roku 1993 výrazněji nezměnila míra ekonomické aktivity, tedy podíl pracovní síly na počtu osob starších 15 let.

Výrazný rozdíl lze zaznamenat v případě nezaměstnanosti. Centrálně řízená ekonomika se pyšnila téměř nulovou mírou nezaměstnanosti, zatímco v současnosti činí míra nezaměstnanosti 7,7 %²¹. Počet uchazečů o zaměstnání se během let mnohonásobně zvýšil. Výraznější nárůst počtu nezaměstnaných zaznamenaly statistiky až s ekonomickou reformou v roce 1991 a s celkovou změnou struktury hospodářství. Ovšem i přes současnou nezaměstnanost produkuje dnešní ekonomika mnohem více zboží a služeb. Na této skutečnosti se významně podílí technologický pokrok, ale i relativně fungující trh práce. V centrálně řízené ekonomice socialistického Československa totiž nebyly pracovní síly využívány zrovna ideálně.

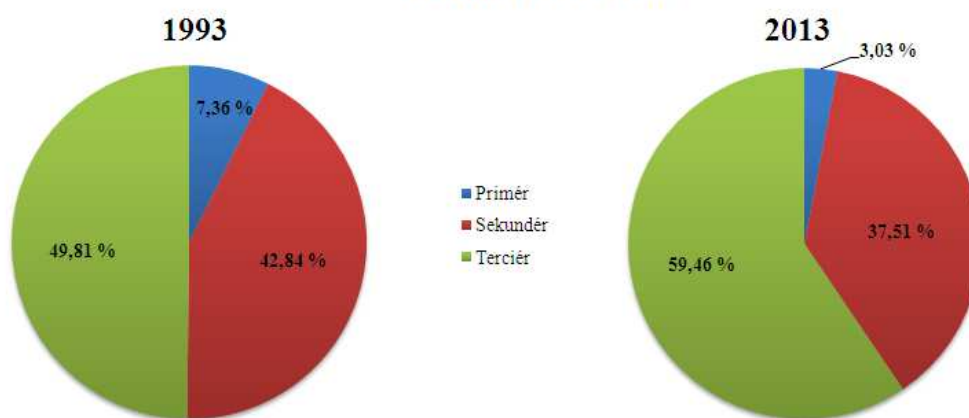
²⁰ Dle ČSÚ žilo k 31. březnu 2015 na území ČR 10 537 818 obyvatel.

²¹ Údaj ČSÚ k 31. 1. 2015.

Po roce 1989 se také výrazně pohnula do té doby deformovaná, strnulá a pomalu se měnící sektorová struktura hospodářství. Opožděně se prosadily procesy, které změnila světová hospodářství, a to procesy deindustrializace a terciarizace. Deindustrializace probíhala komplikovaněji díky hypertrofii průmyslu za socialismu a doktor Kopačka ji rozděluje na tři části. Docházelo k útlumu či kolapsu odvětví nejen těžkého průmyslu, který neúměrně narostl díky zavedení sovětského modelu hospodářství, ale také tradičních odvětví lehkého průmyslu se vznikem tzv. brownfields. Zároveň se rozmáhaly nové obory založené na přímých zahraničních investicích a know-how v nových průmyslových zónách, tzv. greenfields. Další charakteristikou probíhající deindustrializace je stálé zvyšování kvality, užitné hodnoty, designu výrobků a přestavby vlastnických a organizačních struktur. Po roce 1989 zaznamenal poddimenzovaný terciární sektor značný růst. Objevovaly se nejen nově potřebné služby, ale měnily se také služby „tradiční“ jako např. obchod, zdravotnictví nebo školství. Do rychle se rozvíjejícího terciárního sektoru se také přesouvali pracovníci z priméru a sekundéru. [118]

Mezi lety 1993 a 2013 lze zaznamenat v českém primárním sektoru velký pokles počtu zaměstnaných osob. Zatímco v roce 1993 pracovalo v sektoru 358,5 tisíce osob, o dvacet let později se jejich počet snížil o více než polovinu – na 149,6 tisíce osob. Pracující z primárního sektoru postupně odcházeli do sekundárního sektoru, který je více zaměřený na kvalifikovanou práci, a do rozvíjejícího se terciárního sektoru. Odchody byly zapříčiněny nejen klesající poptávkou po práci či vidinou vyšších výdělků, ale také vyšší vzdělaností obyvatelstva, díky které se mohlo více uplatnit ve znalostně náročnějších odvětvích ekonomiky. Následující graf (Obrázek 2) znázorňuje rozdíl mezi podíly zaměstnanosti v jednotlivých sektorech v letech 1993 a 2013.

Podíly zaměstnanosti v jednotlivých sektorech národního hospodářství v letech 1993 a 2013

Obrázek 2: Podíly zaměstnanosti v jednotlivých sektorech národního hospodářství v letech 1993 a 2013.

Zdroj: vlastní zpracování podle [48]

Primární sektor se zmenšil jak z hlediska podílu na celkové hrubé přidané hodnotě, tak z hlediska podílu na celkové zaměstnanosti. V roce 1993 bylo v primárním sektoru zaměstnáno 7,4 % všech pracujících, v roce 2013 již jen 3,0 %. Zmenšování primárního sektoru z hlediska podílu na celkové zaměstnanosti kopírovalo zmenšování sektoru i z hlediska podílu na celkovém výkonu ekonomiky – v roce 1993 byl podíl 7,3 %, v roce 2013 již jen 3,6 %.

Podíl sekundárního sektoru na celkové zaměstnanosti mezi lety 1993 a 2013 klesl ze 42,8 % na 37,5 %, ovšem podíl na hrubé přidané hodnotě zůstal poměrně stabilní. Důvodem pro tuto skutečnost byla nadprůměrně se zvyšující produktivita práce, díky které začalo ubývat pracovních příležitostí jak v primárním, tak sekundárním sektoru, naopak se začalo vytvářet velké množství pracovních příležitostí v terciárním sektoru. Dalo by se říci, že pracovníci v sekundárním sektoru byli díky technickému pokroku k dosahování výkonů méně potřební.

Svoji roli také hrála postupující terciarizace výrobní sféry, jelikož došlo k provázání a také k určité závislosti mezi sekundárním a terciárním sektorem. V rámci sekundárního sektoru začal vzrůstat relativní význam zaměstnanosti mající povahu služeb. Ke službám, které souvisí s výrobou a vstupují jako meziproduct do průmyslových statků, patří např. výzkum a vývoj, financování, pojištění, průzkum trhu, řízení, plánování a organizace výroby, příprava pracovní síly, reklama, doprava, poradenské činnosti apod.

Jak již bylo zmíněno, pokles zaměstnanosti v primárním a sekundárním sektoru byl kompenzován vysokým přírůstkem počtu pracujících v odvětvích služeb. Růst zaměstnanosti v sektoru služeb s sebou přinášel také určité sociálně-ekonomické důsledky. Docházelo ke změně sociálně-profesního rozložení pracovní síly, neboť se postupně zvyšovaly nároky na podíl pracovníků duševních profesí, současně docházelo i ke zvyšování počtu pracujících žen a ke změně pracovních podmínek.

Nutno ovšem poznamenat, že česká sektorová struktura zaměstnanosti se liší od dalších zemí EU. Podíl zaměstnaných osob v sekundárním sektoru zůstává v ČR nejvyšší ze všech členských zemí unie. Naopak podíl terciárního sektoru je třetí nejnížší. [48]

4 TRANSFORMACE PRŮMYSLU

Na počátku minulého století patřilo území dnešní ČR k hospodářsky nejrozvinutějším částem Evropy, jelikož se zde soustředil průmysl Rakouska-Uherska. Podobný trend se udržel i po vzniku samostatného Československa, kdy patřily textilní, sklářský a obuvnický průmysl ke světové špičce. Současně se rozvíjel strojařský, elektrotechnický a energetický průmysl. Zlomovým okamžikem bylo poválečné období, kdy došlo k zestátnění všech průmyslových podniků a československý průmysl se začal orientovat zejména na východní trhy. Československo patřilo rozměrem svých průmyslových kapacit ke světové industriální špičce, ovšem ani zdaleka se nemohlo kvalitou a strukturou vytvářených hodnot srovnávat s vyspělými ekonomikami. Dalším nepříznivým faktorem byla značná koncentrace hospodářských aktivit do velkých, v mnoha případech monopolních, celků a absence malých a středních podniků.

Nevyhnutelnou součástí procesu transformace po pádu centrálního plánování byla privatizace, jejímž cílem bylo poskytnutí motivace a síly na potřebnou restrukturalizaci. Před rokem 1989 bylo Československo jedním z nejvíce centralizovaných socialistických států, podíl soukromého sektoru na HDP nepřesahoval 4 %. Proces privatizace státem vlastněných výrobních kapacit začal v roce 1990 a to formou restituce. Původním majitelům či jejich dědicům byl navrácen znárodněný majetek v přibližné celkové účetní hodnotě 200 miliard korun. Jednalo se zejména o zemědělskou půdu, obytné domy a podíly na průmyslových podnicích. Druhou částí privatizace byla tzv. malá privatizace, která probíhala formou veřejných dražeb mezi lety 1991 a 1993. Takto se zprivatizovalo zhruba 22 000 malých hospodářských jednotek²² v přibližné hodnotě 30 miliard korun. Další státem vlastněná aktiva, v přibližné hodnotě 350 miliard korun, byla převedena na obce a města. Družstva v hodnotě 150 miliard korun byla transformována na jiné formy podniků.

Dalších 3 500 subjektů, mezi které patřily zejména velké průmyslové podniky, banky a další hospodářské jednotky v přibližné hodnotě 1 200 miliard korun, vstoupilo v roce 1991 do tzv. velké privatizace. Podniky tak byly buď likvidovány (aktiva likvidovaných firem byla prodána veřejnými aukcemi), privatizovány v jedné z vln velké privatizace, nebo byla jejich privatizace odložena. Velká privatizace probíhala jak standardními metodami (veřejné dražby, veřejné soutěže a přímé prodeje), tak kupónovou privatizací, která hrála v ČR hlavní roli. Kupónovou metodou bylo privatizováno zhruba 60 % všech podniků, o které neměl stát zájem. Stát si ponechal stoprocentní vlastnickou kontrolu ve společnostech, které

²² Za malé hospodářské jednotky se považují obchody, stravovací a ubytovací zařízení a další drobné podniky.

představovaly 25 % všech aktiv v rámci velké privatizace. Jednalo se zejména o velké společnosti s určitým stupněm monopolního postavení a strategickým významem, např. podniky energetické, chemické, důlní nebo ocelářské.

Sektor zpracovatelského průmyslu měl během privatizace specifické postavení – příliš se ho nedotkla malá privatizace, ani pokračující udržení státní kontroly (zejména té stoprocentní). Nejvýznamnější roli hrála ve zpracovatelském průmyslu kupónová privatizace. Obecným cílem reforem v tomto sektoru byla restrukturalizace a hlavním nástrojem k dosažení stanoveného cíle měla být změna vlastnické struktury. Ovšem realita se od plánu trochu lišila. S kupónovou privatizací souvisela obava, že výsledkem bude tak rozdrobené vlastnictví, že kontrola nad podniky bude odejmuta vlastníků a bude přesunuta výhradně na manažery. Především z toho důvodu byl zaveden institut investičních privatizačních fondů, jejichž monitorovací role spočívala v účinné kontrole rozdrobených vlastníků nad manažery. Česká kupónová privatizace byla svým způsobem přesunem vlastnictví z rukou státu do rukou šesti milionů rozdrobených akcionářů a přesunem kontroly od vedoucích socialistických funkcionářů k několika málo investičních privatizačních fondů. V podstatě by se dalo zjednodušeně říct, že privatizované podniky byly vlastněny miliony drobných investorů, ovládaný investičními fondy a řízeny delegovanými manažery.

V roce 1997 shrnul Svaz průmyslu a dopravy dopady kupónové privatizace do tzv. bílé knihy – Náměty pro politiku zvýšení konkurenceschopnosti českého průmyslu. Dle jeho hodnocení kupónová privatizace vedla k vytvoření roztržitého vlastnictví podniků, destrukci velkých podniků se zohledněním jejich kritické velikosti ve vztahu ke globálnímu trhu, či pomalému hledání majoritních vlastníků, které bylo zapříčiněno opakovanými prodeji a koupěmi vlastnických práv, popř. jejich koncentrace motivovaná především spekulacemi, nikoliv snahou o efektivní výkon vlastnictví. Současně nákupy většinových podílů se strategickou premií v tzv. třetí vlně privatizace představovaly velkou finanční zátěž pro podniky. Dalším významným dopadem kupónové privatizace byla praktická absence výkonu zbylých státních vlastnických práv a praktické bezvládní managementu.

Od revolučního roku 1989 prošel český průmysl značným vývojem a změnou odvětvové struktury. V prvních dvou letech byl zaznamenán fatální kolaps všech odvětví průmyslu. Následující útlum vystřídalo v roce 1993 oživení. Došlo k nastartování automobilového průmyslu a s ním úzce provázaných průmyslů, tedy průmyslu gumárenského, elektrotechnického a elektronického, strojírenského a petrochemie, jelikož se zde příznivě projevila obnovená konkurenceschopnost díky zahraničním investicím. Velký rozvoj

zaznamenal také farmaceutický průmysl. Současně došlo k oživení odvětví tradičního českého průmyslu, který využívá domácí suroviny, tedy průmysl dřevozpracující, papírenský a polygrafický a také průmysl stavebních hmot. Zvýšení podílu těchto odvětví je odůvodňováno nárůstem poptávky po obalovém materiálu a dříve omezované produkci knižní a časopisecké. Ovšem zejména v kvalitativně náročnějších segmentech domácí produkci vytlačila zahraniční konkurence. Zpočátku se zvyšoval rovněž podíl potravinářského průmyslu, avšak v následujících obdobích se jeho význam soustavně snižoval. Naopak velký útlum zasáhl těžký průmysl, zejména pak hutnictví. Odvětví koksování a rafinérského zpracování ropy zaznamenalo pokles v důsledku snížení energetické náročnosti produkce a ukončení cenově výhodných dodávek palivových surovin ze zemí bývalého Sovětského svazu. Další odvětví, u kterého bylo zaznamenáno výrazné snížení produkce, je průmysl textilní a oděvní. Nejhůře dopadl průmysl kožedělný a obuvnický, který prakticky zanikl. Podíl textilního, oděvního a kožedělného průmyslu klesl ve prospěch konkurence zahraničního zboží, ať už kvalitního značkového a dražšího zboží ze západních zemí, nebo levnějšího a často i nekvalitního zboží z méně vyspělých zemí. Česká produkce totiž nedokázala v těchto odvětvích konkurovat ani cenou, z důvodu vyšších výrobních nákladů, ani kvalitou, kde se projevila zejména odtrženost od nejnovějších módních trendů, nepružná nabídka a nezkušenost v oblasti marketingu.

4.1 Změny v českém průmyslu

Vývoj české ekonomiky je poměrně závislý na vývoji průmyslu, a to zejména zpracovatelského. Poslední vývoj českého průmyslu by se dal nazvat za přelomový. Tahouny růstu se stávají jiná odvětví než ta, která byla dominantní v objemech průmyslové výroby i v tržbách během 90. let. Průmysl ČR by se nyní dal označit za „odlehčenější“ – z důvodu výrazného posunu směrem k odvětvím s vyšší přidanou hodnotou a stále výraznějšímu prosazení exportu. V porovnání s 90. lety je průmysl zdravější – orientuje se na výrobu, která není příliš náročná na spotřebu energie a také méně devastuje životní prostředí.

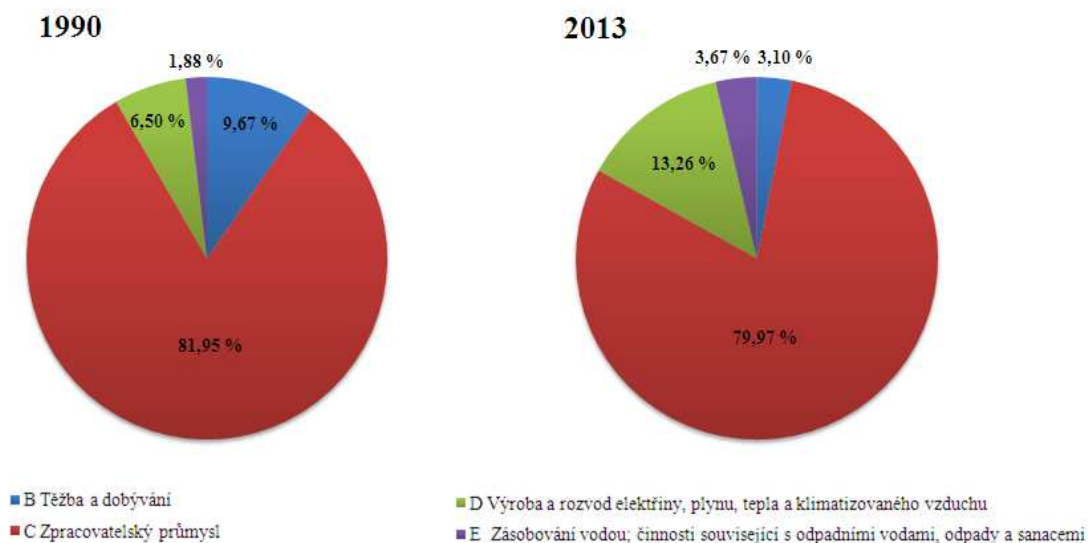
Postavení průmyslu ve struktuře české ekonomiky lze dosvědčit podílem tohoto sektoru na celkové hrubé přidané hodnotě (HPH v běžných cenách), viz Příloha B. Podle odvětvové klasifikace CZ-NACE²³, která se využívá pro klasifikaci ekonomických činností, se průmysl člení na sekce těžba a dobývání (B), zpracovatelský průmysl (C), výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (D) a zásobování vodou; činnosti související

²³ V ČR se klasifikace ekonomických činností CZ-NACE používá od počátku roku 2008, kdy nahradila dosud používanou odvětvovou klasifikaci ekonomických činností OKEČ. Do roku 1993 se v ČR členil průmysl jen na 2 části – těžký a lehký průmysl, které zahrnovaly 18 odvětví.

s odpadními vodami, odpady a sanacemi (E). Součet těchto sekcí činil v roce 1990 podíl 38,4 % celkové HPH, postupně se tento podíl snížil až na 31,1 % v roce 2013.

Následující graf (Obrázek 3) znázorňuje, jak se mezi lety 1990 a 2013 změnil poměr mezi jednotlivými průmyslovými odvětvími na celkové HPH vytvořené v průmyslu. Zřetelný pokles podílu zaznamenala sekce těžba a dobývání, která tvořila v roce 1990 9,67 % HPH průmyslu, zatímco v roce 2013 byl tento podíl již jen 3,1 %. Postupný pokles relativního poměru v daném období vykázal také zpracovatelský průmysl, jehož podíl se zmenšil z téměř 82 % na necelých 80 %. Naopak opačná tendence byla zaznamenána v sekci výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu, jejíž podíl se zvýšil z 6,5 % v roce 1990 na 13,26 % v roce 2013. Nárůst zaznamenala také sekce zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi, která se po revoluci podílela na hrubé přidané hodnotě vytvořené v průmyslu 1,88 %, zatímco nyní vykazuje hodnotu 3,67 %. Zvýšení podílu těchto sekcí je částečně zapříčiněno oligopolní strukturou daných odvětví, která umožňuje rychlejší expandování a růst HPH.

Podíl průmyslových odvětví na hrubé přidané hodnotě průmyslu ČR v letech 1990 a 2013

Obrázek 3: Podíl průmyslových odvětví na hrubé přidané hodnotě průmyslu v ČR v letech 1990 a 2013.

Zdroj: vlastní zpracování podle [54]

Jak jednoznačně z grafu vyplývá, největší část HPH vyrobené v průmyslu tvoří dlouhodobě zpracovatelský průmysl. Příloha C obsahuje tabulku s vývojem podílů jednotlivých subsekcí českého zpracovatelského průmyslu mezi lety 1993 a 2013. Mapa republiky v Příloze D ilustruje územní rozložení zpracovatelského průmyslu dle jeho přidané hodnoty v roce 2004. Největší nárůst podílu zaznamenala subsekcce **Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů** a to o 10,7 %. Zatímco v roce 1993 byla HPH

vyrobená v této oblasti 17 972 milionů Kč, o dvacet let později činila HPH již 162 944 milionů Kč. Nutno zmínit, že automobilový průmysl hraje důležitou roli pro další oddíly zpracovatelského průmyslu, pro které je významným odběratelem jejich výrobků a služeb, zejména se jedná o elektrotechnický, hutní, chemický, plastikařský, sklářský, textilní průmysl a všeobecné strojírenství – jako konkrétní příklady lze uvést např. pneumatiky, světlometry či autoskla od tuzemských výrobců. Mapa republiky v Příloze D ilustruje územní rozložení zpracovatelského průmyslu dle jeho přidané hodnoty v roce 2004.

Český automobilový průmysl hraje důležitou roli nejen na evropském trhu, ale také v globální perspektivě zejména nejen díky dlouholeté tradici v oblasti výroby automobilů a jejich dílů, ale také díky robustní dodavatelské základně, technickému know-how a kvalifikované pracovní síle, která se významně podílí nejen na výrobě automobilů, ale rovněž v oblasti výzkumu a vývoje. Díky těmto faktorům se podařilo vyvinout vyspělý automobilový sektor a přitom udržet atraktivní poměr kvality a ceny. K nejstarším významným firmám patří například firma TATRA²⁴ – nejstarší automobilka ve střední Evropě a druhá nejstarší na světě - založená v roce 1850 v Kopřivnici, společnost Visteon-Autopal²⁵, jejíž základy byly položeny v roce 1879, firma ŠKODA AUTO Česká republika, založená v roce 1895 v Mladé Boleslavi, MOTOR JIKOV Group a.s. existující od roku 1899, společnost AVIA, a.s., jejíž historie se začala psát v roce 1919, ovšem v roce 2013 došlo k ukončení činnosti této společnosti, či další zaniklé značky Praga a Liaz. K mladším společnostem, které působí v tomto oboru, patří například společnost EvoBus.

V současné době drží ČR nejvyšší pozici mezi světovými lídry automobilového průmyslu v přepočtu výstupu na obyvatele. Současně se řadí mezi patnáct největších světových výrobců osobních automobilů podle objemu výroby. Na 1 000 osob připadá 107,5 vyrobených vozidel za rok. Sdružení automobilového průmyslu uvádí, že v roce 2014 se na českém území vyrobilo 1 252 295 motorových a přípojných vozidel. Pro srovnání – v porevolučním roce 1990 se na území republiky vyrobilo pouze 343 391 vozidel, přičemž následující rok produkce klesla na 244 411 vozidel, pokles pokračoval až do roku 1994, kdy výroba zaznamenala své minimum – 190 651 vozidel. Magická hranice jednoho milionu vyrobených vozů byla překročena v roce 2010.

Český automobilový průmysl zaměstnává více než 150 000 osob, přičemž více než 10 000 nových pracovních míst bylo vytvořeno během posledních pěti let zahraničními

²⁴ V roce 2003 došlo ve firmě TATRA ke změně vlastnické struktury, značka se vrátila zpět do českých rukou a došlo ke změně obchodního názvu na TATRA TRUCKS a.s.

²⁵ Známá firma Autopal se stala v roce 2000 součástí mezinárodní společnosti Visteon Corporation a byla přejmenována na Visteon-Autopal.

investory, kteří současně vložili do českého automobilového průmyslu více než 1,4 miliardy EUR. V současné době sídlí na území ČR tři velké nadnárodní automobilky. Jednou z nich je ŠKODA AUTO a.s., která je od roku 1991 členem německého Volkswagen Group. Po politickém převratu v roce 1989 se hledal silný zahraniční partner pro českou firmu Škoda, který by ji přeměnil podle tržně ekonomických podmínek na mezinárodně konkurenceschopnou. Díky začlenění firmy do koncernu Volkswagen, pro který se rozhodla česká vláda, došlo k významné modernizaci výrobních procesů, vývoje produktů, marketingu i managementu celé firmy Škoda. V současné době sídlí hlavní závod v Mladé Boleslavi a vedlejší pobočky v Kvasinách a Vrchlabí. Druhou nadnárodní automobilkou, která působí na území České republiky, je TPCA (Toyota Peugeot Citroën Automobile) v Kolíně. Tato automobilka je společným podnikem největšího výrobce automobilů na světě – japonské firmy Toyota Motor Corporation a evropského lídra – francouzské PSA Peugeot Citroën. Firmy podepsaly smlouvu o spolupráci v roce 2002 a o tři roky později začala v Kolíně výroba. Výstavba závodu TPCA stála celkem dvacet miliard korun, čímž se stala do té doby největší zahraniční investicí na zelené louce ve střední Evropě. Toto prvenství ovšem překonala společnost Hyundai Motor Manufacturing Czech s.r.o. (dále jen HMMC) se sídlem v Nošovicích, jejíž výstavba přišla na necelých 28 miliard korun²⁶. Smlouva o výstavbě automobilky byla podepsána v roce 2005 v Koreji, v roce 2008 došlo k zahájení sériové výroby.

Druhá subsektce, která zaznamenala výrazný nárůst podílu, je **Výroba pryžových a plastových výrobků**. Za dvacet let stoupl podíl tohoto oddílu o 5,2 %. HPH vyrobená v této oblasti činila v roce 1993 5 468 milionů Kč, v roce 2013 již 67 564 milionů Kč. Pozice odvětví Výroba pryžových a plastových výrobků během sledovaného období neustále posilovala, zejména zásluhou těsných vazeb na navazující odběratelská odvětví, mezi která se řadí zejména automobilový průmysl (interiéry vozů, pneumatiky), stavebnictví (okna, inženýrské sítě), elektrotechnický průmysl (kabeláž, spotřební elektronika) a obalový průmysl. Nejvýznamnější firmou odvětví je výrobce pneumatik Continental Barum s.r.o., která spadá do velké korporace Continental. Další významné firmy působící v oblasti výroby pryžových výrobků se spojují do koncernu ČGS HOLDING a.s. Holding České gumárenské společnosti (dále jen ČGS) sdružuje společnosti MITAS a.s., Mitas Antikor, spol. s.r.o., RUBENA a.s., SICO RUBENA s.r.o. a BS Servis Centrum, s.r.o. Státní podnik MITAS Praha prošel v roce 1991 transformací a nově vzniklá firma MITAS a.s. se stala součástí Barum

²⁶ Celková investice činila 1,12 miliard EUR, což při průměrném kurzu 24,942 EUR/CZK v roce 2008 činilo 27,935 miliard korun.

Holding a.s. Firma se zabývá výrobou mimosilničních pneumatik a je jedním z předních evropských výrobců zemědělských pneumatik a pneumatik pro těžkou stavební techniku. Společnost má výrobní závody nejen v ČR, ale i v Srbsku a USA, současně má rozmístěny své zahraniční pobočky ve 14 zemích světa. Druhým významným členem ČGS je podnik RUBENA a.s., který vznikl v roce 1999 spojením firem RUBENA Náchod a GUMOKOV Hradec Králové. Obě firmy spojuje podobný osud – z původně rodinných firem se po druhé světové válce staly národní podniky. Díky reorganizaci oboru, která proběhla v roce 1952, se staly členy VHJ České gumárenské závody Náchod. Ovšem GUMOKOV se vyčlenil z náchodské skupiny a stal se samostatným národním podnikem, který byl řízen Hlavní správou gumárenského průmyslu. Po revoluci vznikl samostatný státní podnik RUBENA Náchod, který se v roce 1992 přeměnil na akciovou společnost. Akciová společnost GUMOKOV vznikla koncem roku 1990 a byla zařazena do druhé vlny privatizace.

V oboru výroby plastových výrobků patří k rozhodujícím společnostem firma Fatra a.s., která byla historicky prvním zpracovatelem plastů v ČR a která své prvenství proměnila v jednoznačnou výhodu a upevnila si pozici významného světového zpracovatele plastů. V roce 2014 utržila firma Fatra a.s., která je členem koncernu AGROFERT, za své výrobky a služby téměř 3,58 mld. Kč a více než polovina produkce směřovala na zahraniční trhy. K typickým českým podnikům s historií patří také akciová společnost Gumotex Břeclav. Podnik se v roce 1991 transformoval na státní akciovou společnost a o tři roky později se plně privatizoval. Současný roční obrat činí kolem dvou miliard korun. Dalším významným podnikem je Magna Exteriors & Interiors (Bohemia) s.r.o., který je součástí celosvětové společnosti Magna s.r.o. Tato firma se vyvinula z původního jabloneckého národního podniku Plastimatu, který se v roce 1991 přeměnil na akciovou společnost a orientoval se především na technicky náročné výrobky pro automobilový průmysl.

Z regionálního hlediska má odvětví Výroba pryžových a plastových výrobků rozhodující zastoupení ve Zlínském kraji, kde v roce 2006 vznikl plastikářský klastr a kde se plastikářský průmysl významně podílí na celkových tržbách a zaměstnanosti. V tomto kraji mají své sídlo společnosti Continental Barum s.r.o. a Fatra a.s. Další významné produkční kapacity gumárenského a plastikářského průmyslu se nachází v krajích Středočeském, Libereckém a Jihomoravském.

Třetí oblastí, která zaznamenala značný nárůst svého podílu, je **Výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů a zařízení**. Podíl se od roku 1993 do roku 2013 zvýšil o 5,1 %. HPH vykázaná v této subsekcí se z 3 447 milionů korun zvýšila na 58 719 milionů

korun zaznamenaných v roce 2013. Nedá se nezmínit, že elektrotechnický průmysl patří ke klíčovým sektorům české ekonomiky a je tedy jedním z nejvýznamnějších a rozhodujících odvětví zpracovatelského průmyslu. Toto odvětví zaznamenalo dynamický vývoj zejména v posledních letech, kdy měl sektor výrazně rostoucí tendenci. Podmínkou porevolučního rozvoje našeho elektrotechnického průmyslu byl vstup přímých zahraničních investic nadnárodních společností, které zajistily transfer high-tech do země s výhodnou teritoriální pozicí, relativně dobře vybudovanou infrastrukturou a dosažitelnými lidskými zdroji s odpovídající kvalifikací. Během posledních pětadvaceti let došlo k zásadní restrukturalizaci většiny výrobní základny, a tím se zlepšila nejen produktivita práce, ale i jakost výrobků.

Velké české firmy jsou ve většině případů součástí nadnárodních korporací a jsou velmi úzce specializované. Vazby na zahraniční firmy jsou na jednu stranu výhodné, zejména ze zaručeného odbytu zboží, ovšem představují riziko v možnosti odlivu investic a poklesu poptávky v krizových dobách. K nejvýznamnějším firmám v oboru se řadí společnost FOXCONN CZ s.r.o., která byla založena v roce 2000 jako regionální výrobní centrála skupiny Foxconn²⁷ v Evropě. Společnost poskytuje kompletní řešení v oblasti IT a produkci spotřební elektroniky až po výrobu součástek pro komunikační a elektronická zařízení. Výrobní prostory byly vybudovány v Pardubicích a Kutné Hoře. Další společností podnikající v této oblasti je společnost PEGATRON Czech s.r.o., která je součástí nadnárodní korporace PEGATRON / Unihan se sídlem na Taiwanu. PEGATRON Czech s.r.o. je nástupnickou organizací ASUS Czech s.r.o., která byla založena v roce 2002 a která své výrobní a servisní kapacity soustředila v Ostravě. Nyní se společnost svojí činností a investicemi aktivně podílí na ekonomickém i sociálním rozvoji regionu Severní Moravy. Třetím významným podnikem, který investoval na území ČR, je japonská společnost Panasonic Corporation. V roce 1996 byla založena v Plzni firma Panasonic AVC Networks Czech s.r.o., která se zaměřila na výrobu televizorů. Základní filozofií společnosti je napomáhat zlepšení životního prostředí a zlepšení životní úrovně lidí žijících v plzeňském regionu.

Za tradiční českou společnost, která dlouhodobě podniká v oblasti Výroby počítačů, elektronických a optických přístrojů a zařízení, by se dala označit Meopta – optika, s.r.o. Tato nadnárodní společnost, která byla založena v roce 1933 jako Optikotechna, je světovým výrobcem optiky specializující se na návrh, vývoj, konstrukci, výrobu a montáž optických, optomechanických a optoelektronických systémů. Před rokem 1989 byla Meopta z velké části zaměřena na vojenskou výrobu, po pádu východního bloku klesl podíl této výroby na nulu. Poté společnost prošla velkou restrukturalizací a plně se zprivatizovala. V roce 2004 se

²⁷ Foxconn je registrovaná obchodní značka společnosti Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.

partnerem Meopty pro americký trh stala společnost TCI New York. Obě společnosti závěrečnou fúzí vytvořily jednu akciovou společnost - Meopta – optika, a.s., která o rok později prošla změnou právní formy na Meopta – optika, s.r.o. a přejmenování společnosti TCI New York na Meopta U.S.A., Inc.

Naopak největší propad svého podílu na HPH zaznamenala subsektore **Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárenství** a to o 8,8 % za dvacetileté období. Tento obor je považován za základní průmyslové odvětví, jelikož výroba kovů je prvním krokem v řetězci přidané hodnoty mnoha odvětví, která vyrábí investiční a spotřební zboží. Současně se jedná o odvětví, které je mimořádně materiálově náročné a vyžaduje alokaci velkého objemu finančních prostředků. Hutní výroba je v ČR závislá na dovozech vstupních surovin. Obor v současné době vyžaduje rozsáhlé investice do technologií, vybavení a environmentálního zajištění hutnických procesů s dlouhodobým užitím, z tohoto důvodu jsou veškerá investiční rozhodnutí podmíněna podpůrným a předvídatelným regulačním rámcem.

Hutní produkce je v ČR dlouhodobě koncentrována do dvou dominantních společností – ArcelorMittal Ostrava, a.s. a Třinecké železárny, a.s. ArcelorMittal Ostrava a.s. je největším hutním komplexem na území ČR a řadí se do světové ocelářské a těžažské skupiny ArcelorMittal. Historie hutní společnosti se začala psát v roce 1942, kdy tehdejší Vítkovické železárny rozšiřovaly svoji výrobu. V průběhu doby docházelo k postupné výstavbě a modernizaci závodu, po roce 1989 proběhla přeměna na státní podnik Nová Huť. Dalším zlomovým okamžikem byl v roce 2003 odkup Nové Huti v rámci privatizace. Novým majitelem se stal Lakshmi Mittal, jehož strategie je založena na restrukturalizaci a modernizaci upadajících oceláren. O rok později se změnil název společnosti na Mittal Steel Ostrava, a.s.

Druhou významnou společností jsou Třinecké železárny – Moravia Steel, které jsou největší českou hutí s domácím kapitálem. Třinecké železárny zaznamenaly svůj vrchol v období socialistického Československa, kdy se podpoře těžkého průmyslu přikládal značný význam. Po roce 1989 došlo k postupné privatizaci železáren – nejprve byly převedeny na státní akciovou společnost, poté se v průběhu let kapitálová účast státu v železárnách postupně snižovala a od roku 1996 jsou Třinecké železárny odstátněny a jejich majoritním vlastníkem se stala akciová společnost Moravia Steel.

Částečně k těmto dvěma společnostem patří také Vítkovice Steel, a.s., které patří mezi přední evropské výrobce válcovaných výrobků z oceli, ovšem v poslední době se potýkají

s řadou problémů. V září 2015 má dojít k uzavření oceláren, jednoho ze stěžejních provozů Vítkovice Steel. Společnost společně s Krajským úřadem Moravskoslezského kraje považuje neprodloužení platnosti integrovaného povolení pro provoz a ukončení provozu oceláren za nejlepší možné řešení pro zachování dlouhodobé výroby ve společnosti i v budoucnosti.

České kovohutnictví je značně diverzifikované v oblasti technologických i výrobních parametrů. Velmi kladně se odráží vstup či případná kooperace s partnery ze zahraničí včetně koncentrace a postupného kapitálového propojení. Takto získávají české společnosti podnikající v kovohutnickém průmyslu dostatek zdrojů na modernizaci a zavádění nových výrobků a výrobních produktů na vysoké úrovni.

Slévárnictví v České republice se od roku 1993 diametrálně změnilo, i když to na první pohled nevypadá – v roce 2013 se vyrobilo 408 358 tun odlitků, což je srovnatelné s rokem 1993, kdy bylo vyrobeno přibližně 406 000 tun odlitků. Díky operativní flexibilitě komerčních sléváren došlo k výrazné diverzifikaci vyráběných materiálů. České slévárnictví se již neorientuje jednoznačně na odlitky ze slitin železa a je zde zaznamenán výrazný posun materiálového mixu ve prospěch odlitků z neželezných kovů. Současně je zaznamenán negativní trend nižšího zájmu o litiny s lupínkovým a kuličkovým grafitem. Naopak roste poptávka po odlitcích z hliníkových slitin, které se používají v autoprámyslu, a po odlitcích ze slitin mědi.

Za zlomový rok pro obor Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárnictví by se dal označit rok 2008, kdy byl ukončen relativně pozitivní rozvoj odvětví. Obor se stejně jako zbytek zpracovatelského průmyslu potýkal s odbytovou krizí a byl nucen omezit výrobu, recese ocelářské výroby dosáhla svého dna o rok později. Útlum byl způsoben i výrazným poklesem reálné spotřeby ocelářských výrobků v Evropě. V následujících letech bylo zaznamenáno kolísání – v roce 2010 se objem výroby meziročně zvýšil, růstový trend pokračoval i v průběhu roku 2011, i když s menší dynamikou. Poté následoval pokles jako důsledek nižší poptávky po oceli, která byla vyvolána finančními problémy některých zemí Eurozóny. Až v druhém pololetí roku 2013 byly zaznamenány pozitivnější výsledky.

Mezi odběrateli ocelářských výrobků si dlouhodobě udržuje dominantní postavení oddíl kovodělné výroby, jehož podíl postupně roste. K dalším odběratelským oddílům patří automobilový průmysl a strojírenství. Roste také podíl elektrotechnického a optického průmyslu. Naopak postupně klesá podíl stavebnictví i podíl spotřeby ocelářských výrobků v odběratelských oddílech dobývání uhlí a nerostných surovin a velkoobchodních organizacích.

Druhý největší propad podílu na HPH v průmyslu mezi lety 1993 a 2013 zaznamenala subsekt **Výroba potravinářských výrobků**, jejíž podíl poklesl o 5,9 %. Nutno podotknout, že i když samotný podíl poklesl, HPH se téměř zdvojnásobila – vykázaná hodnota 29 177 milionů za rok 1993 se za dvacet let zvýšila na 52 046 milionů korun. Výroba potravin je klíčovým odvětvím zpracovatelského průmyslu nejen v ČR, ale v celé EU. Potravinářská výroba je významná pro zabezpečení výživy obyvatelstva. Část potravinářských firem je přímo navázána na zemědělskou prvovýrobu, jiné se zabývají až vyšší fází zpracování agrárních produktů. Oddíl potravinářských výrobků využívá pro svoji produkci též vstupy z jiných průmyslových oblastí, jako např. potravinářské strojírenství, průmysl produkující obaly, pohonné hmoty a energie apod.

Současný český potravinářský průmysl poznamenal zejména tlak na splnění norem EU, i když vývoj byl bouřlivý již od revolučního roku 1989. Mnoho firem ukončilo svoji činnost, jiné naopak vznikly. Jako příklad se dá uvést nosný obor českého potravinářského průmyslu – zpracování a konzervování masa a masných výrobků. Vývoj v oblasti zpracování masa byl velmi složitý. V roce 1990 fungovalo na území republiky přibližně 100 masokombinátů, z toho počtu považovali odborníci zhruba 40 firem za moderní a velké. Ovšem v řadě případů se nevyvedla jejich privatizace, jako např. východočeský masokombinát Salma či ostravský masokombinát Martinov. Na druhou stranu začal stát podporovat vznik malých jatek, výroben a provozoven na bourání masa, kterých tak vzniklo velké množství, ovšem v mnoha firmách byly problémy s hygienou. Díky tlaku na dodržování hygienických norem se počet provozoven podařilo zredukovat. V současné době patří k největším zpracovatelům masa firma Krahulík – Masozávod Krahulčí, a.s., která patří k nejtradičnějším producentům uzenin v České republice, firma Schneider, jejíž řeznická historie sahá až do roku 1898, ovšem mezi lety 1948 a 1991 byla nedobrovolně uzavřena, či koncern AGROFERT, a.s., jehož součástí jsou nejen firmy se zaměřením na výrobu masných a uzenářských výrobků, ale i mléčných a pekárenských produktů.

Dalšími příklady jsou cukrovarnictví či mlékárenství. V roce 1990 bylo na našem území 56 menších cukrovarů, dnes jich funguje pouze sedm. Nejsilnějším hráčem jsou v současné době Cukrovary a lihovary Tereos TTD, a.s. se závody v Českém Meziříčí a Dobrovicích, které produkují více než polovinu kvóty, která je českým producentům dovolena. Počet mlékáren se od roku 1990 snížil ze 113 na necelých 40. Největší mlékárenskou firmou je v současné době jihočeská Madeta, a.s. s ročním obratem 5,2 mld. Kč. Ovšem na druhou stranu, i když došlo ke značné redukci velkých mlékáren, v současné době zažívají rozkvět malé mlékárenské podniky, které se orientují na produkci různých specialit.

Jak již bylo zmíněno, v dnešní době hraje nejen v potravinářství, ale i v dalších oblastech významnou roli EU. Na podporu rozvoje výroby potravinářských výrobků a pro zvýšení jejich konkurenceschopnosti na evropském trhu jsou určeny vybrané programy. K těm významnějším patří např. podpora v rámci Programu rozvoje venkova (jedná se o opatření, které přidává hodnotu zemědělským a potravinářským produktům), Podpora zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu ve formě národní podpory a podpora kvalitních potravin od Státního zemědělského intervenčního fondu ve formě podpory značky KLASA, která je udělována produktům, které jsou vyrobeny ze surovin splňující kvalitativní požadavky a náročné normy EU, či ve formě podpory značky Regionální potravina, která je zaměřena na podporu malých a středních zemědělců a producentů potravin. Projekty na podporu lokálních potravin a typických regionálních produktů jsou běžné i v dalších evropských zemích. Nejen poskytování podpory, ale i zaměření na vysokou kvalitu a bezpečnost potravin přináší značné hospodářské efekty, ke kterým patří zachování tradiční výroby, udržení, popř. i vytvoření nových pracovních míst, či celkově příliv finančních prostředků do regionů.

4.2 Regionální rozměr transformace

Změny, které proběhly během transformace, mají také významnou regionálně specifickou dimenzi, kde se odráží jejich často výrazná odvětvová, časová a územní koncentrace. Regionální odlišnosti jsou také ovlivněny makroekonomickým vývojem země. Rozdíly mezi regiony prohlubuje nízká či kvalitativně zkreslená meziregionální mobilita faktorových vstupů ve prospěch bohatších a rozvinutějších regionů. Některé regiony jsou z tohoto důvodu dlouhodobě uvězněny v pasti nízké kvality faktorové vybavenosti²⁸, která omezuje rozvojové perspektivy regionu a jeho obyvatel. Dopady transformace se projevily zejména v regionech, kde došlo k rychlému a výraznému utlumení dříve dominantních odvětví a kde ztráty zaměstnanosti nejsou dostatečně kompenzovány vznikem nových pracovních míst.

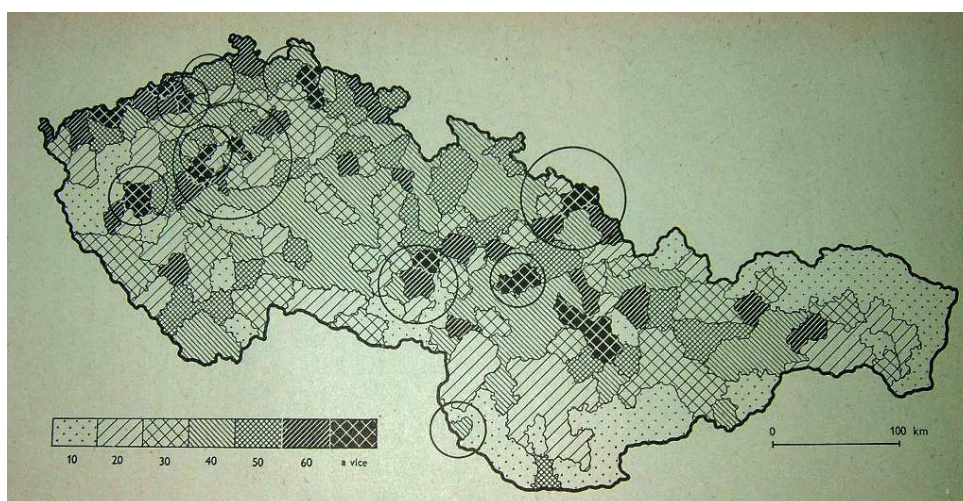
Klíčovou roli v regionální ekonomice hraje zpracovatelský průmysl, pro který je charakteristická nadprůměrná inovační schopnost, vývozní výkonnost a investiční intenzita. Zpracovatelský průmysl díky dodavatelským a odběratelským vazbám významně ovlivňuje vývoj v dalších odvětvích průmyslu a služeb a výrazně se podílí na přidané hodnotě a zaměstnanosti v dané oblasti.

²⁸ Faktorová vybavenost je vyjádřena dostupností a technologickou úrovní kapitálu, kvalifikací a mobilitou pracovní síly, kvalitou životního prostředí a infrastruktury, mírou podnikatelské iniciativy apod.

Zaměstnanost v průmyslu se po roce 1989 radikálně snížila. Během prvních šesti let opustilo odvětví více než půl milionu pracovníků, což byla přibližně čtvrtina z původního počtu. Některá odvětví se díky tomu neustále potýkají s nedostatkem pracovníků, což bývá řešeno zahraničními pracovníky zejména z Ukrajiny a Slovenska. Na druhou stranu vzrostla poptávka po specialistech a kvalifikovaných dělnících.

Snížení počtu pracovníků v průmyslových oborech se promítlo na území ČR diferencovaně, a tím se začaly vytvářet a postupem času i prohlubovat regionální rozdíly. Pokles zaměstnanosti se týkal zejména oblastí, kde hrál důležitou roli těžký průmysl, jako např. Ostravsko nebo Mostecko. V roce 1989 existovalo 11 okresů, kde podíl pracujících v průmyslu na celkovém počtu pracovníků v národním hospodářství překračoval 50 %, o pět let později se počet takových okresů snížil na tři – Jičín, Most a Sokolov. V současné době již takový okres neexistuje. S transformací souvisí také prohloubení rozdílů mezi regiony v průměrné měsíční mzdě. Zatímco v hlavním městě Praze byla v roce 2014 průměrná hrubá měsíční mzda 33 347 Kč, v regionu Severozápad²⁹ byla průměrná mzda 22 566 Kč. [56]

Hlavní průmyslové oblasti ČR se vytvořily v severní polovině státu již během 19. století a v první polovině 20. století. Následující mapa (Obrázek 4) ilustruje územní rozložení průmyslu dle počtu činných osob v československém průmyslu v polovině 50. let. Dnešní hlavní průmyslové oblasti na území ČR by se daly spojit pomyslnou linií Aš – Plzeň – Praha – Olomouc – Ostrava. Další významnou průmyslovou oblastí je území podél severní hranice Čech a koncentrace v okolí moravských měst Brna a Zlína.

Obrázek 4: Rozložení průmyslu v Československu v roce 1954 podle okresů.

Pozn. Stupnice udává počet činných v průmyslu z 1 000 všech výdělečně činných; velikost kruhu odpovídá úměrně absolutnímu počtu činných v průmyslu, ale uvádí se jen pro největší koncentrace.

Zdroj: [79]

²⁹ Region Severozápad dle NUTS II zahrnuje kraj Karlovarský a Ústecký.

4.2.1 Průmyslové oblasti v Čechách

Jak již bylo zmíněno, nejdůležitější průmyslové oblasti v Čechách se nachází podél severní hranice Čech – od Sokolova přes Ústí nad Labem a Liberec k Náchodu. Přičemž průmysl na severozápadě je zaměřen především na uhelnou těžbu, elektrárny a chemický průmysl, na severovýchodě dominuje strojírenství, textilní a gumárenský průmysl. Další průmysl se soustředí do měst, zejména se jedná o Plzeň a její okolí, pražskou aglomeraci, Kolín, Hradec Králové a Pardubice. Vyjmenované průmyslové oblasti nejen v Čechách, ale i na Moravě jsou naznačeny žlutou barvou na následující mapce ČR (Obrázek 5).

Obrázek 5: Hlavní průmyslové oblasti v České republice.

Zdroj: upraveno podle [231]

Sokolovsko vždy vynikalo značným nerostným bohatstvím, jehož těžba a další zpracování výrazně ovlivnily celkový charakter regionu i rozvoj jednotlivých průmyslových odvětví. Těžba surovin zcela změnila charakter krajiny, tradiční zemědělská oblast s rozvinutým obilnářstvím, chmelařstvím, ovocnářstvím a pastevečtvím se přeměnila na průmyslovou krajinu. S těžbou a zpracováním nerostů souvisí i řada navazujících činností. V Sokolovské pánvi je nejrozšířenější těžba hnědého uhlí, které bylo nejprve těženo hlubinným dobýváním, postupně se přešlo na těžbu lomovým způsobem. V důsledku těžby zanikla od 40. let 20. století také řada obcí v okrese Sokolov – zcela zmizelo 19 obcí, částečně se těžba dotkla dalších pěti. Od 80. let 20. století je zaznamenán pokles objemu těžby a po obrovském rozmachu průmyslové výroby a těžby uhlí se situace pozvolna mění. Stále převažuje primární

a sekundární sféra podnikání, ovšem v posledních letech je zaznamenán rostoucí podíl terciéru. V současné době hospodaří se zásobami uhlí a dalších nerostů v Sokolovské pánvi subjekt *Sokolovská uhelná, právní nástupce, a.s.*, která je jedním z největších nezávislých výrobců elektrické energie v ČR a současně nejmenší hnědouhelnou těžební společností. S firmou Sokolovská uhelná je z velké části také spojená převážná část činností strojírenské společnosti *Sokolovské strojírný, a.s.*

Těžba uhlí a dalších nerostných surovin výrazně změnila ráz krajiny Sokolovska. Dlouhodobá těžba ovlivňuje i životní prostředí regionu. Bývalé důlní prostory a výsypky³⁰ prochází postupnou sanací a rekultivací, aby došlo k zahlázení vlivu hornické činnosti a aby se obnovil krajinný ráz. V sokolovském revíru jsou prováděny zejména rekultivace zemědělské, lesnické a vodní, jejichž základem jsou vždy technické rekultivace – tzv. terénní úpravy. Vodní rekultivace často vytváří ideální podmínky pro rekreační využití, jelikož zbytkové jámy lomů jsou zatopeny a tím vznikají rozsáhlá jezera. Jako příklad lze uvést lom Michal v blízkosti Sokolova - část bývalého lomu byla přeměněna na sportovně rekreační areál - koupaliště Michal, zbytek pak prošel lesnickou rekultivací. Ukázkou rekultivace výsypky je přeměna lokality Silvestr u obce Dolní Rychnov, kde bylo vybudováno golfové hřiště.

Uzavírání továren a průmyslových provozů v regionu má značné sociální dopady. Během posledních pětadvaceti let došlo k uzavření několika významných továren, ve kterých lidé pracovali po generace, a tím pádem i k růstu nezaměstnanosti. Schmiegerova přádelna česané příze ve Svatavě byla založena již v roce 1836, po roce 1948 se podnik stal součástí národního podniku Nejdecké česárny vlny, později n.p. Vlnap. Nástupnická akciová společnost Vlnap a.s., která vznikla na konci roku 1990, provoz uzavřela v dubnu 1999. Porcelánka Haas a Czjzek v Chodově patřila k nejstarším v Čechách a byla vyhlášena svou výrobou růžového porcelánu. Od roku 1958 byla továrna součástí národního podniku Karlovarský porcelán. Po skončení privatizace v roce 1994 se stala porcelánka jedním ze závodů akciové společnosti Karlovarský porcelán, která ovšem v roce 2009 zkrachovala. Závod v Chodově odkoupila společnost Epiag Lofida – Porcelán CZ, zpočátku firma prosperovala a vykazovala zisk, ovšem poté porcelánku zasáhla hospodářská krize, kvůli které postupně klesaly tržby i výkony. V roce 2013 skončila společnost v úpadku. Třetím příkladem zaniklého podniku s dlouhou historií je Sklárna J. D. Starck, která byla založena roku 1853 v Dolním Rychnově. Sklárna byla v 60. letech sloučena s dalšími sklárnami do oborového podniku Sklo Union Teplice, následně během 70. a 80. let 20. století dosáhla maxima své produkce. V roce 1990

³⁰ Výsypka představuje vytěžený a uložený skrývkový materiál.

vstoupila do Sklo Union belgická společnost Glaverbel. Provoz sklárny jako takové byl ukončen v roce 1992, kdy se její produkce přeorientovala na výrobu izolačních dvojskel. I přes změnu produkce zaznamenala továrna během 90. let propad výroby, zejména z důvodu zastaralého provozu. V roce 2005 byla výroba již zcela zastavena z důvodu vysokých výrobních nákladů. Dalším faktorem, který má značné sociální dopady, je ten fakt, že Sokolov leží v oblasti, kde je nejnižší průměrná mzda a současně, kde mají obyvatelé nejnižší dosažené vzdělání. Sociální situace střední vrstvy obyvatelstva se postupem času zhoršuje a řada chudších lidí se ocitá v nově vznikajících ghettech.

Další částí ČR, kde se výrazně koncentruje průmysl, je **pánevní oblast Ústeckého kraje**. Průmyslové činnosti na Chomutovsku, Mostecku, Teplicku a částečně i Ústecku jsou nejčastěji spojené s těžbou uhlí a energetikou. K nezanedbatelným oborům patří také chemická výroba, potravinářství a lehký průmysl. Po roce 1990 postupovala restrukturalizace velkopodniků velmi pomalu, vytvářely se malé a střední podniky. Současně došlo k redukci zemědělské výroby a stagnaci stavební činnosti. Díky útlumu v mnoha průmyslových odvětvích došlo k velkému nárůstu nezaměstnanosti a všechny okresy kraje zařadila vláda mezi strukturálně postižené oblasti s nejvyšší mírou nezaměstnanosti v ČR. Nejpostiženější skupinou obyvatel byli havíři. Restrukturalizace hnědouhelného průmyslu tvrdě zasáhla více než 16 000 horníků. Počátkem 90. let zaměstnávaly těžařské společnosti téměř 25 000 osob, o dvacet let později již jen kolem 7 000. Navíc je zřejmé, že dlouhodobé zaměření oblasti zejména na těžký průmysl zdeformovalo profesní a vzdělanostní skladbu obyvatelstva.

Výrazná orientace hospodářství na oblasti těžkého průmyslu je dána vydatnými ložisky hnědého uhlí v oblasti Chomutovsko-mostecké hnědouhelné pánvi³¹. Tyto zásoby tvoří a v nejbližších desetiletích pravděpodobně i budou tvořit nejvýznamnější energetický a do budoucna nejspíš též surovinový zdroj ČR. Díky tomu došlo v oblasti k velkému rozvoji dobývání, chemického průmyslu a k energetickému zpracování uhlí. V blízkosti povrchových uhelných dolů se nacházejí největší české uhelné elektrárny – Pruněřov a Tušimice v okrese Chomutov, Ledvice v okrese Teplice a Počerady v okrese Louny.

V současné době těží hnědé uhlí v povrchových dolech tři velké společnosti – **Severočeské doly a.s., Severní energetická a.s. a Czech Coal Group**. Společnost Severočeské doly a.s., která je členem Skupiny ČEZ, vznikla v roce 1994 spojením Dolů Nástup Tušimice a Dolů Bílina. Společnost je největším producentem hnědého uhlí v ČR, svou těžební činnost

³¹Označení Chomutovsko-mostecké hnědouhelné pánve není jednotné - někdy též Mostecká pánev, dříve Severočeská hnědouhelná pánev.

provozuje na dvou odloučených lokalitách – Doly Bílina produkují nízkosíraté tříděné a energetické uhlí, Doly Nástup Tušimice pak především energetické uhlí.

V roce 2008 vznikla společnost Litvínovská uhelná a.s. jako nová nástupnická společnost v důsledku rozdělení společnosti Mostecké uhelné a.s., druhou nástupnickou společností se stala Vršanská uhelná a.s. Až do roku 2013 byla firma součástí skupiny Czech Coal, kdy se společnost Litvínovská uhelná a.s. oddělila. Ve stejném roce se společnost nejen přejmenovala na Severní energetickou a.s., ale také odkoupila od skupiny ČEZ Elektrárnu Chvaletice a.s., čímž vstoupila na trh s elektrickou energií a teplem. Skupina Severní energetická a.s. sdružuje nejen samotnou společnost Severní energetickou, která spravuje těžební lokalitu Československá armáda (dále jen ČSA) včetně homogenizační drtírny a Úpravny uhlí Komořany, ale také společnost Důl Kohinoor a.s., která provozovala poslední český hlubinný hnědohelný důl, a společnost HUMECO, a.s., která se zabývá čerpáním a úpravou důlních vod. Těžba v lomu ČSA je omezena usnesením vlády o těžebních limitech z roku 1991³², ovšem v současné době se jedná o prolomení těchto limitů. V případě dodržení limitů by těžba na lomu skončila v roce 2022, ovšem společnost Severní energetická a.s. usiluje o zpřístupnění dalších zásob hnědého uhlí. Největší překážkou pro těžaře je obec Horní Jiřetín, která stojí v cestě rozšíření lomu. Existují dvě varianty řešení při tzv. prolomení limitů – velké prolomení znamená likvidaci obce Horní Jiřetín, částečné prolomení sice obec zachová, ovšem zdá se problematické z ekonomického hlediska, jelikož dle společnosti Severní energetické by těžba nemusela být rentabilní. Společnost Důl Kohinoor a.s. byla založena v roce 2000 za účelem útlumu a ukončení těžby na dole Kohinoor v Mariánských Radčicích. Řádná těžba na dole byla ukončena v roce 2002, ovšem k úplnému ukončení činnosti dolu s přibližně 900 zaměstnanci došlo ke konci roku 2003. Společnost provozovala také důl Centrum v Dolním Jiřetíně, kde byla ukončena činnost v roce 2008 a o práci tak přišlo zhruba 300 zaměstnanců.

Třetí velkou severočeskou těžařskou skupinou je Czech Coal Group, která je tvořena především společnostmi Vršanská uhelná a.s., která je druhou nástupnickou společností Mostecké uhelné a.s., o které ještě bude zmínka. Společnost zajišťuje těžbu na lomu Vršany, který postupně přetěžuje lom Jan Šverma a jehož životnost je nejdelší v republice – až do roku 2058. Vršanská uhelná a.s. uzavřela v roce 2013 smlouvu se společností ČEZ na dodávky uhlí do elektrárny Počerady až do vytěžení lomu. Tento kontrakt by měl zaručit dlouhodobou perspektivu a také záruku stability v oblasti rozvoje a zaměstnanosti.

³² Usnesení vlády č. 444/1991 Sb.

Uvádí se, že již zmíněná Mostecká uhelná společnost se stala příkladem tunelování státních podniků určených k privatizaci. Zajímavé na celé kauze je, že má soudní dohru nejen v České republice, ale i ve Švýcarsku. Mostecká uhelná společnost, předchůdce Mostecké uhelné a.s., vznikla v roce 1993 spojením bývalých státních důlních podniků Hlubina, Komořany a Ležáky. Privatizace, která probíhala v rámci druhé vlny kuponové privatizace, byla dokončena v roce 1998, kdy získala společnost Appian Group těsný majoritní podíl, když skoupila dostupné akcie na trhu prostřednictvím švýcarské společnosti Inverenergy S. A. a česká vláda jí prodala i zbylý státní podíl. Manažeři Mostecké uhelné společnosti byli obviněni a švýcarským soudem též uznáni vinnými z podvodu, praní špinavých peněz a porušování povinností při správě cizího majetku, když na skupování akcií použili majetek společnosti. Švýcarská prokuratura se zapojila do vyšetřování, jelikož peníze z Mostecké uhelné byly nelegálně vyvedeny a následně také „vyprány“ ve Švýcarsku. Celá kauza má také politické pozadí, jelikož se objevily informace o uplácení tehdejší vlády³³. Švýcarský soud vyslechl tehdejší členy vlády, ovšem došel k závěru, že při privatizaci ke korupci nedošlo. Česká policie však zatím v prošetřování případu uplácení stále pokračuje.

Významnou roli hraje v regionu také chemický průmysl, který zde má dlouholetou tradici. K základním předpokladům pro chemický průmysl patří ta skutečnost, že bývá koncentrován v místech s dostatkem vody, energie a s dobrou dopravní dostupností, což oblast severních Čech splňuje. Základním reprezentantem odvětví chemie je koncern *Unipetrol, a.s.*, který je vedoucí skupinou v oblasti zpracování ropy a petrochemie v ČR. Společnost byla založena v roce 1995 Fondem národního majetku a stala se tak naplněním jednoho z privatizačních kroků českého petrochemického průmyslu. Unipetrol měl spojit vybrané petrochemické firmy do uskupení, které by byly konkurenceschopné na mezinárodním trhu. Majoritním akcionářem se 63 % zůstal stát, zbylé akcie vlastnili akcionáři a investiční fondy. Původní koncept však od počátku počítal i s privatizací státního podílu, o které rozhodla česká vláda v roce 2001. Po opakovaném výběrovém řízení se Unipetrol stal v roce 2005 součástí největší rafinérské a petrochemické skupiny ve střední Evropě – PKN Orlen. I když má skupina Unipetrol hlavní sídlo v Praze, někteří členové koncernu sídlí na severu Čech – ČESKÁ RAFINÉRSKÁ, a.s. a UNIPETROL RPA, s.r.o., pod který spadá CHEMOPETROL, a.s. a UNIPETROL DOPRAVA, s.r.o. ČESKÁ RAFINÉRSKÁ, a.s. vznikla v roce 1995 vyčleněním divize Rafinérie ze společností Chemopetrol Litvínov a Kaučuk Kralupy nad Vltavou a k 30. dubnu 2015 se 100 % vlastníkem akcií stala společnost Unipetrol. Dnes je jediným zpracovatelem ropy a největším českým výrobcem ropných produktů. Společnost

³³ Jednalo se o vládu premiéra Miloše Zemana ve volebním období 1998 - 2002.

provozuje rafinérie ropy v Litvínově a Kralupech nad Vltavou. Rafinérie v Litvínově – Záluží je moderní komplexní rafinérie, jejíž kapacita zpracování činí 5,4 milionů tun ropy ročně.

Další českou chemickou firmou je **SPOLCHEMIE, a.s.** sídlící v Ústí nad Labem. SPOLCHEMIE patří k předním evropským výrobcům syntetických pryskyřic. Historie společnosti sahá až do roku 1856, kdy bylo rozhodnuto o založení Rakouského spolku pro chemickou a hutní výrobu, o rok později byla v Ústí nad Labem zahájena výroba chemických produktů. Spolek v průběhu let zmohutněl, a tím se zvětšila jeho důležitost i pro město samotné, jelikož zajišťoval sociální jistoty a určité zázemí. Po roce 1945 došlo ke znárodnění Spolku a rozdrobení silného koncernu, tím došlo k oslabení do té doby silné chemické společnosti. Až do roku 1989 byl Spolek součástí VHJ UNICHEM, kdy se osamostatnil jako státní podnik. Akciová společnost byla obnovena o rok později a Spolek současně vstoupil do privatizačního procesu, který byl dokončen v roce 1994.

Třetí významnou chemickou společností je **Lovochemie, a.s.** sídlící v Lovosicích. Firma je největším výrobcem dusíkatých a vícetrojčkových hnojiv v tuhé i kapalně formě v ČR a svým výrobním programem značně přispěla k rozvoji českého zemědělství. Firma s dlouhou historií byla během socialismu součástí Severočeských chemických závodů, v roce 1969 se stala součástí VHJ Chemopetrol. V roce 1993 vznikla akciová společnost Lovochemie, jejíž privatizace byla dokončena o tři roky později, kdy se jejím majoritním vlastníkem stala Proferta, s.r.o. Od roku 2010 je jediným akcionářem společnosti AGROFERT HOLDING, a.s.

Významné zastoupení v oblasti má také potravinářský a tukový průmysl. Nejznámější firmou je dnes již neexistující, ale dodnes kontroverzní **SETUZA**, která se zabývala zpracováním tuků a olejnin. Pověstná byla její mýdla, prací prášky, zubní pasty či rostlinné oleje. Ovšem v posledních dvaceti letech byla firma spíše spojována s nezákonnými aktivitami Františka Mrázka či Tomáše Pitra, který byl za ně odsouzen. Společnost SETUZA a.s. je historicky svázána se Schichtovými závody, které dosáhly v 19. století evropského významu. Během socialismu byla firma znárodněna, novodobá SETUZA a.s. vznikla v roce 1992 v rámci kupónové privatizace. V průběhu dalších let docházelo k častému převádění akcií. V roce 2008 měla společnost zhruba 750 zaměstnanců, ovšem také značné finanční problémy. Výrobní aktivity byly převedeny na jiné společnosti. O dva roky později byl podán insolvenční návrh a firma skončila v úpadku. Bývalý majetek zkrachovalé SETUZY koupil v roce 2011 švýcarský Glencore International AG a obnovil tradici výroby jedlých olejů prostřednictvím společnosti **Usti Oils s.r.o.**

V oblasti Ústeckého kraje podniká také společnost **Mondi Štětí a.s.**, která je předním světovým výrobcem papírových materiálů, papíru a buničiny. Tradice papírenského průmyslu započala v roce 1949, kdy došlo k výstavbě papírny Sepap. V dalších letech se změnil několikrát nejen název, ale i vlastník papírny. Po kupónové privatizaci získala celou továrnu rakouská společnost Frantschach group. Díky významným investicím došlo ke zvýšení výrobní kapacity a zlepšení jakosti výrobků a papírna se stala největším výrobcem papírových obalů a buničiny na českém trhu. Svou velikostí hraje i významnou roli na trhu práce, jelikož patří k hlavním zaměstnavatelům regionu.

Pro pánevní oblast Ústeckého kraje je bohužel také typické značné znečištění ovzduší a vod související s těžkým průmyslem. Po revoluci, kdy došlo ke zrušení Krajského národního výboru v Ústí nad Labem, již neexistovala instituce, která by prosazovala koncepční řízení rozvoje území jako celku. I přesto se díky ekologickým programům a zahraničním dotacím podařilo podstatně zredukovat znečištění ovzduší a vod. Ovšem i dnes se kraj stále snaží vypořádat se starými ekologickými zátěžemi způsobenými především důlní činností. V současné době se věnuje značná snaha na vytváření vhodných podmínek pro investory, kteří by svými podnikatelskými záměry a ekologicky šetrnou výrobou pomohli obohatit sortimentní skladbu výroby v severních Čechách. Velkou příležitostí představuje rekultivace vytěžených území. Jako příklad úspěšné rekultivace lze uvést Kopistská výsypka, která leží mezi městy Most a Litvínov. Výsypka prošla lesnickou rekultivací s velkým množstvím mělkých vodních nádrží různé velikosti. Území se vyznačuje výskytem chráněných druhů obojživelníků. V roce 2013 byla dokonce část výsypky prohlášena za přírodní památku. Další rekultivovanou důlní výsypkou je tzv. Velebudická výsypka na okraji Mostu. Výsypka je rekultivována pro příměstskou rekreaci, dnes se tam nachází dostihové závodiště Hipodrom Most a golfové hřiště.

Tradiční zaměření průmyslu v oblasti **Liberecka** je na textilní výrobu, sklářství a výrobu bižuterie. Po roce 1990 došlo k významným odvětvovým změnám v regionu, kdy byla některá odvětví postižena výrazným útlumem. Zejména se to týkalo textilního a oděvního průmyslu, který se dostal do útlumu již během období socialismu, a průmyslu dobývání nerostných surovin. Naopak do popředí se dostal průmysl strojírenský.

Tradičním podnikem v oblasti textilní výroby byla liberecká **Textilana**, která zažila svá nejlepší léta na přelomu 19. a 20. století. Po druhé světové válce byla továrna znárodněna a reorganizována, podnik měl v té době zhruba 800 zaměstnanců. Postupem času se v závodě modernizovala technologie tkaní a rozšiřoval sortiment výroby. Před rokem 1989 pracovalo

v továrně přibližně 1 100 zaměstnanců. V roce 1998 byl stav pracovníků snížen na 470 a o pět let později byli všichni propuštěni a výroba v závodě skončila. Hlavní příčinou byla malá konkurenceschopnost a pokles výroby z důvodu nízkého odbytu. Ovšem textilní výroba v Liberci zcela nezankla. Na tradiční výrobu Textilany v oblasti výroby pletených vložek s vkládaným útkem navazuje společnost **INTERLANA s.r.o.**, která vznikla v roce 1997 a jejím vlastníkem se stala francouzská firma Lainiere de Picardie (později CHARGEURS ENTOILAGE). Firma Interlana se zabývá produkcí a distribucí oděvních výztužných materiálů.

Druhým tradičním průmyslem na Liberecku je sklářství. V Liberci sídlila dnes již zkrachovalá společnost **Bohemia Crystalex Trading, a.s.**, která sdružovala nejvýznamnější české výrobce užitkového skla – Crystalex, a.s. v Novém Boru, Sklo BOHEMIA, a.s. ve Světlé nad Sázavou, Sklárny BOHEMIA, a.s. v Poděbradech a Sklárny Kavalier, a.s. v Sázavě. V roce 2008 byla skupina největším výrobcem užitkového skla a zaměstnávala přes 5 000 lidí, ovšem ve stejném roce se skupina ocitla v insolventi. Za pádem skupiny stála nejen ekonomická krize, ale zejména nevyřešené úvěry z konce 90. let. V současnosti mají všechny podniky zkrachovalé skupiny nové vlastníky a úspěšně podnikají.

Ke světově vyhlášeným produktům patří také jablonecká bižuterie, která byla vyráběna firmou **Jablonex**. Společnost vznikla v roce 1952 vyčleněním ze skupiny specializující se na vývoz skla – Skloexport. Během 50. let skleněná a kovová bižuterie skomírala - hlavním důvodem byla ztráta západních trhů. Naopak v 70. letech zaznamenalo odvětví velký rozkvět, podniky sdružené v koncernu Jablonecká bižuterie zaměstnávaly zhruba 26 700 zaměstnanců a vyprodukovaly zboží v hodnotě 1,7 miliardy Kč. Revoluce přinesla velké změny, v roce 1990 státní podnik Jablonecká bižuterie zanikl a vzniklo 13 samostatných státních podniků, které byly v rámci velké privatizace převedeny do soukromého vlastnictví. V roce 2005 vznikla sloučením osmi firem společnost Jablonex Group, která zaměstnávala zhruba 2 500 zaměstnanců, a její roční obrat byly dvě miliardy korun. Ovšem o dva roky později se akcionáři neshodli na směřování firmy a rozhodli o jejím prodeji. Výroba Jablonexu jako takového skončila. Zbytek výroby byl prodán jiným společností – např. České mincovně, která vyrábí pamětní mince a medaile, či firmě Preciosa, která je předním světovým dodavatelem strojně broušených komponent z českého křišťálu. V roce 2009 byla založena také firma **JBX Retail s.r.o.**, která uvádí, že je nástupcem maloobchodního a velkoobchodního prodeje tradiční české jablonecké bižuterie na tuzemském trhu. Samotnou značku Jablonex koupila španělská firma Fanjoya Group a v roce 2011 se transformovala společnost JABLONEX GROUP a.s. na realitní společnost.

Potravinářský průmysl reprezentovala v Liberci dlouhá léta společnost **LIPO**, která začínala v roce 1912 pod názvem Zaječí závody Haas a Pollak. Sortiment výroby byl zaměřen zejména na nečokoládové cukrovinky. Název společnosti se během let několikrát změnil, po roce 1948 byla firma znárodněna a časem se stala součástí oborového podniku Čokoládovny, o.p. Praha, který byl v roce 1992 zprivatizován a vznikla společnost Čokoládovny a.s. V následujících letech došlo k rozdělení akciové společnosti a závod LIPO spadl pod koncern Nestlé. V roce 2000 koupila LIPO společnost Candy Plus, která ovšem o pět let později přesunula výrobu na jih Moravy a v Liberci tím přišlo o práci kolem 70 zaměstnanců a desítky brigádníků. Ve stejném roce byl liberecký závod odprodán novému vlastníkovi – společnosti **Mocca, spol. s.r.o.**, který byl původně zaměřen na pražení a balení kávy. Během posledních deseti let došlo k výrazným investicím do výroby, díky nimž se vrátila i tradiční výroba cukrovinek.

Mimo Liberecka je také tradiční oblastí textilního průmyslu **Náchodsko**. Počátky významné textilní továrny v Náchodě sahají do 19. století a jsou spojeny s rodinou Mautnerových. Po válce byly Náchodské textilní závody znárodněny a staly se součástí národního podniku **Tepna**. Po roce 1989 došlo k výraznému zvýšení dovozu ze zahraničí a Tepna Náchod byla nucena postupně omezovat svoji výrobu bavlněných a směsových tkanin. V roce 2006 došlo k jejímu krachu a o práci tak přišlo zhruba 200 jejích zaměstnanců. Opuštěné objekty chátraly a byly častým cílem zlodějů, z toho důvodu se přistoupilo k postupné demolici objektů.

Součástí národního podniku Tepna Náchod byly také Bartoňovy textilní závody (dnešní obchodní název **BARTOŇ – textil a.s.**). Společnost byla v roce 1992 v rámci restituce navrácena původním majitelům a byla kompletně zmodernizována. V roce 2010 byla úspěšně dokončena restrukturalizace společnosti s cílem zlepšit kvalitu a zvýšit produktivitu. V současnosti patří **BARTOŇ – textil a.s.** mezi nejvýznamnější evropské výrobce podkladových textilií pro výrobu brusných materiálů.

S textilním průmyslem souvisí také kožedělný průmysl. Město Náchod letos slaví 65. výročí od založení **Sněžky**, výrobního družstva Náchod. Původně se podnik orientoval na výrobu tašek, kabelek, peněženek a podobného galanterního zboží. V roce 1992 prošla Sněžka transformací a zahájila dovoz materiálu z Číny a Koreje. O rok později začala výroba šitých dílů pro automobilový průmysl, která převládá dodnes.

Důležitou roli na Náchodsku hraje rovněž průmysl gumárenský, který je zastoupen společností **RUBENA a.s.**, jejíž historie již byla zmíněna dříve. Společnost se zabývá výrobou

a prodejem pryžokovových a pryžových dílců pro automobilový průmysl, výrobou lisované technické pryže, veloplášťů a veloduší. V současné době se realizuje rozsáhlý investiční program “RUBENA 2007“, na který RUBENA obdržela významné vládní investiční pobídky. Cílem investic a celkové restrukturalizace podniku je posílení flexibility, vytvoření dalších pracovních míst a zvýšení konkurenceschopnosti na světových trzích.

Průmysl není koncentrován jen v severní části republiky, ale je soustředěn i ve větších českých městech. Jakousi průmyslovou osu tvoří města Plzeň, Praha, Kolín, Hradec Králové a Pardubice. K nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím zastoupeným na **Plzeňsku** patří strojírenství, potravinářství, keramická výroba a energetika. Po roce 1989 doznala plzeňská průmyslová odvětví značné změny. Zejména v tom směru, že některé velké výrobní podniky, které zaměstnávaly desetitisíce zaměstnanců, ukončily svoji činnost.

S městem Plzeň je neodmyslitelně spojena historie strojírenské výroby **Škodových závodů**, které byly založeny již v roce 1859. Po druhé světové válce byly závody znárodněny a rozděleny do sedmi nezávislých společností. V tomto období zaměstnávaly Škodovy závody kolem 80 000 pracovníků a vyvážely své produkty do 60 zemí po celém světě. Období po roce 1989 bylo pro koncern ŠKODA spojené s transformací státního podniku do akciové společnosti. V roce 1990 byla založena ŠKODA a.s. a o tři roky později došlo k její privatizaci a založení několika nezávislých společností.

Společnost **Škoda Transportation a.s.** by se dala označit za tradiční českou firmu v oboru dopravního strojírenství se silným postavením na domácím i světovém trhu. Během transformace plzeňská Škoda Transportation přistoupila nejen k diverzifikaci svého výrobního programu z kmenového oboru výroby železničních kolejových vozidel i na pole městské hromadné dopravy, ale také prošla finanční restrukturalizací, která vedla k celkové stabilitě firmy. Současně rozšiřovala své obchodní kontakty a hledala jiné trhy, než trhy zemí RVHP, které se po revoluci zhroutily. Od konce devadesátých let probíhají rozsáhlé modernizace trolejbusů a souprav metra, na které navazuje výroba moderních nízkopodlažních tramvají. Škoda Transportation nezaměstnává pracovníky jen v tradičním plzeňském areálu, kde bylo vybudováno nové zázemí, ale také v Praze, Ostravě a Šumperku. Firma v současnosti ve všech svých pobočkách zaměstnává více než 4 000 lidí.

Další firmou, která byla v minulosti součástí světoznámé společnosti ŠKODA a která vznikla v roce 1993, je společnost **TS Plzeň a.s.**, která se stala jedním z nejvýznamnějších členů mezinárodní společnosti ŽP Group. Společnost zajišťuje konstrukci a výrobu různých strojů a zařízení. Po privatizaci ŠKODA a.s. vznikly také společnosti ŠKODA, HUTĚ, Plzeň,

s.r.o. a ŠKODA, KOVÁRNY, Plzeň, s.r.o., které se sloučily v roce 2007 do nástupnické společnosti PILSEN STEEL s.r.o. Obchodní aktivity společnosti zahrnují produkci a prodej oceli, litiny, ingotů a mechanické zpracování výkovků pro průmyslové podniky zabývající se výrobou elektráren, stavbou lodí a válcovny. K cílům společnosti patří, aby se stala spolehlivým dodavatelem špičkových a kvalitních produktů pro celosvětový trh. V současné době tvoří export více než dvě třetiny celkové produkce.

Vedle strojírenského průmyslu hraje významnou roli také potravinářský průmysl, zejména výroba alkoholických nápojů. Ke známým společnostem, které se zabývají výrobou alkoholických nápojů a sídlí na Plzeňsku, patří např. **Bohemia Sekt, Plzeňský Prazdroj** či **Stock Plzeň – Božkov s.r.o.** Všechny uvedené firmy mají dlouhou historii a patří k významným českým producentům. Novodobá historie společnosti Bohemia Sekt se začala psát v roce 1991, kdy došlo k delimitaci státního podniku Vinařských závodů ve Starém Plzenci ze státního podniku České vinařské závody Praha. V roce 1995 došlo ke změně jména firmy na Bohemia Sekt, Českomoravská vinařská akciová společnost. Je zajímavé, že Bohemia Sekt sídlí mimo vinařské oblasti, přesto je největším a nejsilnějším vinařstvím v ČR a patří k nejvýznamnějším výrobcům sektů a vína střední a východní Evropy. Ročně prodá kolem 24 milionů lahví.

Plzeňský Prazdroj představuje léty prověřenou recepturu a záruku kvality. Plzeňské pivo se začalo vařit v roce 1842, po roce 1946 došlo ke znárodnění pivovaru a vytvoření národního podniku Plzeňské pivovary. Revoluce přinesla zásadní změny v organizaci podniku. V roce 1992 byla díky privatizaci vytvořena akciová společnost Plzeňské pivovary, a.s. Privatizace s sebou přinesla také výrazné investice, jejichž důsledkem byl technologický rozvoj, nárůst exportu a rozvoj obchodní a distribuční sítě. O dva roky později vznikla akciová společnost Plzeňský Prazdroj, jehož součástí se postupem času staly také značky Gambrinus, Radegast a Velkopopovický Kozel.

Společnost Stock Plzeň – Božkov je největším a nejúspěšnějším domácím výrobcem lihovin. Svůj věhlas si získala společnost již během éry socialismu, ovšem po roce 1989 se stal Stock Plzeň samostatnou akciovou společností, která veškeré zisky investovala zpět do výroby, díky čemuž došlo k razantnímu zvýšení produkce.

V současné době mají velmi významný podíl na průmyslové výrobě také vybudované podniky v průmyslové zóně v lokalitě Plzeň – Borská pole. Ke konci roku 2013 tam pracovalo ve 42 firmách přibližně 12 500 zaměstnanců. K nejvýznamnějším společnostem, které sídlí v průmyslové zóně, patří např. Panasonic AVC Network Czech, produkující

televizory, kamery, fotoaparáty, záznamová média, aj., Yazaki Wiring Technologies Czech, zabývající se výrobou kabelových instalací a techniky pro automobilový průmysl, Daikin Industries Czech Republic, podnikající v oblasti klimatizací, topení a čerpadel, Daiho, zpracovávající plasty, či JTEKT Automotive Czech Plzen, s.r.o., vyrábějící řídicí části motorových vozidel.

V hlavním městě **Praze** a jejím okolí jsou zastoupena téměř všechna průmyslová odvětví. Zejména se jedná o potravinářský, polygrafický, chemický a farmaceutický průmysl a strojírenství. Praha je také jedinečná pro svůj filmový průmysl. Jedny z největších studií v Evropě se nachází od roku 1931 na pražském Barrandově. Po roce 1948 byl zřízen znárodněný Československý státní film, jehož základnou se stal Barrandov. Kinematografie byla v té době plně dotovaná státem. Po roce 1989 nastaly velké změny ve fungování studia, nejen že došlo k postupné privatizaci ateliérů a vzniku současné společnosti **Barrandov Studio a.s.**, ale především přestaly plynout státní dotace do filmu. Filmové ateliéry a související služby využívají nejen čeští, ale i zahraniční filmaři. Zahraniční produkce lákají v posledních letech do Čech tzv. filmové pobídky, které umožňují vracet filmovým štábům 20 % zde prokazatelně utracených nákladů. Za rok 2014 přilákaly pobídky zahraniční investice za více než čtyři miliardy korun.

Potravinářský průmysl v hlavním městě zastupují nejen tradiční české firmy, jako např. pekárna Odkolek či pivovar Staropramen, ale i několik nadnárodních potravinářských koncernů, např. Danone, Nestlé či Mondelēz. **Odkolek** je jednou z nejstarších a nejznámějších českých obchodních značek, firma se zrodila v Sovových mlýnech na pražské Kampě v roce 1850. Na počátku 20. století byla firma přeměněna na akciovou společnost a přemístila se do Vysočan. Po druhé světové válce došlo ke znárodnění podniku a časem došlo ke sloučení všech pražských pekárenských podniků do národního podniku Pražské pekárny a mlýny. Moderní historie firmy se začala psát rokem 1994, kdy vznikla akciová společnost. V roce 2007 se uskutečnila fúze dvou největších českých pekárenských společností – ODKOLEK, a.s. a DELTA PEKÁRNY, a.s. Nástupnická společnost UNITED BAKERIES, a.s. se stala vedoucí pekárenskou skupinou ve střední Evropě.

Za nejstarší českou továrnu na výrobu čokolády se považuje firma Fr. Slabý „Luna“ založená v roce 1839 na Starém Městě pražském. Kolísavý vývoj čokoládoven byl „završen“ v roce 1948, kdy továrny prošly znárodnovacím procesem, pražské závody (Orion, Rupa, Kanold, Fürth, Luna, Redua, Korda a spol., Lhotský, J. Kluge a spol. a Čokoládovna českých cukrářů) byly sdruženy do národního podniku Pražské čokoládovny. Během éry socialismu

došlo k několika reorganizacím a změnám názvu – v roce 1989 byl oficiální název Čokoládovny, oborový podnik. Čokoládovny byly v té době jedním z nejvýznamnějších potravinářských podniků. Díky vedení společnosti se podařilo realizovat jeden z prvních projektů velké privatizace a již v roce 1992 vstoupili do Čokoládoven a.s. silní strategičtí partneři – Nestlé a BSN (dnešní Danone). Spojení dvou silně konkurenčních firem bylo funkční zejména díky rozdělení pravomocí. Firma Nestlé sídlila na českém území již v roce 1890, ovšem kontinuita podnikání byla přerušena znárodněním průmyslu v roce 1948. S výrobky Nestlé se bylo možné setkat jen velice omezeně. Další rozvoj byl zaznamenán v roce 1992 zejména díky vstupu do Čokoládoven a.s., díky čemuž mohla společnost navázat na dlouhou domácí tradici výroby čokolády a cukrovinek. Zároveň rozsáhlými investicemi se zvýšila konkurenceschopnost domácí produkce z hlediska kvality i ceny. K rozdělení akciové společnosti Čokoládovny došlo v roce 1999, kdy vznikla následnická společnost Nestlé Čokoládovny zaměřená na výrobu čokoládových cukrovinek. Současně byla dokončena integrace a české a slovenské aktivity společnosti začaly být koordinovány jedním vedením, o dva roky později došlo ke sloučení Nestlé Food a Nestlé Čokoládovny do společnosti *Nestlé Česko, s.r.o.* Druhou společností, která se podílela na privatizaci Čokoládoven, byla společnost *Danone a.s.*, která vstoupila na československý trh až v roce 1990. Po rozdělení Čokoládoven vznikla jako druhá nástupnická společnost Danone Čokoládovny se zaměřením na výrobu trvanlivého pečiva. Společnost změnila nejprve název na Opavia LU, a.s., později i vlastníka – v současnosti spadá pod koncern Mondelez International. Společnost Danone, a.s. se od svého vstupu na český trh zaměřila především na výrobu a prodej mléčných produktů. V roce 1992 koupila benešovskou mlékárnu, kterou v roce 1994 zprivatizovala. Díky postupné modernizaci a investicím do nejmodernějších technologií se stala firma Danone jedničkou v prodeji mléčných výrobků na českém trhu. O dvacet let později se majitelem benešovské mlékárny stala americká společnost Schreiber Foods, která nadále vyrábí sortiment firmy Danone.

V Praze má své sídlo také řada významných společností z oblasti farmaceutického a chemického průmyslu. Farmaceutický průmysl patří k velmi perspektivním odvětvím zejména díky demografickému vývoji v ČR. Nárůst podílu starší populace vede k větší poptávce po léčivech. Obor je ovšem závislý na kvalifikovaných pracovnících a také na investovaných finančních prostředcích do výzkumu a vývoje, kde hraje svoji podstatnou úlohu také spolupráce se zahraničními partnery. Nadnárodní společnosti se na český trh dostávaly postupně až po roce 1990, do té doby byly znárodněné farmaceutické firmy sloučeny do Spojených farmaceutických závodů (dále jen SPOFA). V současné době sídlí

v hlavním městě celá řada mezinárodních farmaceutických koncernů. Na počátku společnosti Zentiva stojí malá pražská lékárna U Černého orla – její majitelé vybudovali farmaceutickou továrnu v Dolních Měcholupech. V poválečném období byla továrna, která zaměstnávala 750 pracovníků, znárodněna a stala se součástí již zmíněného národního podniku SPOFA. V roce 1993 vznikla společnost Léčiva, předchůdce dnešní **Zentivy**. O pět let později získala Zentiva společně se skupinou Warburg Pincus funds většinový podíl ve firmě. Společnost investovala do nejmodernějšího vybavení, výzkumu a vývoje a současně byly zavedeny nové firemní procesy a struktury. V roce 2009 se stala Zentiva součástí skupiny Sanofi, jejímž cílem je stát se diverzifikovanou globální zdravotnickou společností zaměřenou na potřeby pacientů. K dalším společnostem sídlícím v Praze patří např. **SpofaDental** navazující na tradici české dentální výroby ze 30. let, mezinárodní farmaceutická společnost **Pfizer**, která se zaměřuje na výzkum a vývoj nových léků a jejíž česká pobočka byla založena v roce 1993, ve stejném roce vznikla i pobočka nadnárodní společnosti Ferring Pharmaceuticals – **Ferring-Léčiva a.s.**

Chemický průmysl zastupuje především petrochemická společnost **UNIPETROL, a.s.**, člen koncernu UNIPETROL, která má v Praze na Pankráci svoji centrálu společnosti. Na stejné adrese sídlí i její dceřiná společnost **BENZINA**. Díky sestěhování zaměstnanců došlo k výrazné úspoře nákladů. Společnost Benzina provozuje nejrozsáhlejší síť čerpacích stanic v ČR. Benzina začala nabízet palivo a služby již před 56 let pod názvem Benzinol. Během socialismu byla Benzina součástí velkých společností – nejdéle patřila do skupiny Chemopetrol. V roce 1990 se vyčlenil samostatný státní podnik BENZINA, který se o čtyři roky později přeměnil na akciovou společnost, jejímž prvotním úkolem se stala celková modernizace a rekonstrukce sítě čerpacích stanic. Proces modernizace byl završen v roce 2008.

Vzhledem ke strategické poloze **Kolína** se stalo město nejen významným železničním uzlem, ale také průmyslovým centrem. Ve středočeském městě ležícím na řece Labi dominuje chemický a automobilový průmysl. Významné zastoupení má také potravinářský, energetický a strojírenský průmysl. S Kolínem jsou neodmyslitelně spojeny dva chemické podniky – Koramo a Lučební závody Draslovka. Česká akciová společnost pro rafinování petroleje v Kolíně vznikla v roce 1901. Továrna vstoupila do povědomí veřejnosti pod názvem **Koramo** (Kolínská rafinerie minerálních olejů) a její výroba se soustředila na výrobu automobilových olejů – v Kolíně vznikla světoznámá značka Mogul. V 50. letech došlo ke znárodnění a vznikl národní podnik Koramo, který se stal součástí Chemopetrolu. Období 90. let přineslo nejprve přeměnu na státní podnik, poté (v roce 1994) privatizaci a transformaci na akciovou

společnost. Typickými znaky pro 90. léta byly také výrazný nárůst exportu, modernizace provozu a hledání nových zahraničních trhů. Koramo uzavřelo exkluzivní smlouvu o zásobování sítě pump Benzina a stalo se výhradním dodavatelem oleje do prvovýroby osobních vozů Škoda. Zásadním mezníkem je rok 2003, fúzí pardubického Parama a kolínského Korama vznikl jeden podnik se společným názvem Paramo, a.s., který spadá pod holding Unipetrol.

Druhým chemickým podnikem ve městě jsou **Lučební závody DRASLOVKA a.s. Kolín**, založené v roce 1906 jako Akciová společnost pro zpracování draselných louhů v Kolíně. V 50. letech byl podnik začleněn do chemických závodů Synthesia Pardubice, později do oborového podniku Lachema Brno. V roce 1990 vznikl státní podnik Lučební závody Kolín, ze kterého se o dva roky později stala akciová společnost. Společnost, která se zabývá výrobou produktů ze syntetického kyanovodíku, patří k tradičním zaměstnavatelům – nyní ve všech svých provozech zaměstnává zhruba 240 pracovníků. V současné době plánují Lučební závody Draslovka výrazně zvýšit výrobu gumárenské chemikálie difenylguanidinu, ale záměr musí posoudit nejen město, ale i Středočeský kraj. Ovšem obyvatelé Kolína vnímají továrnu jako nebezpečnou a sepisují petice za její uzavření. Hlavním důvodem je únik vysoce nebezpečných kyanidů do Labe v roce 2006, za který dostala Draslovka pokutu ve výši dvou milionů korun. Podnik sice za posledních pět let investoval více než 350 milionů korun do opatření souvisejících s ochranou životního prostředí, ale stále patří k jedněm z největších původců kyanidů vypouštěných do vody v Česku.

Kolínský automobilový průmysl reprezentuje již zmíněná automobilka **TPCA**, která započala výrobu v roce 2005. Vybudování továrny do regionu přineslo nová pracovní místa, navázání regionálních dodavatelů a celkově rozvoj regionu. Počet pracovníků v továrně kolísá – v roce 2005 zaměstnávala automobilka 3 690 lidí, ovšem díky nepříznivému vývoji v odvětví automobilového průmyslu poklesla zaměstnanost až na 2 414 pracovníků v roce 2012. Loni mělo TPCA již 3464 zaměstnanců. Ovšem od začátku bojuje automobilka s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků a výraznou fluktuací, se kterou souvisí vyšší náklady na zaučení. Druhým negativním jevem souvisejícím s vybudováním továrny na zelené louce je zvýšená kriminalita a vandalismus v Kolíně, jelikož se po městě pohybuje spousta cizích lidí. Na druhou stranu TPCA přispívá k všestrannému rozvoji regionu - již investovala více než 109 milionů korun do 450 projektů.

Mezi tradiční průmyslová odvětví v **Hradci Králové** lze zařadit strojírenství, dřevozpracující, fotochemický a gumárenský průmysl. S městem jsou neodmyslitelně spjaty

průmyslové značky jako ČKD, ZVU, Petrof či RUBENA, a.s. (dřívější GUMOKOV), o které již byla zmínka. I když v posledních letech je zaznamenán spíše pokles počtu průmyslových podniků a vzrůstající podíl terciéru.

Areál bývalého podniku **ČKD**³⁴ začal vznikat v Plotišťích nad Labem u Hradce Králové v roce 1941 jako slévárny lehkých kovů pro letecký průmysl. Slévárny se významně zapojily do zbrojní výroby třetí říše. Po válce došlo ke znárodnění a připojení ČKD pod Škodovy závody a rozšíření výroby o mostní konstrukce. V 50. letech se národní podnik ČKD stal samostatným podnikem na výrobu naftových motorů. Ještě v průběhu 80. let pracovalo v hradeckém závodě zhruba 4 000 zaměstnanců a firma produkovala diesellové motory do celého světa. Po revoluci vznikl podnik ČKD Hradec Králové, a.s., který se v roce 1996 sloučil s ČKD Hořovice do společného podniku ČKD MOTORY, a.s. Mezi lety 1997 až 2000 nahromadil podnik ztrátu ve výši 1,3 miliardy korun. Do konkursu upadla společnost v roce 2002, kdy zkrachovala jednání o kapitálovém vstupu indonéské společnosti Kaltimex. V roce 2003 si areál pronajala společnost BEZ Motory, která zaměstnala necelých 400 lidí. S pronájmem se situace v ČKD Motory stabilizovala a situace vypadala nadějně. Ovšem nakonec skončila společnost v roce 2009 v likvidaci a v současné době je velká část výrobních hal opuštěná a mnoho let bez investic.

V roce 1869 byly založeny První české akciové strojírny v Hradci Králové, které navrhovaly a vyráběly stroje a zařízení pro potravinářský a chemický průmysl. V průběhu času se společnost stala jednou z největších v regionu. V 50. letech 20. století se začal používat název *Závody vítězného února* (dále jen ZVU), který se stal synonymem kvality a trvanlivosti produktů po celém světě. Po roce 1990 prošla společnost mnoha transformacemi a reorganizacemi, v roce 1997 byla založena společnost ZVU a.s. Následující tři roky probíhala transformace podniku na společnost koncernového typu. Koncernovou strukturu tvoří mateřská společnost ZVU a.s. se sesterskými společnostmi ZVU Servis a.s., která se stará o výrobní činnosti, a ZVU Engineering a.s., jež je přímým následníkem bývalého podniku v oblasti dodávek a poskytování služeb chemickému průmyslu, petrochemii a energetice. Další dceřinou společností ZVU a.s. byl podnik ZVU STROJÍRNY, a.s., který se zprivatizoval a majetkově oddělil od skupiny v roce 2001. ZVU STROJÍRNY, a.s., jenž se v roce 2014 staly součástí skupiny SAFICHEM GROUP, se vypracovaly do společnosti s vyváženou konstrukční, projekční a výrobní kapacitou. Dnes má firma 500 zaměstnanců a její roční výkony se v posledních letech pohybují mezi 600 a 700 miliony korun.

³⁴ ČKD zkracuje společnost Českomoravská – Kolben – Daněk.

Dřevozpracující průmysl zaměřený na výrobu hudebních nástrojů reprezentuje v Hradci Králové společnost **PETROF**, založená v roce 1864, která je tradičním a v současné době největším výrobcem klavírů a pianin v Evropě. Ve vedení továrny se během let vystřídalo několik generací rodiny Petrofů až do roku 1948, kdy došlo ke znárodnění podniku a zabavení veškerého rodinného majetku. Rok 1991 byl ve znamení nástupu IV. generace Petrofů do vedení společnosti a počátku privatizace, která byla dokončena v roce 1998. Plně do rukou rodiny Petrofů se společnost PETROF, spol. s.r.o. vrátila v roce 2001. Podnik velice silně zasáhla hospodářská krize, díky které se tržby snížily na polovinu. Petrof stál před krachem a kvůli krizi byl nucen propouštět – z původních 380 zaměstnanců v roce 2008, jich o rok později zůstalo 180. Dnes společnost zaměstnává kolem 220 lidí. V současné době se firma zaměřuje především na export, více než 90 % tržeb pochází z vývozu. Společnost vyváží do více než 60 zemí světa. V poslední době roste poptávka v Číně, z toho důvodu zřídil Petrof své pobočky v Šanghaji a Hongkongu.

Zástupcem královéhradeckého fotochemického průmyslu je firma **FOMA BOHEMIA spol. s.r.o.** zabývající se výrobou fotografických materiálů. Společnost vznikla v roce 1995 privatizací státního podniku FOMA. Vznik firmy FOMA je spojen s rokem 1921, kdy byla v Hradci Králové založena společnost FOTOCHEMA s.r.o., která produkovala své výrobky pod ochrannou značkou FOMA. Název Fotochema vydržel podniku až do roku 1990. Většina firem fotochemického průmyslu po roce 1989 zkrachovala díky tomu, že se jejich produkce zaměřila jen na jeden produkt. Foma sice byla nucena snížit počet zaměstnanců, ale včas zpestřila nabídku svých výrobků a našla pro ně i odbytiště. I dnes jde 85 % výroby na export. Díky tomu, že se Foma drží své tradiční výroby černobílých fotomateriálů na stříbrné bázi, zvládla nástup digitalizace. Mnoho legendárních značek jako např. Polaroid, Agfa či Kodak digitalizace zlomila. Jen jediní dva světoví výrobci fotografických potřeb nemuseli projít insolvenčí – japonská Fuji a česká Foma.

Jako průmyslové centrum východních Čech bývají označovány **Pardubice**. Ve městě je soustředěn především chemický, strojírenský, elektrotechnický a potravinářský průmysl. Dlouhodobě nejvýrazněji ovlivňuje ráz města chemický průmysl - v Pardubicích sídlí tři velké chemické závody – Paramo, Synthesia a Explosia. Společnost **Paramo** (zkratka pro Pardubické rafinérie minerálních olejů) byla založena v 19. století a zabývala se zpracováním ropy na rafinérské a asfaltářské výrobky a produkci mazacích a procesních olejů, zpracování ropy bylo ukončeno v roce 2012, ostatní výroba pokračuje. Osud podniku je hodně podobný kolínské společnosti Koramo, se kterou proběhla v roce 2003 fúze. V roce 1994 se státní podnik Paramo Pardubice transformoval na akciovou společnost a více než 70 % akcií přešlo

do správy Fondu národního majetku, od kterého je v roce 2000 odkoupil Unipetrol. O devět let později se Unipetrol stal stoprocentním vlastníkem. Jak již bylo naznačeno, pardubické Paramo zasáhla hospodářská krize, která měla za následek propouštění zaměstnanců (před krizí pracovalo v továrně 780 lidí, v současnosti jich je necelých 500) a zastavení rafinérie ropy. Zaměstnanci se obávali uzavření podniku, ovšem polský vlastník PKN Orlen uvedl, že zbytek výroby zachová a do budoucna plánuje i zvýšit počet zaměstnanců.

Společnosti *Synthesia* a *Explosia* v pardubickém Semtíně spojuje společná historie. Ve 20. letech byla nejprve založena Československá akciová továrna na látky výbušné, která byla v roce 1934 přejmenována na Explosii, v roce 1928 byla zahájena výstavba závodu Synthesia zaměřeného na anorganické produkty pro výrobu výbušnin. V roce 1946 došlo ke spojení společností do národního podniku SYNTHESIE, později do národního podniku Východočeských chemických závodů. V roce 1994 proběhla transformace na akciovou společnost Synthesia, o čtyři roky později byla založena společnost Explosia a.s. jako dceřiná společnost Synthesia a.s. V roce 2002 došlo k oddělení společností – vlastnická práva VHI Explosia byla převedena na stát. Ve stejném roce se stala Explosia a.s. dceřinou společností AliaChem a.s. Společnost se zabývá výrobní a obchodní činností v oblasti výroby výbušnin a služeb spojených s aplikací energetických materiálů pro civilní a vojenské použití. Koncem 50. let byla v továrně vyvinuta světoznámá plastická trhavina SEMTEX.

Synthesia a.s., jejímž vlastníkem se v roce 2009 stal AGROFERT HOLDING, a.s., se v průběhu let vypracovala na úspěšného hráče na trhu anorganických pigmentů a barviv, průmyslové a vojenské nitrocelulózy i v oblasti účinných látek pro farmacii a zemědělce. V roce 2014 zaměstnávala 1 625 pracovníků v továrně a dalších 210 odborníků ve Výzkumném ústavu organických syntéz. Její tržby činily v loňském roce 3,72 miliardy korun.

Zatímco v minulosti reprezentovala pardubický elektrotechnický průmysl světoznámá značka Tesla, dnes to je společnost *FOXCONN CZ s.r.o.*, která sídlí v Pardubicích od roku 2000 a zaměstnává několik tisíc lidí. Společnost se zabývá výrobou spotřební elektroniky, komunikačních a elektronických zařízení a součástek pro počítače. O rok později byla otevřena také továrna *Panasonic Automotive Systems Czech, s.r.o.*, která zaměstnala kolem tisíce pracovníků. Společnost vyrábí audiosystémy pro automobilový průmysl.

Továrna *Tesla Pardubice* vznikla v roce 1922 jako pobočka podniku Telegrafia. Po válce byla továrna znárodněna a začleněna do koncernu Tesla. Na konci 60. let se v podniku začaly vyrábět jedny z prvních digitálních počítačů u nás. Tesla nebyla do roku 1989 zaměřena jen na spotřební elektroniku, ale především na vojenskou techniku. Společnost se proslavila

zejména díky radiolokátoru Tamara. Po revoluci již přestal být zájem o pardubické výrobky a továrna skončila. Na druhou stranu ale dodnes je značka Tesla vysoce ceněná a zahraniční firmy platí licenci za užívání slavného znaku na svých výrobcích. Po rozpadu Tesly na její výrobu navázala v roce 1994 společnost **ERA a.s.**, která vyrábí pasivní radiolokační systémy pro řízení letového provozu. Společnost vyvinula další generaci pasivního radiolokátoru Věra. Od roku 2011 patří firma ERA zbrojařskému koncernu Omnipol.

S Pardubicemi je neodmyslitelně spojen také potravinářský průmysl. Tradičním výrobkem je **Pardubický perník**, jehož historie sahá až do 16. století. Ve 20. století byla řemeslná výroba doplněna i průmyslovou výrobou. V současné době je označení Pardubický perník zavedeno v rejstříku chráněných označení původu a chráněných zeměpisných označení. K dalším zástupcům potravinářského průmyslu patří např. **Pardubický pivovar a.s.** (dřívější Pivovar Pernštejn a.s.) či továrna na výrobu náhražek klasické zrnkové kávy **KÁVOVINY a.s.**, která sídlí v Pardubicích od roku 1896.

4.2.2 Průmyslové oblasti na Moravě

Na Moravě se průmysl soustředí zejména do větších měst a jejich okolí – Ostrava, Olomouc, Brno a Zlín. **Ostravsko - Karvinsko** je v povědomí lidí stále spojeno především s doly a hutěmi, ovšem v poslední době je těžký průmysl v útlumu, zato se rozvíjejí jiné obory. Díky výrazné poválečné orientaci na rozvoj hornictví, ocelářství a dalších oborů těžkého průmyslu se začalo Ostravě přezdívat „město uhlí a železa“ nebo „ocelové srdce republiky“. Výstavba rozsáhlého průmyslového komplexu Nová Huť a masivní podpora těžkého průmyslu znamenaly pro Ostravsko příliv nových pracovních sil. Rok 1989 přinesl výrazné hospodářské změny – v důsledku restrukturalizace průmyslu došlo k razantnímu útlumu důlní činnosti a začala orientace spíše na strojírenskou výrobu. Ostravské důlní podnikání symbolicky zakončil poslední vozík uhlí vyvezený 30. června 1994 z jámy Odra v Přívoze. Vítkovické pece vyhasly o čtyři roky později.

Zřejmě nejznámější společností v oblasti jsou **Ostravsko-karvinské doly** (dále jen OKD), která je v současnosti jediným producentem černého uhlí v ČR. Firma se zabývá nejen těžbou uhlí v ostravsko-karvinském revíru, ale také jeho úpravou, zušlechťováním a prodejem. Vznik společnosti se datuje k roku 1946, kdy byl zřízen národní podnik Ostravsko-karvinské kamenouhelné doly, jejichž součástí byly koksovny, úpravny, elektrárny, statky a lesy. V následujících letech se název několikrát změnil, počátkem roku 1989 byl vytvořen státní podnik OKD, který se přeměnil v roce 1991 na akciovou společnost Ostravsko-karvinské doly ve vlastnictví státu. Společnost OKD, a.s. zahájila proces restrukturalizace, kdy důlní

i povrchové činnosti sloučila do větších organizačních celků. Ovšem zásadní roli v restrukturalizaci hrál také velký útlum ostravských dolů, snižování počtu pracovníků a postupná privatizace. V roce 1998 se stala majoritním vlastníkem společnost KARBON INVEST, a.s., která v roce 2004 odkoupila i státní podíl. O rok později fúzovala do OKD těžební společnost ČMD (Českomoravské doly) a společnost se rozdělila na několik samostatných nástupnických subjektů. V současnosti je 100 % vlastníkem OKD společnost New World Resources.

V dlouhodobém horizontu těžební profil OKD stále klesá a tomuto faktoru se postupně přizpůsobuje počet zaměstnanců. Z původních 14 dolů jsou v současnosti v činnosti tři. V roce 1989 pracovalo v revíru při těžbě 22 milionů tun 54 000 horníků, jen v roce 1991 opustilo společnost v souvislosti s utlumováním ostravských dolů 20 234 pracovníků. Letos plánuje společnost vytěžít jen 7,8 milionu tun, což je o 1,2 milionu tuny méně než loňský rok. Tomuto poklesu OKD přizpůsobí i počet zaměstnanců. V současnosti zaměstnává OKD 11 000 lidí a je tak největším zaměstnavatelem v regionu. Zároveň dává práci zhruba 3 000 pracovníků v dodavatelských organizacích. Letos by mělo ve společnosti skončit přibližně 1 600 zaměstnanců. Firma pro odcházející zaměstnance připravila program Nová šichta, který pomáhá najít nové pracovní uplatnění.

Hutní produkcí se na Ostravsku zabývají dvě společnosti, které již byly zmíněny v podkapitole 4.1, jedná se o *ArcelorMittal Ostrava a.s.* a *Vítkovice Steel, a.s.* V Ostravě také dlouhá léta sídlila rafinérie minerálních olejů, známá jako **OSTRAMO**. I přes ukončení zpracování ropy počátkem 80. let ve státním podniku OSTRAMO, zůstala rafinérie v provozu díky trubkové destilační koloně, kyselinové rafinaci a horkému kontaktu. Společnost byla privatizována v první vlně privatizace v roce 1992. K ukončení činnosti došlo v důsledku velkých povodní v roce 1997.

Vedle těžebního průmyslu a hutnictví hraje významnou roli na Ostravsku strojírenská výroba. Nejvýznamnější českou strojírenskou skupinou je společnost **VÍTKOVICE MACHINERY GROUP**, která zahrnuje kolem 30 firem. Historie společnosti se začala psát v roce 1828, kdy byl založen podnik Rudolfova huť, který se zabýval zkujňováním železa. Po více než stoletém vývoji došlo ke znárodnění a zřízení národního podniku Vítkovické železárny. V roce 1992 došlo k přeměně na akciovou společnost, ovšem řadou nekompetentních zásahů a nesprávných rozhodnutí se společnost dostala na konci 90. let do tíživé hospodářské situace. Stabilizace a návrat konkurenceschopnosti nastal až po roce 2003, kdy VÍTKOVICE, a.s. přešly do soukromého vlastnictví.

Od 90. let se také v oblasti postupně budují průmyslové zóny, které nabízí velmi výhodné podmínky pro své investory. Jen v Ostravě jsou vybudovány tři – v Hrabové, Mošnově a Porubě. K úspěšným zónám patří také Karviná – Nové pole, kde se reálně usadilo nejvíce investorů a oblast tak získala ráz prosperujícího průmyslového parku. K nejvýznamnější výstavbě patří strategická průmyslová zóna Nošovice, která je od Ostravy vzdálená necelých 30 kilometrů. V Nošovicích bylo v roce 2008 vybudováno zázemí pro světového výrobce automobilů – firmu **HMMC s.r.o.** Automobilka svým vznikem výrazně přispěla ke snížení nezaměstnanosti v oblasti. V samotném závodě pracuje 3 300 zaměstnanců, dalších zhruba 7 000 lidí pracuje u subdodavatelů.

Druhou tradiční průmyslovou oblastí na Moravě je **Olomoucko**. K dominantním oborům patří potravinářský a strojírenský průmysl, ovšem významné zastoupení má také průmysl chemický, elektrotechnický a zpracování umělých hmot. Před rokem 1989 jasně dominoval strojírenský průmysl, který zaměstnával největší počet pracovníků. Po revoluci došlo ke změně odvětvové struktury. Změnilo se také vnitřní uspořádání podniků, většina firem přešla do soukromých rukou. Celkově došlo k postupnému snížení počtu zaměstnanců ve státem podporovaných odvětvích.

Na Olomoucku sídlí strojírenská společnost **SIGMA GROUP a.s.**, která je nejvýznamnějším výrobcem čerpací techniky v ČR. Pumpařská firma byla založena v Lutíně v roce 1868, ochranná známka SIGMA byla registrována v roce 1922. Ve 30. letech došlo k velkému rozvoji firmy a současně její expanzi do zahraničí. V té době zaměstnávala firma SIGMUND PUMPY na 650 pracovníků. V poválečném období došlo ke znárodnění firmy a její transformaci na národní podnik SIGMA PUMPY, následně vzniklo sdružení SIGMA KONCERN, které sloučilo všechny československé podniky vyrábějící čerpadla a armatury. Po roce 1990 došlo k privatizaci státního majetku, rozpadu sdružení a vzniku samostatného státního podniku SIGMA Lutín, ve kterém pracovalo 4 266 zaměstnanců. V roce 1994 vznikla privátní společnost SIGMA Lutín a.s. O dva roky později došlo k transformaci podniku a jeho rozdělení na jednotlivé společnosti s ručením omezením. V roce 1997 byla dokončena zásadní restrukturalizace firmy a společnost se přeměnila na SIGMA GROUP a.s. Posláním nové společnosti bylo propojení, obchodní, technické a výrobní zastřešení všech oddělených společností s ručením omezeným a posílit tak jejich vliv a postavení na trhu čerpadel.

Součástí sdružení SIGMA KONCERNU byla určitou dobu svého vývoje i dnešní společnost **ISH PUMPS OLOMOUC a.s.**, která se zabývá výrobou čerpací techniky

a službami pro chemický, petrochemický, těžební průmysl a energetiku. Kořeny společnosti jsou spojeny s kovodělným závodem Slévárna na železo a továrna na stroje, který byl založen v roce 1907. Po rozpadu SIGMA KONCERNU vznikl státní podnik SIGMA OLOMOUC, jehož právním nástupcem po ukončení privatizace v roce 1993 byla INTERSIGMA HYDRAULIC s.r.o. Praha, závod ISH Olomouc. Postupně měnil závod majitele i název, v roce 2012 došlo ke změně názvu i corporate identity na ISH PUMPS OLOMOUC a.s.

K tradičním firmám potravinářského průmyslu na Olomoucku patří Nestlé Česko s.r.o., závod ZORA, OLMA a.s. či Solné mlýny Olomouc. Závod společnosti *Nestlé* byl založen v roce 1898 pod názvem První společná moravská továrna na cukrovinky a čokoládu v Olomouci. Značku ZORA nosí výrobky od roku 1908 jako symbol lepší budoucnosti. V poválečném období byla továrna znárodněna a přejmenována na ZORA, továrna na čokoládu a cukrovinky, národní podnik. V 60. letech byla ZORA jako jeden z největších závodů začleněna do národního podniku Československé čokoládovny v Praze. Rok 1991 je spojen s přeměnou na akciovou společnost a vstupem společnosti Nestlé do Čokoládoven, a.s., který s sebou přinesl rozsáhlou rekonstrukci výroby. Od roku 1999 byla do závodu ZORA soustředěna čokoládová výroba. V roce 2004 se přemístila z pražských Modřan do olomouckého závodu nejsilnější tuzemská čokoládová značka ORION.

V oblasti Olomoucka má bohatou tradici také zpracovávání mléka. Na tradiční výrobu navázala v 60. letech 20. století součást národního podniku Severomoravské mlékárny – společnost *OLMA*. Celý provoz mlékárny byl zahájen v roce 1970, kdy ukončilo svoji činnost 14 mlékáren v okolí Olomouce a zaměstnanci těchto provozoven vytvořili základ pracovních sil v nově vzniklém závodě. Po roce 1990 se národní podnik Severomoravské mlékárny rozpadl a OLMA se privatizací stala v roce 1994 akciovou společností, majoritním vlastníkem se stala společnost MILKARGO Olomouc. Dalším historickým mezníkem je rok 2008, kdy se novým vlastníkem společnosti stal AGROFERT, a.s. OLMA, která dnes zaměstnává necelých 450 lidí, se zabývá výrobou konzumního a sušeného mléka a mléčných výrobků.

Dalším příkladem podniku olomouckého potravinářského průmyslu jsou *Solné mlýny*, které zahájily svoji činnost v roce 1924. Podnik byl jedinečný svého druhu v republice a nejmodernější vybavení a zařízení nemělo obdoby ani ve střední Evropě. Během svého historického vývoje změnila firma několikrát majitele, ale podařila se jí uchovat výjimečná pozice v produkci soli jako strategické suroviny. V roce 1992 se mlýny přeměnily na akciovou společnost, o dvacet let později se Solné mlýny, a.s., Olomouc staly součástí

K+S Group. V současnosti jsou Solné mlýny předním českým zpracovatelem kvalitní soli a drží si v tuzemsku významný tržní podíl.

Další oblastí s vysokou koncentrací průmyslu je moravská metropole **Brno**. Významnou úlohu v rozvoji průmyslu a obchodu hrála jeho výhodná poloha na křižovatce cest. Ke značnému ekonomickému rozvoji Brna došlo díky strojírenskému a textilnímu průmyslu. Zejména před rokem 1990 měly ve městě velkou váhu strojírenské podniky, ovšem poté došlo k privatizaci bývalých národních podniků, mnoho nově vytvořených firem časem zaniklo, jiné prošly restrukturalizací a zůstaly konkurenceschopné. Po roce 1990 došlo také ke změně orientace ze strojírenského průmyslu na lehký průmysl, logistiku a služby, které dnes zažívají nebývalý rozvoj. Výrobní závody se koncentrují do nově vytvořených průmyslových zón v Brně a okolí – např. se jedná o Černovickou terasu v blízkosti mezinárodního letiště Brno – Tuřany či Central Trade Park Modřice.

S Brnem je neodmyslitelně spojená **Zbrojovka Brno**, která kromě zbraní vyráběla i další průmyslové výrobky. Firma, založená v roce 1918, se původně zabývala opravami automobilů, pušek, telefonních a železničních zařízení a nářadí. Teprve později byla postavena továrna na výrobu zbraní a strojů. Již v 80. letech se společnost spíše než na výrobu a opravu zbraní, orientovala na komunikační a výpočetní techniku. I přes to, že brněnská Zbrojovka měla i po roce 1989 ve světě stále dobré jméno, mnoho zkušených zaměstnanců a schopných konstruktérů, ocitla se v problémech. Situace vyvrcholila po několika oživeních, pádech a změnách majitelů v roce 2003 vyhlášením konkurzu. V roce 2006 Zbrojovka ukončila výrobu zbraní a v roce 2007 proběhla dražba výrobního areálu Zbrojovky Brno. Ovšem výroba zbraní v moravské metropoli neskončila, na tradici navázala společnost BRNO RIFLES. V roce 2006 vydražila společnost obráběcí centra a další části strojového vybavení Zbrojovky, postupně přijala i část propuštěných zaměstnanců. V současnosti je Zbrojovka Brno dceřinou společností České zbrojovky a.s. Uherský Brod, která také nabízí výrobky Zbrojovky v produktové řadě BRNO RIFLES.

Slavnou firmou, která má historii spojenou s brněnskou Zbrojovkou, je také společnost Zetor. První série traktorů byla vyrobena ve Zbrojovce a v roce 1952 byla výroba převedena do výrobních hal národního podniku Závody přesného strojírenství Brno-Líšeň, kde sídlí dodnes. Název společnosti se několikrát změnil – současný název zní **ZETOR TRACTORS a.s.**, ovšem místo výroby zůstalo shodné. Společnost se po roce 1989 ocitla v problémech, jelikož se firma nedokázala přeorientovat na tržní prostředí. Největší krize nastala v roce 1999, kdy se přestalo vyrábět, byla vyhlášena nucená dovolená a ztráty se jen prohlubovaly.

Nad společnostmi visela hrozba konkurzu. Obrat k lepšímu přinesl až vstup HTC holdingu a.s., který je od roku 2002 jediným akcionářem společnosti. Ve stejném roce se podařilo vyrobit a prodat přes 4 000 nových traktorů, což se samozřejmě nedá srovnat s produkcí v dobách největšího rozmachu, která činila 30 000 kusů, přičemž většina šla na vývoz (80 %). Za rok 2013 prodala společnost 4 645 nových traktorů, z čehož 90 % tvořil export.

Strojírenská společnost **KRÁLOVOPOLSKÁ, a.s.** byla založena jako Lederer-Porgess Königsfelder Maschinenfabrik v roce 1889. Firma se původně zabývala výrobou železničních vagonů a parních kotlů, postupně svoji produkci rozšiřovala o další strojírenské obory. Společnost byla po roce 1945 znárodněna, po revoluci vznikl státní podnik Královopolská strojírna, která se v roce 1992 přeměnila na akciovou společnost a později byla privatizována. Privatizace se nepovedla a závod byl vrácen Fondu národního majetku. Na konci 90. let se podnik utápěl v dlužích, které činily téměř čtyři miliardy korun, a na Královopolskou byl vyhlášen konkurs. Ovšem nový management firmu restrukturalizoval a oddlužil. Zakončením reformy bylo sloučení Královopolské a její dceřiné společnosti Královopolská strojírna. Společnost byla nakonec privatizována v roce 2004. V současné době je Královopolská předním dodavatelem aparátů pro chemický a petrochemický průmysl a jeřábů zejména pro hutní průmysl.

Díky rozvinutému textilnímu průmyslu získalo v 19. století Brno přezdívku „moravský Manchester“. Rozsáhlá textilní výroba iniciovala vznik řady dalších průmyslových odvětví – např. strojírenství či chemického průmyslu. S Brnem jsou spojeny podniky Vlněna a Mosilana, které vznikly spojením a znárodněním některých bývalých soukromých továren původně patřících německým nebo židovským majitelům. **Vlněna** je prostorný továrenský komplex v centru Brna, jehož historie sahá do poloviny 19. století. V komplexu měli své továrny P. Neumark z Leedsu a bratři Stiassny. V meziválečném období patřila přádelna na mykanou přízi k nejmodernějším ve střední Evropě. Po válce byly továrny z velké části zničeny, předválečného objemu výroby se dosáhlo až v roce 1948. Továrny rodiny Neumark i Stiassny byly znárodněny a staly se součástí Moravskoslezských vlnářských závodů. Od roku 1949 byl vytvořen národní podnik Vlněna, závod 1. Budovy sloužily jako výrobní objekty až do roku 1997, od té doby chátrají. Dnešním vlastníkem komplexu je developerská společnost, která plánuje zbourání stávajících objektů a výstavbu administrativních a bytových domů. Ovšem termín demolice se stále odkládá, a tak si část Vlněny žije vlastním životem – pořádají se tam výstavy či koncerty.

Společnost **Mosilana** navazuje na staleté tradice brněnských textilních manufaktur. Až do konce druhé světové války realizovaly vlnářskou výrobu menší soukromé firmy. Po válce došlo k jejich spojení do národního podniku Moravskoslezské vlnářské závody, po jeho rozdělení vznikl národní podnik Mosilana, který vydržel až do roku 1989, kdy se změnil na státní podnik Mosilana Brno. V první privatizační vlně, v roce 1992, vznikla Mosilana Brno, a.s. Již před privatizací se vedla jednání s italským koncernem MARZOTTO S.p.A. o možné spolupráci. Dva roky po privatizaci se vlastníkem podniku Nová Mosilana, a.s. stala společnost MARZOTTO GROUP. Společnost prošla restrukturalizací, změnila svou výrobní základnu, došlo ke koncentraci výroby do jednoho areálu a jeho rozšíření o nové výrobní a skladovací haly. Zároveň proběhla obměna a modernizace strojního parku. Výsledkem veškerých aktivit je více než čtyřnásobné zvýšení výroby.

Jak již bylo zmíněno, Brno na změny v podnikatelské struktuře zareagovalo zřízením průmyslových zón, jejichž cílem je poskytnutí prostoru a zázemí investorům, kteří vytváří nová pracovní místa. Jednou z průmyslových zón pro výrobní firmy se stala Černovická terasa. Převážná část zóny je určena pro strategické investory s minimální hodnotou investice 100 milionů korun do vybraných oborů zpracovatelského průmyslu – zejména se jedná o letectví, kosmonautiku, dopravní prostředky, výpočetní techniku, informační technologie, elektroniku, telekomunikaci a radiokomunikaci, farmacii, biotechnologie a lékařské přístroje. V současné době patří mezi přímé investory např. společnost Carclo Technical Plastics – Brno, s.r.o. vyrábějící plastové komponenty pro kompletaci elektronických výrobků, firma produkující klimatizační zařízení – Daikin Device Czech Republic, s.r.o., společnost Daido Metal, s.r.o. zabývající se výrobou ložisek pro automobilový průmysl, či firma Czech Blades, s.r.o. se svým výrobním programem na průmyslové a holící čepelky. K nejvýznamnějším nájemcům patří americká společnost Honeywell, s.r.o., která do výrobních hal umístila globální vývojové centrum turbomotorů a výrobu zabezpečovacích systémů v budovách.

Jiným typem rozvojové zóny je Český technologický park Brno. Park se zaměřuje na podnikání v high-tech technologiích zasazených do prostředí s kvalifikovanou pracovní silou. Z toho důvodu leží v těsném sousedství Vysokého učení technického, jelikož blízkost umožňuje přilákat absolventy, kteří mohou spolupracovat na projektech se světovými firmami. Český technologický park má v konečné fázi nabídnout až 190 000 m² smíšených prostor pro kanceláře, výzkum a lehký průmysl s prostorami pro odpočinek a služby. Do dnešního dne byla realizována zhruba čtvrtina plochy, kde se zatím nachází administrativní a výrobní prostory pro high-tech výrobu. Zatím je v Parku zaměstnáno zhruba 4 500 lidí ve 20 společnostech, mezi kterými jsou např. společnost IBM, která je největším poskytovatelem

řešení a služeb informačních technologií na světě, společnost zabývající se vývojem a výrobou elektronových mikroskopů – FEI Company, mobilní operátor Vodafone, či Silicon Graphics nabízející vysoce výkonné severy a grafické stanice.

Dalším moravským průmyslovým městem je **Zlín**, který dosáhl světové proslulosti díky Baťovým obuvnickým závodům. Ve Zlíně nevybudovali své sídlo jen výrobci obuvi, ale také společnosti zaměřené na strojírenství, filmoví tvůrci či zástupci gumárenského a plastikářského průmyslu. V roce 2001 vznikla ve městě také nová průmyslová zóna, kde se usídlili domácí a zahraniční investoři zabývající se vývojem a výrobou potřeb pro domácnost, komponentů pro automobilový průmysl, zpracováním plastů, obráběním kovů a potravinářským průmyslem.

Historickým mezníkem pro zlínský průmysl byl rok 1894, kdy sourozenci Baťovi založili obuvnický podnik. Nový podnik brzy získal moderní tovární budovy, narostl počet jeho zaměstnanců, ale především se šířilo dobré jméno Baťových bot. Kolem roku 1910 se Zlín stal důležitým střediskem obuvnického průmyslu, jelikož Baťa inspiroval další podnikatele, kteří si založili továrny na boty. Krize po první světové válce utlumila rozvoj a menší obuvnické továrny zanikly. Tomáš Baťa krizi překonal rozhodnutím, že sníží cenu bot na polovinu. Díky tomu získal tisíce zákazníků a ovládl trh. Následoval nebývalý rozvoj továrny – podnik byl vybaven nejmodernějšími stroji, přijímal tisíce nových zaměstnanců a firma produkovala miliony párů bot. Mimo obuv byly v továrně vyráběny také stroje, gumárenské, chemické a textilní výrobky. Díky expanzi firmy se změnilo i samotné město, hlavní roli hrál fakt, že se Tomáš Baťa stal starostou města. **Baťovy závody** ve Zlíně vybudovaly např. obchodní domy, kino, nemocnici, filmové ateliéry, nové byty apod. Postupně přibývaly také pobočné závody firmy po celém světě. V roce 1938 zaměstnávaly závody celkem 65 064 lidí, z toho 41 814 v Československu. Zlom nastal během druhé světové války, kdy se zastavil rozmach Baťových závodů i celého města. Navíc v roce 1944 byla velká část zlínských továren zničena. V poválečném období se historie rozděluje, novým centrem Baťovy společnosti se stala Kanada. V Československu došlo ke znárodnění podniku a od roku 1949 fungovaly Baťovy závody jako Svit, národní podnik. V roce 1991 byla tehdy již akciová společnost Svit rozdělena na pět samostatných akciových společností, z nichž jedna byla Svit Zlín a.s. Ovšem následná privatizace nepřinesla společnosti dobré vedení a firma zkrachovala. Postupně došlo k rozprodeji budov a majetku. Zatímco společnost Svit skončila, v roce 1991 se do Zlína vrátila alespoň česká centrála společnosti Baťa – obchodní jednotka pro Evropu sídlí ve švýcarském Lausanne. Baťa Shoe Organisation provozuje své aktivity po celém světě, celkem zaměstnává přes 40 000 zaměstnanců a ročně prodá kolem 200 milionů párů obuvi.

V současné době zvažuje prezident evropské centrály Marcello Pace zřídit ve zlínském a pražském sídle firmy centrálu pro elektronické obchodování, nejprve pro Evropu, poté pro celý svět. Díky tomu chce udělat z firmy Baťa opět lídra českého trhu.

Další společností, která má tradici své výroby spojenou se vznikem Baťových závodů je společnost **KOMPONENTY, a.s. ZLÍN**, která má dlouholetou tradici a zkušenosti s vývojem, výrobou a prodejem komponentů nejen pro obuvnickou výrobu (např. pryžové podešve, podpatky, gumárenské směsi, obuvnické chemikálie, vkládací stélky aj.), ale také technické pryže pro automobilový průmysl. Během socialismu byla společnost znárodněna a komponenty opouštěly továrnu pod značkou Svit. Dnešní společnost KOMPONENTY, a.s. ZLÍN vznikla v roce 1998 po restrukturalizaci Svit.

Novodobou společností, která navazuje na tradiční obuvnický průmysl ve Zlíně je firma **Moleda**. Společnost byla založena v roce 2002 s odhodláním spojit tradici s inovací. Moleda vyrábí legendární obuv Prestige, v roce 2010 představila společnost projekt „Příznej barvu!“, jejíž podstatou byla výroba barevných prestižek. Další marketingový tah přišel o tři roky později, kdy došlo k představení nového letního typu obuvi Prestige.

S Baťovými závody je také spojena strojírenská výroba. První strojnická dílna na výrobu náhradních dílů s malou skupinkou pracovníků byla založena roku 1903. Během let zaznamenala strojírenská výroba znatelný pokrok. Po druhé světové válce došlo ke znárodnění závodu a přejmenování podniku na **Závody přesného strojírenství n.p.** (dále ZPS) se čtyřmi tisíci zaměstnanci. Závod se zaměřil na výrobu obráběcích a obuvnických strojů. V roce 1991 byly ZPS kompletně zprivatizovány a byla založena holdingová společnost ZPS a.s. Zlín. V roce 1993 byl dokončen transformační proces, ovšem o šest let později skončila společnost v konkursu. Na tradiční výrobu obuvnických strojů navázala v roce 2000 nově založená společnost **PREFIX s.r.o.**, která se o rok později přeměnila na akciovou společnost a v následujících letech se zařadila mezi celosvětově největší a nejznámější výrobce obuvnických strojů. Za nástupnickou firmu ZPS, a.s. se také od roku 2000 považuje společnost TAJMAC-ZPS, a.s., která se zabývá vývojem, výrobou a prodejem obráběcích strojů.

Baťovy závody stojí také u začátku laboratorního zpracování filmů a vzniku filmového ateliéru ve Zlíně. V první polovině třicátých let si firma Baťa založila vlastní studio reklamního filmu. Laboratoře zpočátku sloužily pro zpracování vlastní produkce – nejprve se jednalo o reklamní snímky, následně o dokumentární a výukové filmy. Během války se začalo i s animovanou tvorbou a hranými filmy. Základy ve světě uznávané české animované školy

byly položeny právě ve Zlíně, kde také začínaly téměř všechny klíčové osobnosti českého animovaného filmu. Před rokem 1989 tvořily filmové ateliéry dvě výrobní jednotky – studio a laboratoře. Na základě privatizačního projektu se v roce 1992 sloučily v jeden podnik – Ateliéry Zlín, a.s. Následně došlo k útlumu celého filmového průmyslu, jehož příčinou bylo zrušení financování filmů ze státního rozpočtu. V roce 1998 byla dokončena privatizace, kdy se vlastníkem 60 % státního podílu stala společnost BONTON, a.s. V roce 1999 získaly Ateliéry Zlín současný název *Ateliéry Bonton Zlín a.s.*

Ve Zlíně sídlí také dnes již světoznámá značka *Tescoma*. Historie společnosti se začala psát v roce 1992 v malé pronajaté zlínské garáži. Dodnes je Zlín jejím sídlem a také světovou centrálou. Každý kuchyňský výrobek vzniká v logistickém a design centru TESCO MA WORLD. Klíčovým faktorem úspěchu výrobků je jejich dokonalá funkce a tvar, z toho důvodu zaměstnává společnost celou řadu designérů, konstruktérů a vývojových pracovníků. Společnost má důmyslnou obchodní strategii, která zahrnuje globální síť vlastních prodejen, e-shopů, obchodních partnerů, spolupráci s velkými obchodními řetězci či zapojení do významných věrnostních programů. To všechno Tescomě přináší souhrnný roční obrat ve výši více než dvě miliardy korun.

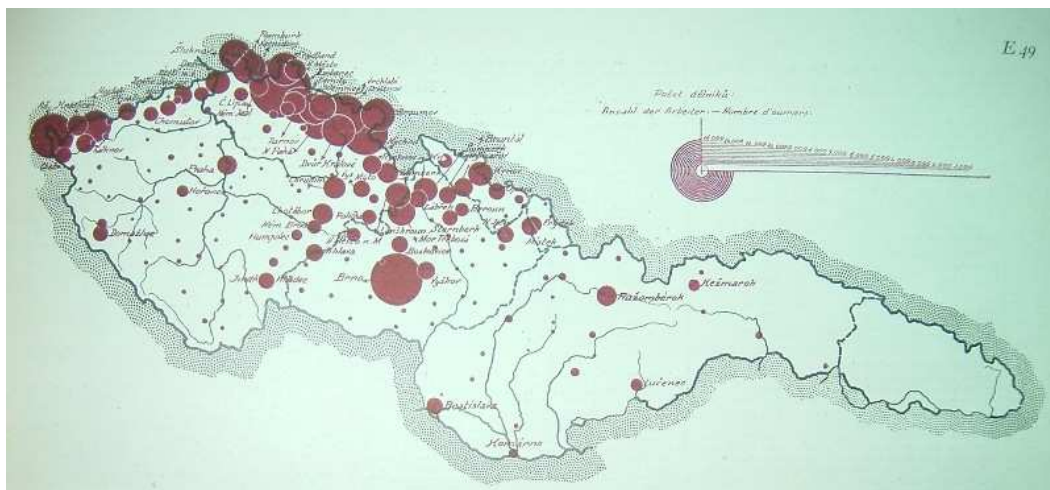
5 TRANSFORMACE TEXTILNÍHO PRŮMYSLU

Textilní průmysl se vždy počítal mezi české rodinné stříbro. Textilní firmy mají často dlouhou tradici a velké zkušenosti. České textilky byly také pověstné tím, že nabízely velmi vysoce kvalitní zboží. Vzhledem k tomu, že podniky vyráběly velké množství zboží a měly dobré renomé i v zahraničí, šla velká část produkce na export. Ovšem nutno podotknout, že textilní průmysl patří k citlivým odvětvím, která na globálním trhu čelí nejen velké konkurenci, v posledních letech se jedná zejména o konkurenci z tzv. třetích zemí, ale také nepříznivé hospodářské situaci, jelikož textilní firmy patří k těm subjektům, které bývají zpravidla recesí nejvíce ohroženy.

5.1 Vývoj českého textilního průmyslu

Textilní průmysl se řadí mezi nejstarší průmyslová odvětví na českém území, výroba textilu má tisíciletou historii. Údajně i výraz „platit“ pochází z oblasti textilní výroby. Je odvozen od tkaných šátečků zvaných „plátna“, jimiž se kdysi měřila cena zboží. [28] Postupem času se textilní řemesla rozvíjela a také rozšiřovala o nové možnosti. Textilní manufaktury vznikaly v českých zemích již během 17. století, o sto let později byla v Praze založena také první manufaktura na výrobu hedvábí. V průběhu 19. století se již tovární výroba plně rozvinula v „textilních oblastech“, kterými jsou zejména severní a východní Čechy a severní Morava. Textilní průmysl se stal jedním z opěrných bodů českého hospodářství. V roce 1841 tvořil textilní průmysl více než čtvrtinu českého zpracovatelského průmyslu.

Do počátku 20. století poklesl podíl textilních závodů na téměř 14 % celého zpracovatelského průmyslu. V roce 1902 fungovalo v českých zemích 1 526 textilek, ve kterých pracovalo přibližně 224 843 lidí, což představovalo zhruba 36,8 % všech pracovníků zpracovatelského průmyslu. Na přelomu 19. a 20. století dosáhl český textilní průmysl největšího rozkvětu, jehož příčinou byly zejména pokračující mechanizace a automatizace výroby. Na druhou stranu česká textilní výroba zaznamenala během první poloviny 20. století hned několik krizí. První krize se objevila hned po vzniku samostatné Československé republiky. Na českém území bylo soustředěno téměř 80 % textilních podniků bývalé rakousko-uherské monarchie, ovšem v důsledku jejího rozpadu došlo ke značnému zmenšení odbytového prostoru. Potíže českému průmyslu nepřinesla jen potřeba nalezení nových odbytišť, ale také problémy s nedostatkem surovin a uhlí. Na následující mapě (Obrázek 6) je znázorněno územní rozložení československého textilního průmyslu ve 20. letech 20. století.

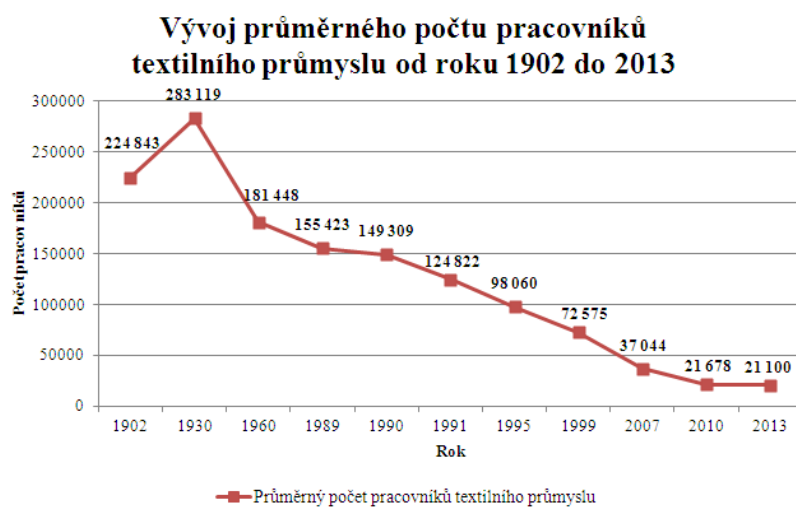

Obrázek 6: Územní rozložení textilního průmyslu v Československu ve 20. letech 20. století.

Pozn. Velikost kruhu odpovídá absolutnímu počtu dělníků.

Zdroj: [62]

V roce 1930 pracovalo v českém zpracovatelském průmyslu více než milion lidí, textilní průmysl z toho zaměstnával 283 119 osob. Vývoj průměrného počtu pracovníků českého textilního průmyslu od počátku 20. století znázorňuje následující graf (Obrázek 7). Ve 30. letech tvořil podíl zaměstnanců textilek zhruba 23,8 % osob zaměstnaných v celém zpracovatelském průmyslu. Oproti počátku století podíl poklesl o 13 %. O pokles podílu se postaralo především prudce se rozvíjející strojírenství. Dalším faktorem byl nepříznivý dopad velké hospodářské krize, která byla doprovázena hlubokým poklesem výroby téměř ve všech průmyslových odvětvích, ovšem nejvíce dopadla právě na textilní průmysl, který byl velmi závislý na zahraničním obchodu. Zmíněné okolnosti vedly k radikálnímu omezení, v některých případech dokonce k úplnému zrušení výroby v textilních závodech.

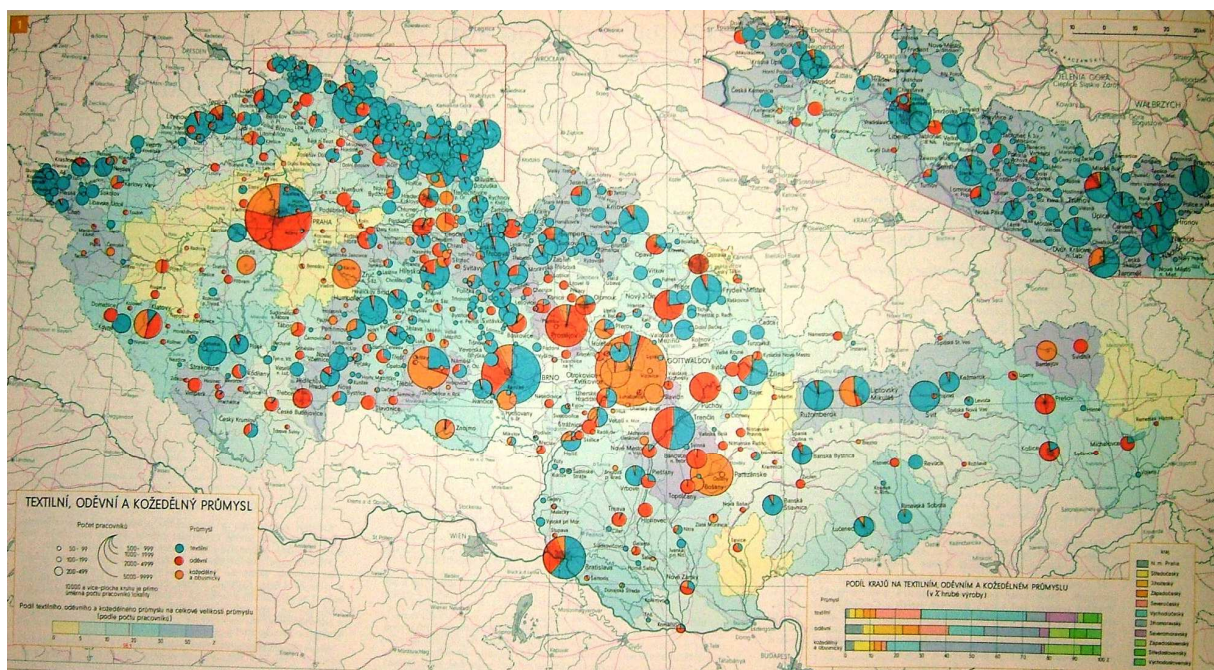

Obrázek 7: Vývoj průměrného počtu pracovníků textilního průmyslu ve vybraných letech v období od roku 1902 do roku 2013.

Zdroj: vlastní zpracování podle [15], [121], [124], [233], [240]

Další zlomový okamžik pro československý průmysl představovala druhá světová válka. Nejenže byla textilní výroba omezena ve prospěch strojírenství, ale také došlo k zabránění Sudet, kde se nacházela převážná část tehdejší československé textilní výroby. Během vysídlování Sudet došlo k velkému úbytku kvalifikovaných pracovních sil, což negativně ovlivnilo výkonnost textilního průmyslu. Po konci války byl československý průmysl silně v rozkladu. Na československém území fungovalo více než 1 200 různých textilních závodů, ovšem většina produkovala z důvodu nedostatku pracovních sil a nedostatku surovin jen polovinu svého výkonu. Navíc podniky často disponovaly zastaralým výrobním zařízením, které neumožňovalo nárůst produktivity. Na druhou stranu, ale i přes veškeré nesnáze si textilní průmysl udržel poměrně stabilní podíl na celkové průmyslové produkci.

Po znárodnění průmyslu došlo na konci 40. let ke koncentraci textilní výroby do 45 národních podniků (pět z nich na slovenském území) s více než 1 000 výrobními závody. Během 50. let stále přetrvával nejen nedostatek pracovních sil, který byl řešen pomocí zaměstnání zahraničních dělníků, ale také nedostatek výrobních surovin. Ovšem největším problémem se v tomto období stalo zastaralé strojní vybavení, které se odrazilo i do zvolnění tempa růstu textilní výroby v 60. letech. Československý textilní průmysl pomalu začínal zaostávat za vyspělými západními zeměmi, kde díky investicím do modernizace strojních zařízení rozvoj pokračoval. I navzdory nepříznivým okolnostem měl textilní průmysl nezastupitelnou roli v československém hospodářství, jelikož země patřila mezi významné exportéry textilních produktů. Na počátku 60. let pracovalo ve zpracovatelském průmyslu 1 669 808 osob, z čehož přibližně 181 448 (10,9 %) tvořili pracovníci v textilním průmyslu. I přes veškeré výkyvy textilního průmyslu si své dominantní postavení v textilní výrobě během let zachovaly severní a východní Čechy. Následující mapa (Obrázek 8) znázorňuje rozložení textilního průmyslu v roce 1966, ve výřezu je zvýrazněna právě oblast severních a východních Čech. Nakonec i tyto oblasti během 70. a 80. let zaznamenaly odklon od textilní výroby, který byl zapříčiněn nízkými investicemi do odvětví a velkým rozmachem strojírenství. V revolučním roce 1989 bylo v československém textilním průmyslu zaměstnáno přibližně 155 423 pracovníků, čímž se na celkovém počtu 2 126 073 pracujících ve zpracovatelském průmyslu podíleli již jen 7,3 %.

Obrázek 8: Rozložení textilního, oděvního a kožedělného průmyslu v roce 1966 v Československé socialistické republice.

Zdroj: [77]

Výrobní kapacita textilního průmyslu dlouhodobě několikanásobně převyšovala domácí poptávku, a tak byla většina produkce vyvážena do zahraničí. Některé textilní podniky vyvážely své výrobky, které provázela pověst tradice a kvality, směrem na západ i dlouho před revolučním rokem 1989. V tomto směru měla textilní výroba oproti jiným průmyslovým odvětvím značnou výhodu. Předimenzovanost českého průmyslu po převratu se stala jedním z největších problémů. Podniky ztratily významná východoevropská odbytiště a musely se přeorientovat a zaměřit zejména na trhy vyspělejších západoevropských zemí, kde ale panovalo velice konkurenční prostředí.

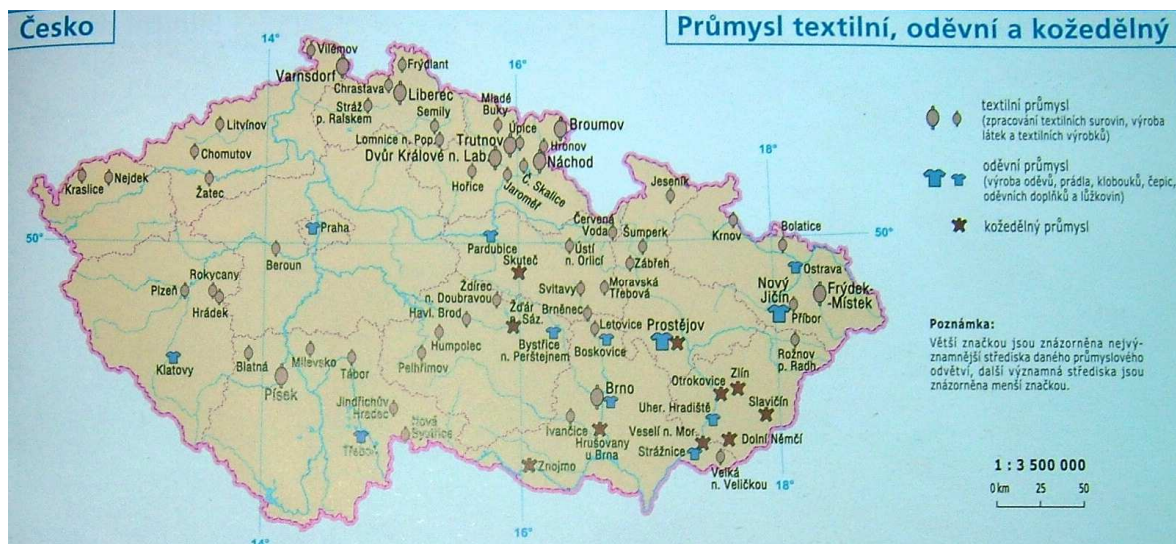
Vzhledem ke změně podmínek po roce 1989 vynikla jasná potřeba restrukturalizace výrobní základny i samotných výrobků. Konkurenceschopnost českých textilních podniků byla negativně ovlivněna zejména nízkým objemem investic, které do odvětví v předchozích letech proudily. Již v době revoluce měla řada strojového parku textilních závodů „odslouženo“. Zastaralé stroje nezvládaly ani požadovaný výkon, ani kvalitu. Navíc během dělení velkých národních podniků došlo k identifikaci značného množství neefektivních a neperspektivních výrob, které byly postupně uzavřeny. Počáteční období restrukturalizace textilního průmyslu doprovázel značný úbytek zaměstnanců – v roce 1990 pracovalo v odvětví 149 309 lidí, o rok později již jen 124 822. V roce 1991 již také neexistoval textilní podnik, který by zaměstnával více než 5 000 zaměstnanců, zatímco v roce 1989 bylo takových podniků na československém území šest – BYTEX ve Vratislavicích nad Nisou,

TIBA ve Dvoře Králové nad Labem, HEDVA v Moravské Třebové, PERLA v Ústí nad Orlicí, TEXTILANA v Liberci a MORAVOLEN v Šumperku.

Restrukturalizace v odvětví probíhala velmi pomalu a byla ovlivněna nedostatkem finančních prostředků. Většina investic připadla na obnovu strojního zařízení a řešení ekologických problémů. Záměna standardních výrobků za výrobky s vyšší užitnou hodnotou byla obtížná zejména kvůli vybavení závodů a malé dostupnosti vláken vyšší generace. S restrukturalizací přišly také vnitřní problémy podniků spojené zejména se změnou vlastnických vztahů a změnou tržní orientace z východu na západ. V počátcích transformace se tyto potíže projeví poklesem výroby. Dalším faktorem, který se podílel na poklesu, byla liberalizace zahraničního obchodu, díky které vstoupily zahraniční konkurenční podniky na tuzemský trh. Porevoluční propad výroby byl ukončen rokem 1995. Ovšem nutno zmínit, že na druhou stranu právě v tomto roce klesl počet pracovníků poprvé pod sto tisíc – v textilním průmyslu pracovalo 98 060 lidí. Deset let po revoluci pracovalo v odvětví už jen 72 575 zaměstnanců, počet pracovníků se tedy snížil o více než polovinu.

Český textilní průmysl ani poté příliš neprosperoval. Vinu na této situaci nesla především nízká míra investic do odvětví. Mnohé podniky stále neměly dostatečný kapitál na provedení často potřebné restrukturalizace a zavedení nových technologií do výroby. Zvýšený zájem zahraničních investorů o český textilní průmysl se začal projevovat po roce 2000, kdy došlo k výrazné změně systému přidělování investičních pobídek. Díky zákonu o investičních pobídkách zahraniční investoři výrazně přispěli k restrukturalizaci, modernizaci a zrychlení růstu produktivity výroby. Zahraniční kapitál se výrazně odrazil ve výrobě ostatních textilií, která zahrnuje výrobu technických textilií. Došlo k aplikaci nových technologií, které umožnily textilní výrobky využít i v nových oblastech, jako např. v lékařství, stavebnictví, potravinářském průmyslu, zemědělství či strojírenství.

Zásadní zlom nejen pro český, ale i pro celý evropský textilní průmysl, představuje rok 2005, kdy přestala platit tzv. Dohoda o textilu a ošacení (ATC), a tím pádem již nebyla evropská produkce chráněna dovozními kvótami před levnou konkurencí, zejména z asijských zemí. Nutno podotknout, že tuzemský textilní průmysl nebyl primárně ohrožen dovozem asijského textilu do ČR, ale spíše byl postižen český vývoz do ostatních zemí EU, zejména do země největšího exportního partnera českých textílek – Spolkové republiky Německo. Pro český textilní průmysl hrál vždy vývoz velmi významnou roli a tradičně převyšoval celosvětový průměr. Rozložení textilního průmyslu v roce 2005 znázorňuje následující mapa (Obrázek 9).

Obrázek 9: Rozložení textilního, oděvního a kožedělného průmyslu v roce 2005.

Zdroj: [212]

Vedle levné a méně kvalitní asijské konkurence byly v dalších letech i jiné faktory, které negativně ovlivnily český textilní průmysl. Fatálními důsledky pro některé textilky skončilo také zdražování energií, kolísání kurzu koruny a především hospodářská krize. Kvůli propadu prodeje textilu byly nuceny textilní závody houfně propouštět své zaměstnance. Před celosvětovou ekonomickou krizí (v roce 2007) pracovalo v textilním průmyslu 37 044 zaměstnanců, v roce 2010, kdy se razantní pokles zastavil, zaměstnávaly textilní závody již jen 21 678 lidí. Z toho vyplývá, že během tří let klesla zaměstnanost v odvětví o 41,5 %. Podobný úbytek, i když ne tak výrazný, byl zaznamenán v počtu subjektů podnikajících v textilním průmyslu. V roce 2007 bylo zaznamenáno 291 podnikajících subjektů³⁵, v roce 2010 již jen 220. Podniky, které krizi ustály, zaměřily svoji výrobu na výrobky, které konkurence z asijských zemí nevyrobí a současně také hledaly nové odbytové trhy v zahraničí. Jako úspěšné příklady lze uvést družstvo Vývoj z Třeště, které vsadilo na ruční výrobu společenských oděvů a speciálního oblečení určeného především pro armádu, či brumovskou společnost Veba, která zaměřila své projekty na africké trhy, kde slaví velké úspěchy.

Dalo by se říci, že díky krizi došlo k pročištění trhu. V roce 2013 fungovalo v textilním průmyslu již jen 193 subjektů, což je od roku 2010 pokles přibližně o 12,3 %. Opačný trend zvyšujícího se počtu podnikatelských subjektů byl zaznamenán u mikropodniků a podniků, které zaměstnávají do 20 zaměstnanců. Oproti tomu se stav zaměstnanců za uvedené období příliš nezměnil, statistika uvádí, že v roce 2013 byl počet zaměstnaných osob v textilním

³⁵ V počtu jsou zahrnuty pouze organizace s 20 a více pracovníky.

průmyslu 21 100. S oblastí zaměstnanosti souvisí také další problém. Některé textilní podniky prosperují a rozšiřují svoji výrobu, tudíž chtějí, resp. potřebují, nabírat nové pracovníky, ale naráží na trhu práce na značný nedostatek kvalifikovaných pracovníků. Tento deficit je v podstatě důsledkem transformace a restrukturalizace textilního průmyslu v posledních letech. Ztráta značné části výrobních kapacit, výkonů a pracovníků se významně promítla do nízkého zájmu žáků základních škol o odborné vzdělání v oborech textilního a oděvního průmyslu, tato situace následně vedla také k výrazné redukci kapacit středních škol s tímto zaměřením.

Tržby se po hlubokém propadu pomalu vrací na úroveň období před krizí. V roce 2013 činily roční tržby z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy 40 766 milionů korun. Největší podíl na tom měla výroba ostatních textilií (63,6 %). Zejména technické textilie patří mezi velice perspektivní obory textilní výroby, což odráží stoupající produktivita práce i každoroční zvyšování jejich podílu na celkových tržbách. Výroba technických textilií patří mezi inovační sektory, které jsou napojeny na high-tech výrobky. Navíc v této oblasti není takový tlak na ceny, jelikož je zboží určeno k dalšímu průmyslovému využití a nejde přímo na pult, a současně tam také není vysoký podíl ruční práce, proto nejsou produkty vystaveny extrémnímu tlaku asijské konkurence. Naopak tradiční výrobci oděvů stagnují a textilní firmy vyrábějící oděvní textilie postupně ztrácí odběratele.

Předpovědi vývoje textilní a oděvní výroby do budoucna nejsou příliš příznivé a jsou spojeny především s vnějšími riziky. V ČR byla založena Česká technologická platforma pro textil (dále jen ČTPT), jejíž program vychází z Evropské technologické platformy pro budoucnost textilního a oděvního průmyslu. Cílem ČTPT je příprava a realizace dlouhodobé vize rozvoje textilního a oděvního průmyslu a současně nastartování procesu vedoucího k posílení inovací, konkurenceschopnosti a růstového potenciálu. Pro rychlejší zavádění inovací a zlepšení ekonomické efektivity výzkumu a vývoje je nutná spolupráce s navazujícími uživatelskými obory (např. zdravotnictvím, stavebnictvím, armádou či výrobci sportovního a outdoorového vybavení). Velkou překážkou je ovšem dostatečné zajištění finančních prostředků na výzkum a vývoj.

5.2 Textilní průmysl ve východních Čechách

Jak již bylo zmíněno, jednou z tradičních oblastí pro textilní průmysl jsou východní Čechy. Podobně jako v dalších textilních oblastech zde panovaly vynikající podmínky pro úspěšné provozování textilní výroby – zkušená a levná pracovní síla, dostatek vody a palivových zdrojů potřebných k výrobě. Významnou roli sehrála také příhraniční lokalita,

díky které byli čeští průmyslníci v kontaktu s průmyslníky z okolních vyspělejších zemí, od kterých bylo možné přejímat různé inovace.

Počátkem 20. století si dominantní postavení v počtu textilních závodů držel Severočeský kraj s 506 podniky a téměř 70 000 pracovníky. Druhý následoval kraj Východočeský – v roce 1902 sídlilo ve východočeské oblasti 333 závodů a v odvětví bylo zaměstnáno přes 66 000 osob. Ovšem zatímco ve východních Čechách tvořily textilní závody 26,3 % všech podniků, na severu Čech to bylo jen 19,4 %, přitom v roce 1841 bylo zastoupení textilních závodů 48,2 %. Vliv na takovou ztrátu podílu měl velký rozvoj dalších odvětví zpracovatelského průmyslu – zejména strojírenství, hutnictví a sklářství. Stejně pořadí krajů je i v poměru počtu pracujících ve výrobě textilu ku počtu zaměstnanců v celém zpracovatelském průmyslu. Na východě Čech tvořil podíl pracujících v textilním průmyslu 64,4 %, zatímco na severu Čech to bylo 48,5 %. K významným východočeským textilním městům na počátku 20. století patřily Semily, Broumov, Náchod, Dvůr Králové nad Labem, Hořice, Jaroměř, Česká Třebová, Ústí nad Orlicí a Svitavy.

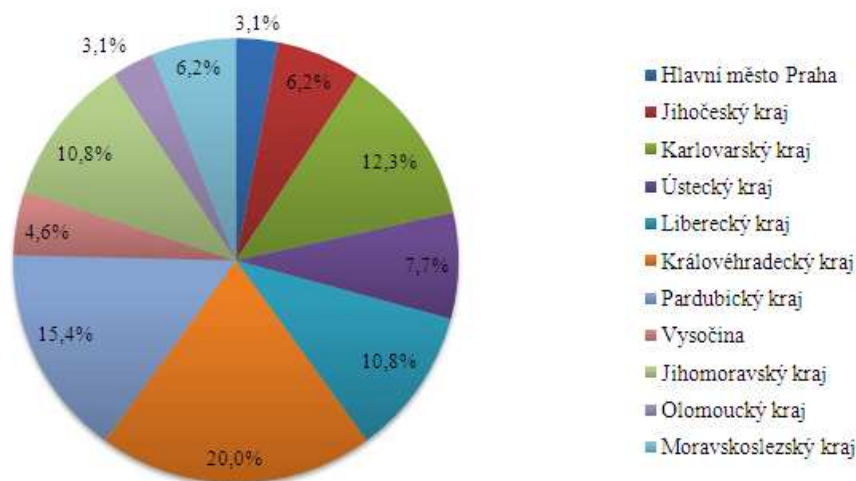
Ve 30. letech se sice podíl zaměstnanců v textilním průmyslu snížil, ale Východočeský kraj stále dominoval – ve výrobě textilu pracovalo 54,9 % zaměstnanců veškerého zpracovatelského průmyslu. Negativně se na textilním průmyslu ve východních Čechách podepsala druhá světová válka a následný odsun německého obyvatelstva ze sudetských oblastí. I přes výrazné změny v rozmístění textilní výroby, ke kterým došlo v důsledku války, si své výsadní postavení v tomto odvětví zachoval pohraniční pás severních a východních Čech, kde se nacházela většina hlavních středisek textilního průmyslu. Po válce došlo, stejně jako na zbytku území Československa, ke znárodnění závodů a koncentraci textilní výroby do národních podniků. Východočeský kraj si udržel svoji vedoucí pozici v počtu zaměstnanců v textilním průmyslu. Počátkem 60. let pracovalo v textilních závodech 69 189 osob, což byly téměř dvě pětiny všech zaměstnanců v odvětví na území státu. Podíl textilních zaměstnanců na celkovém počtu osob zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu činil na východě Čech 31,9 %.

V období do roku 1989 byl zaznamenán pokles významu textilní výroby v celém Československu, zejména vlivem nízkých investic do odvětví a velkého rozmachu strojírenského průmyslu. Pokles se nejvýrazněji projevoval zejména v oblastech, kde hrála textilní výroba významnou roli. Ve Východočeském kraji od roku 1960 klesl počet zaměstnanců textilek o 21,1 % - na 54 576 osob. Celkový podíl osob pracujících v textilním průmyslu na celkovém počtu pracujících ve zpracovatelském průmyslu klesl na 19,3 %. I přes

tento pokles sídlilo v kraji jednoznačně nejvíce textilních měst. K nejvýznamnějším městům a sídlům textilních podniků patřily Broumov (VEBA, bavlnářské závody n.p., Broumov), Náchod (Tepna, bavlnářské závody n.p., Náchod), Trutnov (TEXLEN n.p., Trutnov), Lomnice nad Popelkou (Technolen n.p., Lomnice nad Popelkou), Dvůr Králové nad Labem (Tiba, bavlnářské závody n.p., Dvůr Králové nad Labem, JUTA n.p., Dvůr Králové nad Labem), Hořice (MILETA, bavlnářské závody n.p., Hořice v Podkrkonoší), Ústí nad Orlicí (PERLA, bavlnářské závody n.p., Ústí nad Orlicí), Moravská Třebová (HEDVA n.p., Moravská Třebová) a Svitavy (VIGONA n.p., Svitavy).

Po revolučním roce procházely východočeské textilní podniky také transformací a restrukturalizací. Postupem času některé podniky zanikly – např. Tepna Náchod, Tiba Dvůr Králové nad Labem či Perla Ústí nad Orlicí. Počet zaměstnanců v textilním průmyslu postupně klesal, ovšem i přes tuto skutečnost je Královéhradecký kraj regionem s největším počtem zaměstnanců pracujících v textilním průmyslu. V Pardubickém kraji zůstala tradiční textilní výroba zachována především na Svitavsku. Na následujícím grafu (Obrázek 10) jsou znázorněny podíly jednotlivých krajů ČR na počtu velkých textilních podniků nad 100 zaměstnanců za rok 2013. Nejvíce těchto textilních podniků sídlilo v Královéhradeckém kraji, a to třináct, druhým krajem byl Pardubický s osmi podniky.

Podíl krajů na počtu velkých textilních podniků (2013)

Obrázek 10: Podíl jednotlivých krajů ČR na počtu textilních podniků nad 100 zaměstnanců v roce 2013.

Zdroj: vlastní zpracování podle [57]

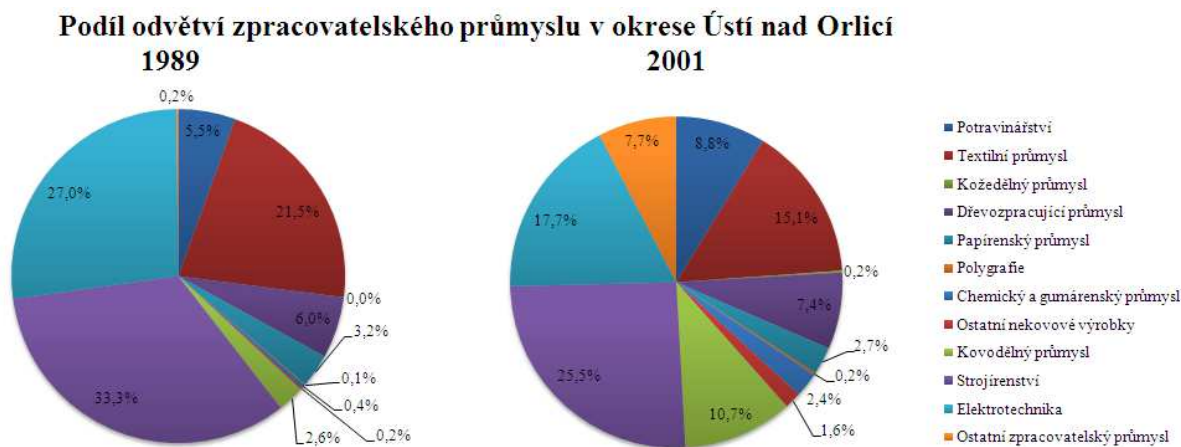
Jako konkrétní příklad bude uvedeno východočeské Ústí nad Orlicí, které bylo v minulosti neodmyslitelně spojeno s textilním průmyslem. Město bývalo známé také pod přívlastkem „Východočeský Manchester“. Dalo by se říci, že textilní tradice v Ústí nad Orlicí skončila v roce 2009, kdy byl vyhlášen konkurs na textilní firmu Perla.

5.2.1 Ústí nad Orlicí a průmysl

První písemná zmínka o obci Ústí nad Orlicí pochází z roku 1285. Město, které leží na soutoku Třebovky a Tiché Orlice, spadá pod Pardubický kraj. K 1. lednu 2015 žilo v obci 14 322 obyvatel.

Průmyslová výroba se ve městě začala rozvíjet ke konci 19. století, kdy byla dokončena železniční trať z Prahy do Olomouce. Nejprve v Ústí nad Orlicí převládala textilní výroba, zejména bavlnářství. Po roce 1948 přibýlo k tradičnímu textilnímu průmyslu ještě strojírenství a bavlnářský výzkum. Pro celý okres Ústí nad Orlicí hrál největší roli strojírenský průmysl, který před rokem 1989 zaměstnával nejvíce pracovníků (přes 10 000), především se jednalo o závody ČKD Praha (závod Choceň), Elitex Ústí nad Orlicí a Sigma v České Třebové. Na Orlickoústecku měl také významné zastoupení elektrotechnický průmysl, ve kterém pracovalo více než 5 000 zaměstnanců. Dominantní firmou byla Tesla Lanškroun, jejíž pobočné závody na výrobu součástek pro elektrotechniku sídlily v Lanškrounu, Jablonném nad Orlicí a Králíkách. Významný podíl měl i textilní průmysl, ve kterém pracovalo kolem 6 500 pracovníků. Nejvýznamnějším podnikem byla Perla Ústí nad Orlicí, kde pracovalo přes 5 000 osob. Nezanedbatelný počet pracovních míst v okrese tvořily také závody společnosti Hedva Moravská Třebová.

Na následujícím grafu (Obrázek 11) jsou znázorněny podíly odvětví zpracovatelského průmyslu dle počtu zaměstnanců v okrese Ústí nad Orlicí v roce 1989 a 2001. Zatímco v roce 1989 jasně dominovala tři odvětví – textilní, strojírenský a elektrotechnický, po převratu došlo k propouštění zaměstnanců velkých podniků z toho důvodu došlo k postupné změně podílů jednotlivých odvětví.

Obrázek 11: Podíl odvětví zpracovatelského průmyslu dle počtu zaměstnanců v okrese Ústí nad Orlicí v roce 1989 a 2001.

Zdroj: vlastní zpracování podle [49], [210]

Od roku 2001 se podíly odvětví zpracovatelského průmyslu podle počtu zaměstnaných osob dále měnily. Následující graf (Obrázek 12) znázorňuje situaci ve zpracovatelském průmyslu v roce 2014. Největší podíl získal elektrotechnický průmysl, který tak předstihl i strojírenství. Jeho podíl činil na konci roku 2014 32,4 %, což činí téměř dvojnásobný podíl oproti roku 2001. Podíl strojírenství o trochu zvýšil na 27,7 %. Třetím významným odvětvím je výroba pryžových, plastových a dalších výrobků. Naopak textilní, oděvní a kožedělný průmysl tvořily společně jen 5,1 %, což je pokles o 10 % během 13 let.

Obrázek 12: Podíl odvětví zpracovatelského průmyslu dle počtu zaměstnanců v okrese Ústí nad Orlicí v roce 2014³⁶.

Zdroj: vlastní zpracování podle [106]

V samotném městě Ústí nad Orlicí byly ještě v roce 2007 dominantními odvětvími zpracovatelského průmyslu strojírenský průmysl, výroba a opravy strojů a zařízení, který tvořil 50 % a textilní výroba, jejíž podíl byl 26 %. Ovšem během roku 2007 došlo k propouštění pracovníků společnosti Perla, bavlnářských závodů, a.s. Současně propouštěla zaměstnance i firma RIETER CZ, s.r.o. Důsledkem těchto skutečností došlo ke změně podílů odvětví zpracovatelského průmyslu. Výrazněji se prosadila odvětví jako výroba elektrických a optických přístrojů a zařízení, výroba pryžových a plastových výrobků, potravinářství a výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků. Zaměstnanost ve městě je také výrazně ovlivněna koncentrovanými službami ve státní správě, ve zdravotnictví a řadě zařízení sociálních služeb.

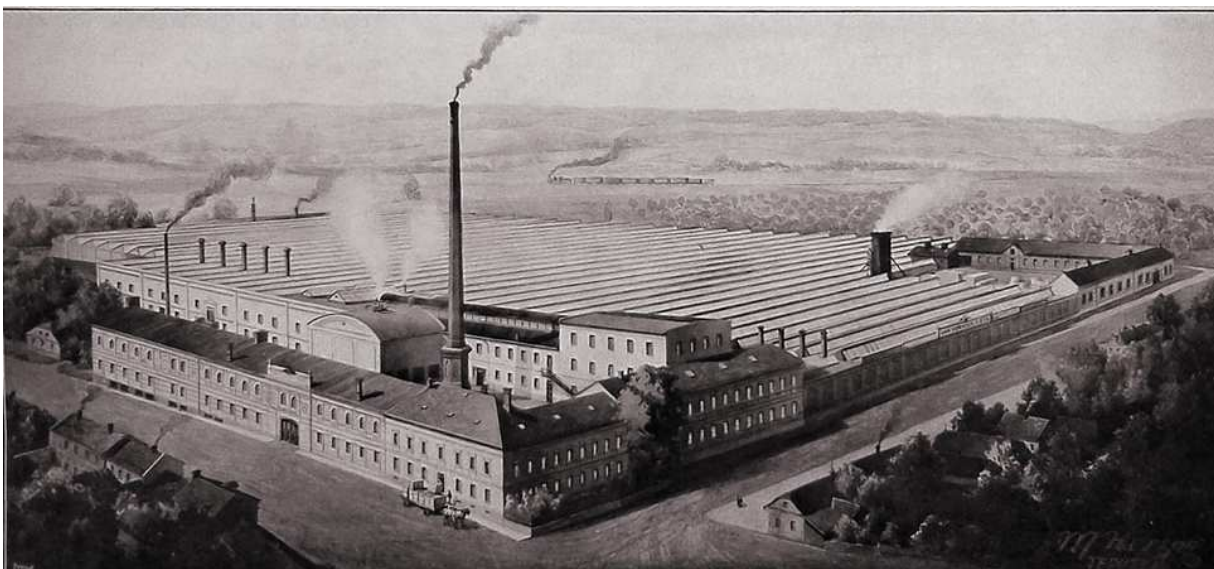
³⁶ Pozn. Monitoring prováděl Úřad práce Ústí nad Orlicí, ovšem nepostihl všechny drobné zaměstnavatele.

Ústí nad Orlicí se na svém území snaží vybudovat několik průmyslových zón, do kterých by nalákalo investory díky kterým by vznikla nová pracovní místa v rámci města. Od roku 2001 se připravuje průmyslová zóna v místní části Hylváty, která je určena pro lehký průmysl, obchod a služby. Další oblastí je rozvojová podnikatelská zóna „U HZS“, která se nachází také v městské části Hylváty. Do zóny, která byla odsouhlasena v roce 2013, by měla zamířit lehká výroba a logistika. Do tří let by měla město obohatit o padesát až sto nových pracovních míst. Třetí rozvojovou průmyslovou zónou je Perla – ovšem o podobě využití tohoto brownfieldu se v současné době jedná.

5.2.2 Příklad – Perla v Ústí nad Orlicí

Jak již bylo zmíněno, textilní výroba má v Ústí nad Orlicí dlouholetou tradici. První písemný doklad o textilní výrobě pochází z roku 1517, kdy byl potvrzen statut tkalcovského cechu. Cechy byly zrušeny až v roce 1859, o pár let později došlo k zavádění textilních strojů v oblasti Ústí nad Orlicí. Za velkým rozvojem textilního průmyslu na Orlickoustecku stojí především dvě rodiny – Janderovi a Hernychovi. Díky velkému rozmachu se v 90. letech 19. století stalo město centrem bavlnářského průmyslu východních Čech, na základě toho získalo Ústí nad Orlicí také přezdívku „Východočeský Manchester“. Ústecká rodina Janderů stojí nejen za založením firmy zabývající se ručním tkalcovstvím, která skončila až v roce 1993, výroba byla zastavena během přípravy podniku na restituci, ke které nakonec nedošlo, ale také za založením firmy zaměřené na úpravu textilií, která byla ve městě prováděna až do zániku ústecké textilní tradice v roce 2009.

Druhá rodina – Hernychovi – stojí u počátků tovární textilní výroby, která souvisí s nahrazením ručních tkalcovských stavů za mechanické. O mechanizaci se zasloužil podnikatel Florian Hernych, jehož firma „Jan Hernych a syn“ se díky mechanickým stavům zařadila k největším podnikům v kraji. Velikost továrny ilustruje následující obrázek (Obrázek 13). V roce 1909 měl v závodech 3 000 mechanických stavů a zaměstnával na 2 500 dělníků. Ovšem nutno podotknout, že podnikatel vybudoval své úspěchy zejména díky své nelidskosti a egoistické bezohlednosti k dělníkům. Kolem roku 1910 se firma dostala do potíží v souvislosti s válkami na Balkáně, kdy přišla o třetinu exportu a byla nucena redukovat výrobu. Z toho důvodu byl podnik transformován na společnost s ručením omezeným, díky čemuž se vyřešilo hospodaření, ale obchodní problémy zůstaly. Řešením byl vznik společnosti „Akciové textilní závody Jan Hernych a syn“, kde ovšem rodina Hernychů vlastnila jen zlomek akcií (5 000 z celkových 30 000 kusů).

Obrázek 13: Areál firmy Jan Hernych a syn – rok 1909.

Zdroj: [148]

Další rozvoj byl pozastaven nejprve první světovou válkou, poté německou okupací a nakonec poválečnou národní správou. Ale až do roku 1945 zůstal podnik v soukromých rukou. V roce 1946 se stal součástí Spojených českých a moravských bavlnářských závodů, o tři roky později byl změněn na Utex, národní podnik, Ústí nad Orlicí, který sdružoval 13 závodů v nejbližším okolí. Po tomto druhém znárodnění byly ve městě zlikvidovány nejen veškeré textilní malovýroby, ale i další malé živnosti jiných oborů. V roce 1958 došlo ke sloučení s národním podnikem Perla v České Třebové a vznikl národní podnik „Perla, bavlnářské závody, Ústí nad Orlicí“. Během 70. let 20. století, tedy v dobách své největší slávy, slučovala Perla 15 závodů zhruba se 6 100 zaměstnanci.

V roce 1989 byl podnik přetransformován na státní podnik, který ve svých 15 výrobních závodech zaměstnával 5 239 osob. V rámci privatizace došlo v roce 1994 k rozdělení podniku a jeho přeměně na akciovou společnost. Vznikla tak společnost PERLA, bavlnářské závody, a.s. se sídlem v Ústí nad Orlicí a základním kapitálem 321,43 milionu korun.

Za počátek problémů by se dal označit rok 1996, kdy většinový podíl v textilce získala společnost Centrotex a textilku ovládla neprůhledná firma ze skupiny bývalé IPB. Centrotex, podle sdružení menšinových akcionářů, okradl drobné akcionáře textilky o více než sto milionů korun, kdy namísto 510 korun vyplácel jen 74 korun za odkup jedné akcie. Celou kauzu řešila dokonce policie a dostala se i k soudu. Centrotex se postupem času dostal do finančních problémů a než došlo k vyřešení případu, převedl akcie na společnost Pyrr pod IPB, čímž zčásti uhradil třímiliardový dluh, který měl u banky. Majetek po uvalení nucené

správy na IPB převzala ČSOB, ovšem textilku Perla neovládla, jelikož několik dní před uvalením nucené správy se společnost Pyrr od IPB osamostatnila.

I přes veškeré obavy z tunelování, jak vedení textilky, tak malých akcionářů, společnost Pyrr vlastní 46 % akcií společně s Centrotexem (22 %) zůstaly hlavními akcionáři společnosti až do roku 2001. V roce 2001, kdy Perla zaměstnávala 1 400 osob, se ocitli oba hlavní akcionáři v konkursu a jejich práva vykonávali konkursní správci. Od roku 2002 byla většinovým vlastníkem společnost VELVETA, a.s. Varnsdorf, která vlastnila 65 % akcií.

Mezi lety 2001 a 2009 se ve vedení společnosti vystříдалo devět generálních ředitelů a manažerů bez potřebné kvalifikace i bez znalostí textilní tradice, tím pádem došlo ke značné ztrátě zákazníků. Přitom Perla vyvážela své vyhlášené výrobky do celého světa – např. počesané flanely do Kanady, damašek na Blízký Východ či košile, pyžamoviny a šatovky do celé Evropy.

V roce 2003 došlo kvůli snížení výrobních nákladů k propuštění 500 zaměstnanců, aby dostala firma šanci uspět na trhu. V roce 2005 se prohloubily problémy textilky a kvůli dluhům vypadalo, že dojde k přerušení dodávek vody. Vedení továrny přiznalo, že do problémů se Perla dostala zejména kvůli pozdní reakci na světovou situaci v textilním průmyslu, který byl zahlcen levným textilem z Asie. Ztráta textilky dosáhla částky 119 milionů korun a ke konci roku došlo také k propuštění 120 zaměstnanců. Během následujícího roku se částečně podařilo vyřešit finanční i odbytové potíže a společnost skončila se ztrátou „jen“ 15 milionů korun. V roce 2007, kdy Perla zaměstnávala kolem 400 lidí, dosáhla obratu přes 540 milionů korun a skončila ve ztrátě 35,5 milionu korun, podal její menšinový akcionář návrh na vstup podniku do likvidace, ovšem neuspěl.

Finanční krize, narůstající dlužné částky za energie, nesplacené závazky obchodních partnerů a časem nevyplacené mzdy pracovníkům vedly k vyhlášení insolvenčního řízení. Paradoxem celé situace je, že po vyhlášení návrhu insolvenčního řízení se zvýšil počet zakázek v podniku. Ale ani to společnosti nepomohlo a v červnu 2009 skončila Perla v konkursu. Textilka ukončila výrobu ve zbývajících třech závodech (tkalcovně, barevně a úpravně) a propustila většinu ze 168 zaměstnanců – do poloviny října zůstalo v podniku jen několik posledních pracovníků ze mzdové účtárny a několik dalších zaměstnanců, kteří dokončili a připravili k expedici poslední zakázky. Hospodaření Perly bylo dlouhodobě ztrátové – dle insolvenční správkyne podniku Evy Mlčochové vykazoval podnik ke dni konkursu ztrátu 55,6 milionu korun. Ani po vyhlášení konkursu se situace nezlepšila, za čtvrt roku hospodaření vykazala firma ztrátu téměř 11 milionů korun. Při zahájení konkursu dlužila

firma na mzdách 7,1 milionu korun. Do konkursního řízení přihlásilo své pohledávky 86 věřitelů v celkové hodnotě přesahující 276 milionů korun. Jiné firmy dlužily Perle zhruba 113 milionů korun.

5.2.3 Dopady útlumu textilního průmyslu na Orlickoústecku

Jak již bylo zmíněno, Orlickoústecko bylo tradiční oblastí textilního průmyslu. Během posledních let ztratilo toto odvětví mnoho na svém významu a díky tomu byla ovlivněna také řada dalších oblastí lidské činnosti, ať už školství, zaměstnanost, celková sociální situace ve městě či architektura. Samotný textilní průmysl prošel značným vývojem, v průběhu let se ve městě formovaly také tendence, které usilovaly, někdy úspěšně, někdy méně úspěšně, o ovlivnění dalšího směřování výroby ve městě, ať už klasicky textilní či jen s textilem spojené. K těm neúspěšným se zařadila snaha o zaměření na módní malosériovou výrobu. K těm úspěšnějším pak patří strojírenská výroba zaměřená na výrobu a opravu textilních strojů. O této činnosti bude ještě zmínka dále.

Vznik brownfieldu

Po ukončení činnosti závodu Perla 01 vznikl ve městě brownfield o rozloze 29 791 m². Společnost Perla již v roce 2007 zvažovala prodat areál 01 v centru města a přestěhovat výrobu do Perly 06 v Hylvátech. Záměrem bylo soustředění výroby do jednoho místa a přitom ušetření nákladů za provoz na dvou místech. Dalšími důvody byly i postupné zdražování energie a materiálů. Sestěhování současně nemělo nijak ohrozit jednotlivé provozy, ani zaměstnance. O areál v centru, který je vidět na následujícím obrázku (Obrázek 14), projevil zájem město, v roce 2009 byla dokonce dohodnuta částka pro odkup areálu, 61 milionů korun, součástí dohody bylo také zachování tří stovek pracovních míst. Celý obchod nakonec nedopadl vzhledem k vyhlášení konkursu na společnost Perla.

Obrázek 14: Starý areál textilní továrny Perla.

Zdroj: [10]

Město nakonec odkoupilo areál od konkursního správce v polovině roku 2010 za 30 milionů korun. Teprve v únoru 2011 se Perla po různých peripetiích dostala skutečně do rukou města, které od té doby hledá nejlepší způsob využití areálu. Nápadů na jeho využití během let bylo několik, ovšem většina zkrachovala z důvodu nedostatku financí. Nakonec byla v roce 2013 vypsaná architektonicko-urbanistická soutěž na využití rozsáhlého areálu bývalé textilky, do které se přihlásilo 24 návrhů. Vítězná studie (viz. Obrázek 15) navrhuje využít Perlu jako prostory pro obchod, služby a administrativu, Dům dětí a mládeže, polyfunkční sál, parkovací dům, bytové domy a veřejnou zeleň. Náklady na celkovou revitalizaci byly vyčísleny na 411 milionů korun, z toho by mělo 246 milionů korun investovat město a 165 milionů korun soukromí developéři.

Obrázek 15: Vizualizace vítězného návrhu na revitalizaci areálu Perla.

Zdroj: [227]

Atmosféru celého Ústí nad Orlicí negativně ovlivňuje rozsáhlý areál zkrachovalé továrny, neboť se nachází v centru města. Z tohoto důvodu se ho snaží různé iniciativy co nejdříve oživit a začlenit zpět do urbanistické struktury. Projekt revitalizace je největším projektem města v novodobých dějinách a zřejmě ovlivní na řadu generací podobu a směřování města. Radnice podle optimistických předpokladů počítá, že by s přestavbou mohla začít v roce 2016, ovšem jako pravděpodobnější termín se jeví až rok 2017, jelikož vedení města chce na přestavbu areálu využít evropské dotace.

Textilní průmysl

Uvádí se, že textilní tradice v Ústí nad Orlicí skončila v roce 2009, kdy byl na společnost Perla, bavlnářské závody, a.s. uvalen konkurs. Ovšem tradiční textilní průmysl nebyl spojen jen s Perlou, ale i s dalšími firmami. V současné době funguje ve městě jediná textilní továrna, která alespoň částečně navazuje na textilní tradici - firma UO TEX s.r.o., jejíž historie sahá až do 60. let 19. století. Firma se zabývá výrobou geotextilií, netkaných textilií a hydroizolace. V roce 1866 vybudoval obchodník František Beneš v Kerharticích³⁷ malou továrnu na zpracování vlny. Po několika změnách majitele ji v roce 1898 koupil František Kadrman, který vybudoval moderní rodinný podnik na výrobu suken a lodenů. Na počátku století bylo v továrně zaměstnáno zhruba 100 dělníků, ve 30. letech ještě o 40 více. Továrna úspěšně překonala hospodářskou krizi i druhou světovou válku díky objednávkám na pláště a uniformy pro tehdejší armádu, policii, železničáře, lesníky a další povolání. V roce 1948 byl podnik znárodněn a zařazen do národního podniku České vlnářské závody Liberec. O rok později byl podnik se všemi 185 zaměstnanci převeden pod národní podnik Vítka Svitávka. V roce 1958 se závod delimitoval do národního podniku Vlněna Brno, ovšem brzy se jeho produkce vyhodnotila jako ztrátová, proto došlo ke změně výrobního programu na zušlechťování textilních odpadů a na delimitaci závodu, který zaměstnával průměrně 150 zaměstnanců, do národního podniku Retex, Ivančice. V závodě se zpracovávaly odpadové textilie a vyráběly se z nich nové plnohodnotné produkty jako čistící bavlna pro strojírenský průmysl, rouna a tepelné vložky do pokrývek, geotextilie pro stavební průmysl, či mulčovací plachetky pro zahradnictví. Díky široké nabídce produktů dosahoval podnik vynikajících výsledků. V roce 1989 se přeměnil Retex na státní podnik, na který byl podán restituční nárok dědiců původních majitelů továrny. Po soudních jednáních připadla nakonec v roce 1995 továrna pravnoučatům Františka Kadrmana. V současné době firma UO TEX s.r.o. se svými 68 zaměstnanci (v roce 2014) úspěšně pokračuje ve výrobním

³⁷ Kerhartice jsou dnes částí města Ústí nad Orlicí.

zaměření továrny, tedy ve zpracovávání textilního odpadu a věnuje se především výrobě geotextilií, výplní do pokrývek a polštářů a výrobě čistících a netkaných textilií.

Strojírenský průmysl vycházející z textilní tradice

I když došlo k výrazné redukci textilního průmyslu v Ústí nad Orlicí oproti období před rokem 1989, strojírenský průmysl, který vychází z textilní tradice, prosperuje a tvoří hlavní průmyslovou základnu města. Jako příklad jsou uvedeny společnosti Rieter CZ s.r.o. a VÚB a.s., které prošly úspěšnou restrukturalizací. Velkou váhu kladou na výzkum, vývoj a inovace.

Ústecká textilní výroba stála také u počátků dnešní strojírenské společnosti Rieter CZ s.r.o. Zaměstnanci textilních továren si vlastními silami nejen opravovali poškozené textilní stroje, ale i vyráběli obtížně dostupné textilní měřicí přístroje. Veškerá činnost strojírenského charakteru byla postupně soustředěna do Technické skupiny při národním podniku UTEX, ze které se vyvinul v roce 1952 samostatný národní podnik Kovostav Ústí nad Orlicí. Kovostav, který se stal výraznou součástí ústecké ekonomiky, se v roce 1976 začlenil do koncernu Elitex Liberec. Po převratu vznikl samostatný Elitex Ústí nad Orlicí, který se v roce 1994 přetrafoval na akciovou společnost a přešel do švýcarského koncernu Rieter Holding AG. Postupně začala společnost Rieter CZ pronikat také do automobilového průmyslu. V roce 2011 došlo k oddělení aktivit původních divizí Rieter Textile Systems a Automotive Systems. Po dokončení transformačního procesu dostal podnik konečnou podobu Rieter CZ s.r.o. a stal se největším výrobcem textilních strojů v ČR a předním světovým výrobcem strojních zařízení. Dalo by se říci, že společnost je téměř stoprocentním exportérem. Společnost klade silný důraz na inovace, které jsou realizovány ve vlastním vývojovém centru, kde pracuje kolem sta vývojových pracovníků a které je hlavním vývojovým centrem celého koncernu. Společnost je v současnosti také významným zaměstnavatelem v regionu, jelikož zaměstnává celkem kolem 550 zaměstnanců.

Další společností, která vychází z orlickoústecké textilní tradice, je VÚB a.s. podnikající na poli strojírenské výroby jednorúčových strojů a speciálních zařízení, textilní výroby speciálních ochranných oděvů a textilií a výzkumu a vývoje v oblasti textilního strojírenství a technologií. Společnost VÚB je nástupnickým subjektem Výzkumného ústavu bavlnářského a hedvábnického založeného v roce 1949 z důvodu potřeby vytvoření vědeckovýzkumné základny pro znárodněný textilní průmysl. Dnešní soukromá akciová společnost vznikla po výrazné restrukturalizaci v 90. letech. Během restrukturalizace došlo k výrazné reorganizaci a redukci málo efektivních činností s cílem zvýšení konkurenceschopnosti. V roce 1996

pracovalo ve společnosti 280 osob, v roce 2014 již jen 71 osob. Dnes se také společnost neorientuje pouze na výzkum a vývoj, ale také na výrobu, obchod a služby.

Školství

Vzhledem k textilní tradici Ústí nad Orlicí vznikla ve městě také potřeba založení vzdělávacích institucí zaměřených na textilní průmysl. Kvalifikované pracovníky získávaly podniky nejen ze Střední průmyslové školy textilní, ale také z tzv. podnikových škol, kde si národní podniky přímo připravovaly kvalifikované dělnické kádry.

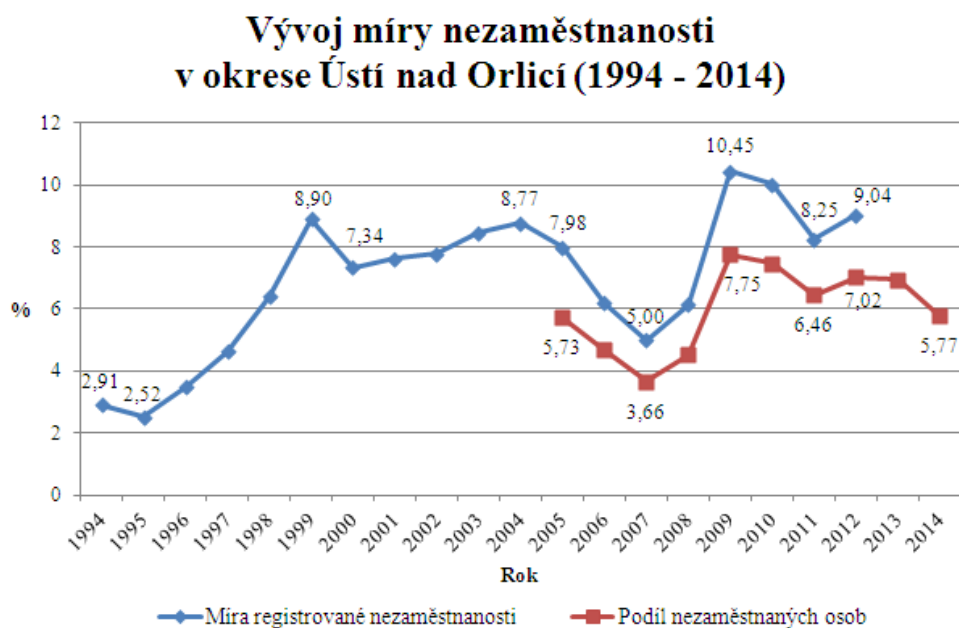
Počátky textilního školství v Ústí nad Orlicí sahají do roku 1892, kdy byla v souvislosti s rozvojem textilního průmyslu zřízena C. K. odborná škola tkalcovská s dvouletým studiem. Od počátku až do konce 80. let se škola vyznačovala těsnou vazbou na potřeby textilního průmyslu. Během let došlo ke změnám jak oficiálních názvů školy, tak náplně studia. Od svého vzniku škola umožňovala růst kvalifikace pracovníkům textilních závodů v nedělních a večerních kurzech. Postupem času přibýly i další formy studia při zaměstnání. V poválečném období škola významně přispěla k obnovení textilního průmyslu v oblasti, současně se také výrazně podílela na politickém, kulturním a sportovním životě města. V roce 1961 došlo k přejmenování na Střední průmyslovou školu textilní. K dalším změnám došlo během 90. let v souvislosti se společenskými změnami. Opět proběhla nejen změna názvu, ale především také změna studijních programů. V současné době nese škola název Střední škola uměleckoprůmyslová Ústí nad Orlicí a na škole se vyučují jak umělecké, tak průmyslové obory. Na textilní tradici navazují pouze obory Design oděvů – Modelářství a návrhářství oděvů a Interiérový design – Textilní výtvarnictví.

Druhá textilní škola v Ústí nad Orlicí vznikla v polovině 40. let 20. století, kdy byla v souvislosti se vznikem textilních národních podniků řešena otázka přípravy kvalifikovaných pracovníků pro tyto podniky. Tzv. podniková škola byla zřízena při národním podniku UTEX. Škola prošla v průběhu doby několika organizačními změnami – nejprve se změnila na odborné učiliště, poté na střední odborné učiliště, které působilo při podniku až do roku 1996. Následně po sloučení se Střední průmyslovou školou textilní učiliště jako takové zaniklo.

Nezaměstnanost

Útlum textilního průmyslu zasáhl nejen město Ústí nad Orlicí, ale celý okres, jelikož v textilních továrnách pracovali lidé ze širokého okolí. Následující graf (Obrázek 16)

znázorňuje vývoj míry nezaměstnanosti v okrese Ústí nad Orlicí mezi lety 1994 a 2014³⁸ (údaje v procentech).

Obrázek 16: Vývoj míry nezaměstnanosti v okrese Ústí nad Orlicí v období 1994 až 2014.

Zdroj: vlastní zpracování podle [44], [104]

Před rokem 1989 byla v ČR oficiálně nezaměstnanost nulová, podobně jako v ostatních socialistických státech se zde vyskytovala umělá přezaměstnanost. I když na počátku 90. let panovaly značné obavy z vysoké míry nezaměstnanosti, až do roku 1996 dosahovala míra nezaměstnanosti hodnot kolem 3 %. V tomto případě by se dalo říci, že míra registrované nezaměstnanosti okresu Ústí nad Orlicí kopírovala celorepublikové trendy. Jakousi první vlnu nezaměstnaných zvládl do určité míry absorbovat soukromý sektor, popř. sektor služeb, bankovníctví, pojišťovnictví či sektor státní správy, kde hrála podstatnou roli skutečnost, že Ústí nad Orlicí bylo okresním městem.

Po roce 1996 se již v nezaměstnanosti odrazily postupně se privatizující podniky, které propouštěly nadbytečné pracovníky. Nejvíce se tato skutečnost projevila v sekundárním sektoru. Největším problémem v tomto období bylo, že se sice vytvářela nová pracovní místa v nových činnostech a profesích, ale nabídková strana trhu práce nebyla na tuto poptávku profesně, ani kvalifikačně připravena. Vzhledem k tomu, že přímo v Ústí nad Orlicí sídlily během let dvě textilní školy a jen Střední průmyslovou školu textilní vystudovalo na

³⁸ Od ledna 2013 je nahrazena míra registrované nezaměstnanosti, která poměřovala všechny dosažitelné uchazeče o zaměstnání k ekonomicky aktivním osobám, novým ukazatelem, který se nazývá Podíl nezaměstnaných osob a vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. [105]

8 000 studentů, je jasné, že ve městě bylo velké množství vzdělaných lidí se zaměřením na textilní průmysl. Tím pádem při postupném propouštění zaměstnanců textilek došlo k velkému nadbytku kvalifikovaných osob s textilní specializací. Část z nich prošla rekvalifikací pro snazší uplatnění na trhu práce.

Po propouštění zaměstnanců velkých podniků se počátkem 21. století trh práce relativně stabilizoval a míra nezaměstnanosti od roku 2004 klesala. Svého minima v novodobých dějinách dosáhla míra nezaměstnanosti v roce 2007. Ovšem poté zasáhla Orlickoústecko, stejně jako zbytek republiky, finanční krize, která se projevila prudkým vzestupem nezaměstnanosti v roce 2009. Krize nejvíce zasáhla odvětví strojírenství, ovšem zásadní ránu zasadila textilnímu průmyslu, jak již bylo zmíněno, jelikož došlo k uvalení konkursu na společnost Perla, a tím se symbolicky ukončila tradice klasického textilního průmyslu v Ústí nad Orlicí.

ZÁVĚR

Jak bylo v práci řečeno, transformace je velice složitý proces, který není snadné ani jednoznačně definovat. I když se za oficiální počátek transformace uvádí rok 1991, svým způsobem započala již po převratu v listopadu 1989. Ať už transformace začala v jakémkoliv roce, uplynul dostatek času na zhodnocení a porovnání průběhu s dalšími zeměmi. Na druhou stranu je proces transformace patrný i v současné ekonomické situaci.

Vzhledem k tomu, že v roce 1991, kdy oficiálně začala transformace, byla Česká republika stále součástí České a Slovenské federativní republiky, vyvstal problém s kvalitou a úplností dat. Stejný problém řešily i ostatní země přecházející na tržní ekonomiku. Kvůli tomu je interpretace makroekonomických údajů velice problematická. V podstatě by se dala data označit za nesrovnatelná. Další spornou oblastí při analýze údajů je délka rozebíraného období, jelikož transformace neprobíhala příliš dlouho a v podstatě se nedá časově ohraničit.

Samotný průmysl prošel během uplynulých let značným vývojem a dal by se v podstatě pokládat za přelomový. Tahouny růstu se v současnosti stávají jiná odvětví než ta, která dominovala v objemech průmyslové výroby i v tržbách počátkem 90. let 20. století. Současně byl zaznamenán posun průmyslu k odvětvím s vyšší přidanou hodnotou, navíc se stále více klade důraz na export. Celkově by se dnes dal průmysl označit za „odlehčenější“, rovněž také v porovnání s koncem minulého století za zdravější, jelikož se orientuje na výrobu nenáročnou na spotřebu energie a méně devastující životní prostředí.

Komunistická vláda preferovala těžký průmysl, a tím pádem spotřebitelský průmysl značně zaostával, jak v produktivitě a kvalitě, tak i v různosti výrobků. Právě těžký průmysl se ocitl po roce 1989 silně v útlumu. To pocítily především oblasti, kde hrál podstatnou roli nejen v zaměstnanosti, ale také v celkovém rozvoji regionu. K těmto oblastem patří především severní Čechy a severní Morava a Slezsko, které se nyní musí potýkat se sociálními dopady útlumu tohoto odvětví.

Celkově by se dalo říci, že většina průmyslových podniků prošla privatizací a následnou restrukturalizací. Někde se to povedlo více, jinde méně. Podniky, které se úspěšně transformovaly, dnes prosperují a jsou konkurenceschopné nejen na domácím, ale také na zahraničním trhu. Část podniků transformaci „nepřežila“ a zanikla, důsledkem toho došlo často také k zániku tradičních českých oborů. Další skupinu by mohly tvořit podniky, které se během privatizace ocitly ve „špatných rukou“ a jejichž kauzy se dodnes řeší nejen u soudů, ale také v médiích. Bohužel tato skupina je také velice rozsáhlá.

Jako konkrétní příklad je uvedena transformace textilního průmyslu, který prošel během uplynulých let výraznou proměnou. Došlo k výrazné redukci textilních továren a počet zaměstnanců se drasticky snížil. Svůj podíl na tom má nejen tvrdá zahraniční konkurence, především levní výrobci z asijských zemí, ale často také nepříznivá hospodářská situace, která se na textilním průmyslu, jako velmi citlivém odvětví, velice negativně promítla. Hospodářská krize v roce 2009 měla také svůj podíl na krachu ústeckoorlické textilky Perla, která je v práci rozebrána. Vyhlášení konkursu s sebou nepřineslo jen ztrátu pracovních míst a nárůst nezaměstnanosti, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale také ukončení dlouholeté textilní tradice v oblasti Ústí nad Orlicí jako nehmatatelného důsledku, či vznik brownfieldu v centru města.

Ovšem je nutno zmínit, že ne úplně všechny textilní oblasti na území České republiky zanikly. Stále existuje řada tradičních textilních firem, které během své restrukturalizace objevily mezery na trhu výrobků, popř. nová odbytiště, a díky tomu si udržely svůj světový věhlas. Mezi takové firmy patří např. broumovská společnost VEBA, která se zaměřila na produkci oděvního a domáckenského sortimentu a jejíž export míří především do Afriky a Evropy, královédvorská společnost JUTA, která se zaměřila na produkty pro stavebnictví, zemědělství, obalové materiály a materiály pro technické účely a jejíž generální ředitel Jiří Hlavatý se stal v roce 2013 podnikatelem roku, či společnost Hedva z Moravské Třebové zaměřená na technický textil. Díky těmto a dalším firmám vypadá situace nadějně a tradiční textilní průmysl na českém území úplně nezanikne.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] Agris.cz – agrární www portál. *Zetor chytil druhý dech a expanduje* [online]. c2000-2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <http://www.agris.cz/venkov/zetor-chytil-druhy-dech-a-expanduje?id_a=128676>.
- [2] Agris.cz – agrární www portál. *Zetor – slavná značka s pětadesátiletou tradicí* [online]. c2000-2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <http://www.agris.cz/zemedelstvi/zetor-slavna-znacka-s-petadesatiletou-tradici?id_a=171460>.
- [3] AGROFERT, a.s. *Potravinářství v koncernu AGROFERT* [online]. c2012-2015 [cit. 2015-05-31]. Dostupné na: <<http://www.agrofert.cz/?1443/potravinarstvi-v-koncernu-agrofert>>.
- [4] Aktuality – úvod. *Průmysl a tradiční firmy – Profil města a informace pro investory – Podnikatelé* [online]. c2012 [cit. 2015-06-11]. Dostupné na: <<http://www.olomouc.eu/podnikatel/profil-mesta-a-informace-pro-investory/prumysl-a-tradicni-firmy>>.
- [5] Aktuálně – Aktuálně.cz. *Mostecká uhelná* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <<http://www.aktualne.cz/wiki/domaci/mostecka-uhelna/r~i:wiki:3004/>>.
- [6] API – Akademie produktivity a inovací s.r.o. *Praktické použití LEAN metod ve společnosti Rieter CZ s.r.o.* [online]. c2005-2015 [cit. 2015-06-22]. Dostupné na: <<http://e-api.cz/article/71698.prakticke-pouziti-lean-metod-ve-spolecnosti-rieter-cz-s-r-o-/>>.
- [7] ArcelorMittal Ostrava a.s. *O společnosti* [online]. c2015 [cit. 2015-05-27]. Dostupné na: <<http://www.arcelormittal.cz/o-spolecnosti/o-spolecnosti.aspx>>.
- [8] Archaia Brno o.p.s. *Archaia Brno o.p.s. – Zápisníček* [online]. c2007 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <http://www.archaiabrno.org/home_cs/?acc=zapisnicek&blog_id=147&blog_date=2007-11-26>.
- [9] Archiv für die Geschichte der Soziologie in Österreich. *Isidor (Izidor) Mautner* [online]. c2011 [cit. 2015-06-06]. Dostupné na: <http://agso.uni-graz.at/marienthal/biografien/mautner_isidor.htm>.

- [10] Archiweb.cz. *Ústí připravuje přestavbu areálu Perly, začne nejdřív příští rok* [online]. c1997-2015 [cit. 2015-06-22]. Dostupné na: <<http://www.archiweb.cz/news.php?type=&action=show&id=16882>>.
- [11] ARES – Administrativní registr ekonomických subjektů. *ARES – Ekonomické subjekty – mlékárna* [online]. c2013 [cit. 2015-05-30]. Dostupné na: <http://www.info.mfcr.cz/ares/ares_es.html.cz>.
- [12] Armádní noviny – Vaše spojení s armádním světem. *Reportáž z ERA Pardubice* [online]. c2012 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.armadninoviny.cz/reportaz-z-era-pardubice.html>>.
- [13] Asociace sklářského a keramického průmyslu ČR. *Firmy sklářského průmyslu v ČR* [online]. c2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.askpccr.cz/o-skle/firmy-sklarskeho-prumyslu-v-cr/>>.
- [14] ATELIÉRY BONTON ZLÍN – COMPANY. *HISTORIE* [online]. c2011 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <<http://www.ateliery.cz/cz/historie.html>>.
- [15] ATOK: novinky v oborech textil, oděv, kůže. *Dokumenty – Statistická ročenka českého TOP 2013* [online]. c2005 [cit. 2015-06-17]. Dostupné na: <<http://www.atok.cz/default.asp?id=165&idf=1&path=/Statisticka%E1%20ro%E8enka%20%E8esk%E9ho%20TOP>>.
- [16] Automotive | Galanterie. *Automotive | Galanterie* [online]. c2015 [cit. 2015-06-06]. Dostupné na: <<http://www.snezka-na.cz/onas.php>>.
- [17] BAETHGE, Martin. Die berufliche Transformation von Arbeiter- und Angestelltenbelegschaften im Industrie- und Dienstleistungsbereich in den neuen Bundesländern. 1. vydání. Münster : Waxmann, 1996. 247 s. ISBN 3-89325-404-8.
- [18] Barrandov Studio a.s. – filmové ateliéry, televizní reklama, produkce, film, ateliér. *Historie – Barrandov Studio* [online]. c2011 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.barrandov.cz/clanek/historie/>>.
- [19] BARTOŇ-textil a.s. *Historie: BARTOŇ-textil a.s.* [online]. c2011 [cit. 2015-06-06]. Dostupné na: <<http://www.barton-textil.cz/historie2/>>.
- [20] BENZINA. *BENZINA – historie* [online]. c2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.benzina.cz/cs/o-nas/Stranky/main.aspx>>.

- [21] Brno Rifles – ZBROJOVKA BRNO. *O společnosti ZBROJOVKA BRNO* [online]. c2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <<http://www.zbrojovka-brno.cz/cz/pages/340-o-spolecnosti.aspx>>.
- [22] BOHEMIA SEKT, s.r.o. – O značce. *Profil společnosti* [online]. c2015 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <<http://www.bohemiasekt.cz/cs/profil-spolecnosti>>.
- [23] Boty od Bati dostupné online. *O nás – Baťa ve světě* [online]. c2015 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <<http://www.bata.cz/o-nas/spolecnost-bata/bata-ve-svete.html>>.
- [24] Brno – oficiální web statutárního města Brna. *Brno – Brněnská průmyslová zóna Černovická terasa* [online]. c2014 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <<https://www.brno.cz/podnikatel-investor/investicni-prilezitosti/brnenska-prumyslova-zona-cernovicka-terasa/>>.
- [25] BusinessInfo.cz – Oficiální portál pro podnikání a export. *CZ-NACE 22 – Výroba pryžových a plastových výrobků* [online]. c1997-2015 [cit. 2015-05-27]. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/files/archiv/dokumenty/panorama_rubber_2010.pdf>.
- [26] BusinessInfo.cz – Oficiální portál pro podnikání a export. *CZ-NACE 24 – Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárenství* [online]. c1997-2015 [cit. 2015-05-27]. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/files/archiv/dokumenty/panorama_metallurgy_2010.pdf>.
- [27] BusinessInfo.cz – Oficiální portál pro podnikání a export. *CZ-NACE 29 – Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů* [online]. c1997-2015 [cit. 2015-05-25]. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/files/archiv/dokumenty/panorama_vehicles_2010.pdf>.
- [28] Bydlení.cz. *Obzory českých textilií* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-14]. Dostupné na: <<http://www.bydleni.cz/clanek/Obzory-ceskych-textilii>>.
- [29] Co je to – slovník pojmů, význam slov, co znamená. *Privatizace – Co je to* [online]. c2010-2013 [cit. 2014-04-04]. Dostupné na: <<http://cojeto.superia.cz/ekonomie/privatizace.php>>.
- [30] Czech Coal Group. *Vršanská uhelná a.s.* [online]. c2015 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <<http://www.czechcoal.cz/cz/profil/vu/index.html>>.
- [31] CzechInvest. *Automotive Industry* [online]. c1994-2015 [cit. 2015-05-26]. Dostupné na: <<http://www.czechinvest.org/en/1automotive-industry>>.

- [32] Czech.cz. *Vývoj české ekonomiky* [online]. c2015 [cit. 2015-03-30]. Dostupné na: <<http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Ekonomicka-fakta/Vyvoj-ceske-ekonomiky>>.
- [33] Časopis stavebnictví – Expodata Brno. *Velké rekultivační stavby v příměstské části měst a obcí Sokolovska* [online]. c2007 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <http://www.casopisstavebnictvi.cz/velke-rekultivacni-stavby-v-primestske-casti-mest-a-obci-sokolovska_N3721>.
- [34] Česká pozice – Informace pro svobodné lidi. *Rébus v Praze 2: Privatizace nebo prodej? Co tedy bude s obecními byty* [online]. c2010-2014 [cit. 2014-04-05]. Dostupné na: <<http://www.ceskapozice.cz/domov/politika/rebus-v-praze-2-privatizace-nebo-prodej-co-tedy-bude-s-obecnimi-byty>>.
- [35] Česká rafinérská, a.s. *Tiskové zprávy – Unipetrol dokončil transakci s Eni* [online]. c2015 [cit. 2105-06-05]. Dostupné na: <<http://www.crc.cz/cz/tiskove-zpravy.aspx?ID=297>>.
- [36] Česká televize. *Bývalý podnik ČKD v Hradci Králové získá novou podobu* [online]. c1996-2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/194952-byvaly-podnik-ckd-v-hradci-kralove-ziska-novou-podobu/>>.
- [37] Česká televize. *Český textilní průmysl se prokousává krizí těžce* [online]. c1996-2015 [cit. 2015-06-17]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/81465-cesky-textilni-prumysl-se-prokousava-krizi-tezce/>>.
- [38] Česká televize. *V Náchodě začala demolice bývalé textilky Tepna* [online]. c1996-2015 [cit. 2015-06-06]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/253978-v-nachode-zacala-demolice-byvale-textilky-tepna/>>.
- [39] Český rozhlas. *Bohemia Sekt – publicistika* [online]. c1997-2015 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <http://www.rozhlas.cz/plzen/publicistika/_zprava/930968>.
- [40] Český rozhlas. *Problémy Zetoru* [online]. c1997-2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publ_izurnal/_zprava/12300>.
- [41] Český rozhlas. *Rádio Praha – Královopolská je oddlužena a čeká na privatizaci* [online]. c1997-2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/ekonomika/kralovopolska-je-oddluzena-a-ceka-na-privatizaci>>.

- [42] Český rozhlas. *Radiožurnál – Nejrychlejší zprávy, sport, doprava; KAUZA: Centrotex – Prachy v prachu* [online]. c1997-2015 [cit. 2015-06-21]. Dostupné na: <http://m.rozhlas.cz/radiozurnal/zprava/_zprava/7179>.
- [43] Český rozhlas. *Těžební společnost OKD chce propouštět, firmu opustí asi 1600 lidí* [online]. c1997-2015 [cit. 2015-06-10]. Dostupné na: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/domaciekonomika/_zprava/tezebni-spolecnost-okd-chce-propoustet-firmu-opusti-asi-1600-lidi—1454941>.
- [44] Český statistický úřad – ČSÚ. *Časové řady za jednotlivé okresy – Ústí nad Orlicí* [online]. c2015 [cit. 2015-06-22]. Dostupné na: <<https://www.czso.cz/csu/xe/casove-rady-za-jednotlive-okresy>>.
- [45] Český statistický úřad – ČSÚ. *Česká ekonomika v roce 2010 – základní trendy* [online]. c2014 [cit. 2014-06-10]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/ceska_ekonomika_v_roce_2010_zakladni_trendy>.
- [46] Český statistický úřad – ČSÚ. *Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele* [online]. c2014 [cit. 2014-06-02]. Dostupné na: <<http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/320181-14>>.
- [47] Český statistický úřad – ČSÚ. *Český průmysl mění svoji tvář – 2007* [online]. c2015 [cit. 2015-06-01]. Dostupné na: <<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/cesky-prumysl-meni-svou-tvar-2007-x4mud3dlkh>>.
- [48] Český statistický úřad – ČSÚ. *Čtvrtletní analýza VŠPS na aktuální téma – 3. čtvrtletí 2014* [online]. c2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné na: <<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/ctvrtletni-analyza-vsps-na-aktualni-tema-3-ctvrtleti-2014-ljdi4ph7w3>>.
- [49] Český statistický úřad – ČSÚ. *Ekonomicky aktivní podle pohlaví, věkových skupin a odvětví ekonomické činnosti v okrese Ústí nad Orlicí* [online]. c2015 [cit. 2015-06-20]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/xe/ekonomicky_aktivni_podle_pohlavi_vekovych_skupin_a_odvetvi_ekonomicke_cinnosti_v_okresu_usti_nad_orlici>.
- [50] Český statistický úřad – ČSÚ. *Hrubá přidaná hodnota (běžné ceny)* [online]. c2015 [cit. 2015-05-23]. Dostupné na: <<http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.presmsocas>>.
- [51] Český statistický úřad – ČSÚ. *Inflace – druhy, definice, tabulky* [online]. c2014 [cit. 2014-06-01]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace>.

- [52] Český statistický úřad – ČSÚ. *Míra registrované nezaměstnanosti v České republice podle krajů (stav k 31.12.)* [online]. c2014 [cit. 2014-06-01]. Dostupné na: <[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/D9003FD9AC/\\$File/3201814_0507.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/D9003FD9AC/$File/3201814_0507.pdf)>
- [53] Český statistický úřad – ČSÚ. *Nejnovější ekonomické údaje* [online]. c2015 [cit. 2015-02-24]. Dostupné na: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/aktualniinformace>>.
- [54] Český statistický úřad – ČSÚ. *Podíl odvětví na hrubé přidané hodnotě v České republice* [online]. c2015 [cit. 2015-05-19]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541931/3201814_0402.pdf/dfb119fa-a8b9-4087-b151-7b6ff05a5aa5?version=1.0>.
- [55] Český statistický úřad – ČSÚ. *Postavení primárního sektoru v ekonomice ČR* [online]. c2015 [cit. 2015-03-25]. Dostupné na: <<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/postaveni-primarniho-sektoru-v-ekonomice-cr-2014-v0jolr7bmu>>.
- [56] Český statistický úřad – ČSÚ. *Průměrná hrubá měsíční mzda ve 4. čtvrtletí 2014* [online]. c2015 [cit. 2015-06-02]. Dostupné na: <<https://www.czso.cz/csu/xs/prumerna-hruba-mesicni-mzda-ve-4-ctvrtleti-2014>>.
- [57] Český statistický úřad – ČSÚ. *Průmysl – 13-102. Průměrný počet podniků podle CZ-NACE a krajů v roce 2013* [online]. c2015 [cit. 2015-06-19]. Dostupné na: <<https://www.czso.cz/csu/czso/13-prumysl5750>>.
- [58] Český statistický úřad – ČSÚ. *Vybrané demografické údaje v České republice* [online]. c2015 [cit. 2015-02-23]. Dostupné na: <[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/D9003FD945/\\$File/3201814_0101.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/D9003FD945/$File/3201814_0101.pdf)>.
- [59] Český statistický úřad – ČSÚ. *Vývoj ekonomiky České republiky v roce 2013* [online]. c2014 [cit. 2014-06-10]. Dostupné na: <[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/9E0022BAA8/\\$File/110913q4a02.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/9E0022BAA8/$File/110913q4a02.pdf)>.
- [60] Český statistický úřad – ČSÚ. *Vývoj hrubého domácího produktu v ČR* [online]. c2014 [cit. 2014-06-02]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/cr_od_roku_1989_hdp>.
- [61] Český statistický úřad – ČSÚ. *Zdroje HDP a jejich užití v letech 1995 až 2005* [online]. c2014 [cit. 2014-06-07]. Dostupné na: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/64003C3EDF/\\$File/11240501.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/64003C3EDF/$File/11240501.pdf)>.

- [62] ČIHÁŠ, Julius. *Národohospodářský atlas republiky československé*. 1. vydání. Praha : Vydavatelství Národohospodářského atlasu RČS, 1928. Nestr.
- [63] ČGS a.s. – Česká gumárenská společnost, pneumatiky, Rubena, Mitas, výrobce pneu. *RUBENA a.s.* [online]. c2008 [cit. 2015-05-27]. Dostupné na: <<http://www.cgs.cz/index.php?stranka=2&rid=7&cid=5&article=rubena-a-s-&jazyk=cesky>>.
- [64] Člověk v tísní. *Sokolov – Člověk v tísní* [online]. c2013 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <<http://www.clovekvtsni.cz/cs/socialni-prace/pobocka/sokolov>>.
- [65] Danone. *Historie společnosti – Danone* [online]. c2015 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <<http://www.danone.cz/o-nas/o-spolecnosti/historie-spolecnosti.html>>.
- [66] Deník.cz. *Insolvenční řízení skláren Bohemia Crystalex Trading nekončí* [online]. c2005-2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.denik.cz/ekonomika/insolvencni-rizeni-sklaren-bohemia-crystalex-trading-nekonci-20140921.html>>.
- [67] EKONOMIE – OTÁZKY. *Podstata transformace centrálně řízené ekonomiky na tržní v ČR* [online]. c2008 [cit. 2014-05-26]. Dostupné na: <<http://ekonomie-otazky.studentske.cz/2008/05/podstata-transformace-centrln-zen.html>>.
- [68] Explosia, a.s. *Explosia, a.s.* [online]. c2003 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.explosia.cz/?>>.
- [69] E15.cz / Ekonomika, byznys, finance – E15.cz. *Brno – z průmyslové historie vyrůstají nové možnosti* [online]. c2015 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <<http://magazin.e15.cz/bydleni/regiony/brno-z-prumyslove-historie-vyrustaji-nove-moznosti-978915>>.
- [70] E15.cz / Ekonomika, byznys, finance – E15.cz. *Florian Hernych: textilní magnát bez soucitu* [online]. c2015 [cit. 2015-06-21]. Dostupné na: <<http://euro.e15.cz/profit/florian-hernychtextilni-magnat-bez-soucitu-893972>>.
- [71] E15.cz / Ekonomika, byznys, finance – E15.cz. *Foma se i v digitálním věku drží stříbra* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://nazory.euro.e15.cz/reportaze/foma-se-i-v-digitalnim-veku-drzi-stibra-739028>>.

- [72] Finance.cz – daně, banky, kalkulačky, spoření, kurzy měn. *Důl Centrum ukončí činnost a propustí většinu z 300 zaměstnanců* [online]. c2015 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/156998-dul-centrum-ukonci-cinnost-a-propusti-vetsinu-z-300-zamestnancu/>>.
- [73] FinančníNoviny.cz. *Nezaměstnanost byla v ČR podle ČSÚ nejvyšší na počátku století* [online]. c2015 [cit. 2015-02-24]. Dostupné na: <<http://www.financninoviny.cz/zpravy/nezamestnanost-byla-v-cr-podle-csu-nejvyssi-na-pocatku-stoleti/1139796>>.
- [74] Foma, Foma Bohemia. *Foma, Foma Bohemia, Černobílé fotomateriály, Radiodiagnostika, NDT systémy* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.foma.cz/>>.
- [75] Fr. Odkolek. *Historie* [online]. c2010 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <<http://www.odkolek.cz/historie.html>>.
- [76] Geu Kaplice. *Průmysl ČR* [online]. c2007 [cit. 2015-06-02]. Dostupné na: <www.geukaplice.cz/geu/soubory/Prumysl%20CR.doc>.
- [77] GÖTZ, Antonín. *Atlas Československé socialistické republiky*. 1. vydání. Praha : Ústřední správa geodézie a kartografie, 1966. 142 s.
- [78] Gumotex a.s. *Historie – Gumotex* [online]. c2015 [cit. 2015-05-27]. Dostupné na: <<http://www.gumotex.cz/info/historie>>.
- [79] HÄUFLER, Vlastislav; KORČÁK, Jaromír; KRÁL, Václav. *Zeměpis Československa*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1960. 667 s.
- [80] HOLMAN, Robert. *Transformace české ekonomiky: v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. 1. vydání. Praha : Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. 106 s. ISBN 80-902795-6-2.
- [81] Hospodářské noviny – byznys, politika, názory (IHNEDE.cz). *Filmové pobídky přilákaly v roce 2014 investice za více než 4 miliardy korun* [online]. c1996-2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://art.ihned.cz/film-a-televize/c1-63549160-filmove-pobidky-prilakaly-v-roce-2014-investice-za-vice-nez-4-miliardy-korun>>.

- [82] Hospodářské noviny – byznys, politika, názory (IHNET.cz). *Krize českých textilk vyčistila trh – na koni jsou teď výrobci technického textilu* [online]. c1996-2015 [cit. 2015-06-17]. Dostupné na: <<http://byznys.ihned.cz/c1-64077460-krize-ceskych-textilek-vycistila-trh-na-koni-jsou-ved-vyrobci-technickeho-textilu>>.
- [83] Hospodářské noviny – byznys, politika, názory (IHNET.cz). *Limity těžby v Bílině zřejmě padnou. O dolu ČSA jednáme, říká Mládek* [online]. c1996-2015 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <<http://byznys.ihned.cz/c1-63374990-limity-tezby-v-biline-zrejme-padnou-o-dolu-csa-jedname-rika-mladek>>.
- [84] Hospodářské noviny – byznys, politika, názory (IHNET.cz). *Švýcarský soud poslal všechny české manažery v kauze MUS do vězení. Nejhorší dopadl Koláček* [online]. c1996-2015 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <<http://domaci.ihned.cz/cesko/c1-60985080-svycarsky-soud-poslal-vsechny-ceske-manazery-v-kauze-mus-do-vezeni-nejhur-dopadl-kolacek>>.
- [85] Hospodářské noviny – byznys, politika, názory (IHNET.cz). *Výroba v masokombinátu Martinov spěje ke konci* [online]. c1996-2015 [cit. 2015-05-31]. Dostupné na: <<http://archiv.ihned.cz/c1-21383140-vyroba-v-masokombinatu-martinov-speje-ke-konci>>.
- [86] Hradecký deník. *Perla do likvidace nepůjde* [online]. c2005-2015 [cit. 2015-06-21]. Dostupné na: <http://hradecky.denik.cz/zpravy_region/perla_20070728.html>.
- [87] HRNČIAROVÁ, Tatiana; MACKOVČIN, Peter; ZVARA, Ivan et al. *Atlas krajiny České republiky / Landscape Atlas of the Czech Republic*. 1. vydání. Praha : Ministerstvo životního prostředí ČR, Průhonice : Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., 2009, 332 s. ISBN 978-80-85116-59-5.
- [88] Hyundai Motor Manufacturing Czech s.r.o. *Základní informace* [online]. c2006-2015 [cit. 2015-05-26]. Dostupné na: <<http://www.hyundai-motor.cz/?rubrika=basic-info>>.
- [89] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Bonbony Lipo odcházejí z Liberce na Moravu* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-06]. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/bonbony-lipo-odchazeji-z-liberce-na-moravu-fjc-ekoakcie.aspx?c=A050801_203004_ekonomika_ad>.

- [90] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *MF DNES: V kauze prodeje Mostecké uhelné se chystá obžaloba za korupci* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <http://zpravy.idnes.cz/v-kauze-prodeje-mostecke-uhelne-se-chysta-obzaloba-za-korupci-puf-/domaci.aspx?c=A140627_202419_domaci_zt>.
- [91] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Mlékárna Hlinsko pronikla do pětky největších. Plánuje vyvážet až do Číny* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-05-31]. Dostupné na: <http://pardubice.idnes.cz/mlekarne-v-hlinsku-se-dari-a-propracovala-se-mezi-pet-nejvetsich-p8d-/pardubice-zpravy.aspx?c=A140625_2076894_pardubice-zpravy_msv>.
- [92] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Porcelánka Epiag Lofida skončila v úpadku. Dluží více než 60 milionů* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <http://vary.idnes.cz/soud-vyhlasil-upadek-porcelanky-epiag-lofida-fna-/vary-zpravy.aspx?c=A131112_151650_vary-zpravy_slv>.
- [93] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *PŘEHLEDNĚ: Kauza MUS od vzniku přes “Grossovy“ miliony až po vlnu žalob* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/kauz-a-mosteck-a-uhelna-prehledne-dn8-/ekonomika.aspx?c=A120620_210007_ekonomika_zep>.
- [94] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Synthesia slaví 95 let. Investuje, bourá haly a láme rekordy v tržbách* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <http://pardubice.idnes.cz/synthesia-slavi-95-let-0t4-/pardubice-zpravy.aspx?c=A150129_2135114_pardubice-zpravy_jah>.
- [95] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Ústečané chtěli vyzdobit sila Setuzy. Firma je předešla obří reklamou* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/reklama-na-silech-setuzy-v-usti-d32-/ekoakcie.aspx?c=A120914_1828925_usti-zpravy_alh>.
- [96] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Ústí nad Orlicí neví, co s bývalou továrnou. Chce poradit od studentů* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-20]. Dostupné na: <http://pardubice.idnes.cz/usti-nad-orlici-nevi-co-s-byvalou-tovarnou-chce-poradit-od-studentu-1pd-/pardubice-zpravy.aspx?c=A110525_1591208_pardubice-zpravy_meb>.

- [97] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *V areálu Tesly se před 20 lety zastavil čas, nahlédněte dovnitř* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <http://pardubice.idnes.cz/v-arealu-tesly-se-pred-20-lety-zastavil-cas-nahlednete-dovnitř-p5w-/pardubice-zpravy.aspx?c=A110503_1577897_pardubice-zpravy_klu>.
- [98] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Z továrny Vlněna je galerie, bourat se zatím nebude* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <http://brno.idnes.cz/bourani-vlneny-01y-/brno-zpravy.aspx?c=A140729_2086199_brno-zpravy_mich>.
- [99] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Za únik kyanidu zaplatí Draslovka dva miliony* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <http://zpravy.idnes.cz/za-unik-kyanidu-zaplati-draslovka-dva-miliony-f4d-/domaci.aspx?c=A060612_122257_domaci_lja>.
- [100] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Zaměstnanci Perly se postavily za staré vedení* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-21]. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/zamestnanci-perly-se-postavili-za-stare-vedeni-frj-/ekoakcie.aspx?c=A010312_154428_ekoakcie_klu>.
- [101] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Ze Zlína uděláme globální centrálu, říká evropský šéf firmy Bata* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <http://zlin.idnes.cz/evropsky-sef-firmy-bata-marcello-pace-o-zlinu-fa0-/zlin-zpravy.aspx?c=A150314_2147159_zlin-zpravy_ras>.
- [102] IDNES.cz – zprávy, kterým můžete věřit. *Zeman se vložil do osudu Parama, chce v něm zachovat pět set míst* [online]. c1999-2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <http://pardubice.idnes.cz/paramo-zeman-pracovni-mista-dp8-/pardubice-zpravy.aspx?c=A140509_160352_pardubice-zpravy_mt>.
- [103] Informace Fatra, a.s. *Profil společnosti Fatra, a.s.* [online]. c2001-2015 [cit. 2015-05-27]. Dostupné na: <<http://www.fatra.cz/cz/fatra/profil-spolecnosti/>>.
- [104] Integrovaný portál MPSV. *Okres Ústí nad Orlicí* [online]. c2015 [cit. 2015-06-22]. Dostupné na: <https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/pak/nezamestananost_v_cislech/kraj_a_okresy_v_cislech/okres_usti_nad_orlici>.
- [105] Integrovaný portál MPSV. *Upozornění na změnu metodiky* [online]. c2015 [cit. 2015-06-22]. Dostupné na: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/zmena_metodiky>.

- [106] Integrovaný portál MPSV. *Zprávy o situaci na trhu práce – Zpráva o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2014* [online]. c2015 [cit. 2015-06-22]. Dostupné na: <https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/pak/nezamestananost_v_cislech/rocnizpravy_pardubického_kraje>.
- [107] Interlana – internetová stránka. *Společnost* [online]. c 2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.interlana.cz/web/cs/3-spolecnost.html>>.
- [108] ISH PUMPS OLOMOUC a.s. *Historie o firmě* [online]. c2014 [cit. 2015-06-11]. Dostupné na: <<http://www.cerpadla.cz/historie/>>.
- [109] IUHLI.cz – Váš průvodce světem uhlí. *Z OKD odejdou stovky zaměstnanců* [online]. c2014 [cit. 2015-06-10]. Dostupné na: <<http://iuhli.cz/z-okd-odejdou-stovky-zamestnancu/>>.
- [110] Ivana Šimíková – homepage. *Dopady privatizace na restrukturalizaci hospodářství ČR* [online]. c2007 [cit. 2015-06-01]. Dostupné na: <http://simikova.wz.cz/publ/HF_2003.pdf>.
- [111] Jablonecká bižuterie JABLONEX-JBX BIJOUX eshop. *O nás* [online]. c2015 [cit. 2015-06-06]. Dostupné na: <<http://www.jbxretail.cz/o-nas.html>>.
- [112] JEŽEK, Tomáš. *Privatizace české ekonomiky: její kořeny, metody a výsledky*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Oeconomica, 2006. 142 s. ISBN 80-245-1069-3.
- [113] KÁVOVINY a.s. – úvod. *Historie* [online]. c2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.kavoviny.cz/Historie.aspx>>.
- [114] KISS, Károly. *Western Prescriptions for Eastern Transition (A comparative analysis of the different economic schools and issues)*. Budapest : Institute of World Economy, 1993. 102 s. ISBN 963-301-206-6.
- [115] KLAUS, Václav; TOMŠÍK, Vladimír. *Makroekonomická fakta české transformace*. 1. vydání. Brno : NC Publishing, a.s., 2007. 140 s. ISBN 978-80-903858-1-8.
- [116] KOFROŇ, Jiří. *Analýza vývoje HDP v České republice v letech 2000 – 2010 : Bakalářská práce*. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, 2012. 72 l. Vedoucí bakalářské práce Miloš Nový.
- [117] Kolektiv autorů a konzultantů Encyklopedického domu, spol. s.r.o. *Slovník cizích slov*. 1. vydání. Praha : Encyklopedický dům, spol. s.r.o., 1998. 366 s. ISBN 80-90-1647-8-1.

- [118] KOPAČKA, Ludvík. Geografické aspekty politické, hospodářské a průmyslové transformace po roce 1989 II. *Geografické rozhledy – Suburbanizace*. 2010/2011. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti s.r.o., roč. 20, č. 3, s. 26-27. ISSN 1210-3004.
- [119] KOTOUČKOVÁ, Alena. *Ekonomická transformace ČR*. Sborník z konference: Česká ekonomika na přelomu tisíciletí (edited by Slaný, A.). 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2001. s. 399 – 408. ISBN 80-210-2533-6.
- [120] KOUBA, Karel; VYCHODIL, Ondřej; ROBERTS, Jitka. *Privatizace bez kapitálu – zvýšené transakční náklady české transformace*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2005. 177 s. ISBN 80-246-0954-1.
- [121] KOUTSKÝ, Jaroslav. *Staré průmyslové regiony – vývojové tendence, možnosti rozvoje*. 1. vydání. Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. 126 s. ISBN 80-7414-440-0.
- [122] Krahulík – MASOZÁVOD Krahulčí, a.s. *O firmě* [online]. c2015 [cit. 2015-05-31]. Dostupné na: <<http://www.krahulik.cz/o-firme/>>.
- [123] KRÁLOVOPOLSKÁ, a.s. – Ocelové konstrukce pro průmysl, jeřáby a zdvihací zařízení. *Představení firmy* [online]. c2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <<http://www.kralovopolska.cz/o-spolecnosti/predstaveni-firmy>>.
- [124] KUNC, Josef; TOUŠEK, Václav. *The development of Czech industry after 1989 (at the example of textile, clothing, leader industry and electrical industry)*. In *IV. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník referátů*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 191 – 199. ISBN 80-210-2748-7.
- [125] Kurzy měn, akcie, komodity, zákony, zaměstnání – Kurzy.cz. *EUR průměrné kurzy 2008, historie kurzů měn* [online]. c2000-2015 [cit. 2015-05-26]. Dostupné na: <<http://www.kurzy.cz/kurzy-men/historie/EUR-euro/2008/>>.
- [126] Kurzy měn, akcie, komodity, zákony, zaměstnání – Kurzy.cz. *Nezaměstnanost v ČR – vývoj, rok 2014, Míra nezaměstnanosti v %* [online]. c2000-2014 [cit. 2014-06-01]. Dostupné na: <<http://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>>.
- [127] Liberecký kraj – aktuálně. *Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje (SURLK)* [online]. c2014 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page1874/Udrzitelny-rozvoj/Strategie-udrzitelneho-rozvoje-Libereckeho-kraje-SURLK>>.

- [128] Lidovky.cz – zprávy z domova i ze světa. *Jablonex – z krále bižuterie zbyla realitka* [online]. c2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <http://byznys.lidovky.cz/jablonex-z-krale-bizuterie-zbyla-realitka-fic-/firmy-trhy.aspx?c=A111025_115057_firmy-trhy_nev>.
- [129] Lidovky.cz – zprávy z domova i ze světa. *Petrof chce posílit v Číně, založil dceřinou společnost v Hongkongu* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <http://byznys.lidovky.cz/petrof-chce-posilit-v-cine-zalozil-dcerinou-firmu-v-hongkongu-p60-/firmy-trhy.aspx?c=A141027_131154_firmy-trhy_ele>.
- [130] Lidovky.cz – zprávy z domova i ze světa. *Úpadek Setuzy vrcholí, prodá se majetek za stovky milionů* [online]. c2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <http://byznys.lidovky.cz/upadek-setuzy-po-dvou-letech-vrcholi-bude-se-prodavat-majetek-puq-/firmy-trhy.aspx?c=A130120_132302_firmy-trhy_hm>.
- [131] Lovochemie, a.s. *Lovochemie, a.s. – Historie* [online]. c2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.lovochemie.cz/cs/o-spolecnosti/historie>>.
- [132] Lučební závody Draslovka a.s. Kolín. *O společnosti* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.draslovka.cz/o-spolecnosti>>.
- [133] Magna Bohemia s.r.o. *Historie společnosti Magna Bohemia s.r.o.* [online]. c2011 [cit. 2015-05-27]. Dostupné na: <<http://www.magnaboheemia.cz/O-nas/historie-spolecnosti>>.
- [134] MDK Sokolov. *O městě – MDK Sokolov* [online]. c2015 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <<http://www.mdksokolov.cz/index.php/infocentrum/o-meste>>.
- [135] Meopta: Lepší pohled na svět. *Meopta: Historie* [online]. c2013 [cit. 2015-05-29]. Dostupné na: <<http://www.meopta.cz/cz/historie-1404041196.html>>.
- [136] Mikroregion Sokolov východ – Oficiální webové stránky. *Porcelánka Haas a Czjzek* [online]. c2015 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <<http://www.sokolov-vychod.cz/index.php?oid=4064855>>.
- [137] Mikroregion Sokolov východ – Oficiální webové stránky. *Schmiegerova přádelna česané příze* [online]. c2015 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <<http://www.sokolov-vychod.cz/index.php?oid=4373035>>.
- [138] Mikroregion Sokolov východ – Oficiální webové stránky. *Sklárna J. D. Starck* [online]. c2015 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <<http://www.sokolov-vychod.cz/index.php?oid=4064861>>.

- [139] Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2006* [online]. c2005 [cit. 2015-06-15]. Dostupné na: <<http://www.mpo.cz/dokument36538.html>>.
- [140] Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu ČR 2013* [online]. c2005 [cit. 2015-05-29]. Dostupné na: <<http://www.mpo.cz/dokument154179.html>>.
- [141] Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Panorama zpracovatelského průmyslu – Panorama českého průmyslu 1998/99* [online]. c2005 [cit. 2015-06-15]. Dostupné na: <<http://www.mpo.cz/dokument20752.html>>.
- [142] Mitas Česká republika. *Mitas Česká republika: Společnost Mitas* [online]. c2014 [cit. 2015-05-26]. Dostupné na: <<http://www.mitas-tyres.com/cz/o-nas/spolecnost-mitas/>>.
- [143] MOCCA – úvodní stránka. *Historie MOCCA* [online]. c2014-2015 [cit. 2015-06-06]. Dostupné na: <<http://www.mocca.cz/o-nas/historie>>.
- [144] Moleda.cz. *O firmě – Moleda.cz* [online]. c2012 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <http://www.moleda.cz/cms.php?id_cms=13>.
- [145] Mondi – Tschechien. *Mondi – Mondi Štětí a.s.* [online]. c2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.mondijobs.cz/cs/desktopdefault.aspx/tabid-1917/>>.
- [146] MontyRich: Svět úspěšných. *Vývoj zaměstnanosti v TPCA* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://montyrich.cz/novinky/byznys/1673-vyvoj-zamestnanosti-v-tpca>>.
- [147] Moravská galerie v Brně – Úvodní stránka. *Brno – moravský Manchester. 250 let metropole textilního průmyslu* [online]. c2010 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <<http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/vystavy-a-program/aktualni-vystavy/2014/brno.aspx>>.
- [148] MUSIL, František. *Počátek a konec textilní tradice města Ústí nad Orlicí*. In *Náchodsko od minulosti k dnešku : sborník příspěvků. In memoriam PhDr. Ladislav Hladký, CSc. Svazek 7*. Liberec : Nakladatelství Bor, 2012. s. 129 – 150. ISBN 978-80-87607-09-1.
- [149] Muzeum čokolády a marcipánu Tábor. *ORION na svobodném trhu* [online]. c2015 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <<http://www.cokomuzeum.cz/cokoladovna-orion/orion-na-svobodnem-trhu>>.

- [150] Muzeum Sokolov, p.o. Karlovarského kraje. *Sokolovská pánev – zaniklé obce regionu* [online]. c2003 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <<http://www.omks.cz/cz/vypis.php?typ=html&id=42>>.
- [151] NATURA 2000 V ÚSTECKÉM KRAJI. *Mostecko – 44 – Kopistská výsypka* [online]. c2000 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.usteckykraj-priroda.cz/44>>.
- [152] Nestlé CZ – Home. *Historie Nestlé v ČR a SR* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.nestle.cz/o-nestle/nestle-v-ceske-a-slovenske-republice/historie-nestle-v-cr-a-sr#>>.
- [153] Nestlé CZ – Home. *Závod Zora* [online]. c2015 [cit. 2015-06-11]. Dostupné na: <<http://www.nestle.cz/o-nestle/nestle-v-ceske-a-slovenske-republice/zavod-zora#>>.
- [154] Nezávislý odborový svaz pracovníků potravinářského průmyslu a příbuzných oborů. *Vývoj počtu potravinářských firem: velcí převládou* [online]. c2003-2015 [cit. 2015-05-31]. Dostupné na: <<http://nosppp.cmkos.cz/?q=node/163>>.
- [155] Nová Mosilana. *Nová Mosilana – o společnosti* [online]. c2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <<http://www.mosilana.cz/Ospole%C4%8Dnosti.aspx>>.
- [156] Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu. *České cukrovary budou čelit větší konkurenci, deregulace zahýbe cenami* [online]. c2003-2015 [cit. 2015-05-30]. Dostupné na: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/344795-ceske-cukrovary-budou-celit-vetsi-konkurenci-deregulace-zahybe-s-cenami.html>>.
- [157] Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu. *Jak šel v Perle čas, přiblížila komentovaná prohlídka opuštěného areálu* [online]. c2003-2015 [cit. 2015-06-21]. Dostupné na: <<http://www.novinky.cz/vase-zpravy/pardubicky-kraj/usti-nad-orlici/2088-10158-jak-sel-v-perle-cas-priblizila-komentovana-prohlidka-opusteneho-arealu.html>>.
- [158] O projektu. *Informační materiál pro investory* [online]. c2015 [cit. 2015-06-20]. Dostupné na: <<http://www.perlauo.cz/index.php/soucasnost>>.
- [159] OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA ZLÍNA. *Centrum Baťovy obuvnické říše* [online]. c2015 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <<http://www.zlin.eu/centrum-batovy-obuvnicke-rise-cl-76.html>>.
- [160] OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA ZLÍNA. *Podnikání ve Zlíně* [online]. c2015 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <<http://www.zlin.eu/podnikani-ve-zline-cl-39.html>>.

- [161] Oficiální stránky společnosti TESCO MA – titulní stránka. *O nás* [online]. c2014 [cit. 2015-05-13]. Dostupné na: <<http://www.tesco ma.cz/o-nas>>.
- [162] OIK TV – zpravodajský portál regionální televize pro podhůří Orlických hor. *Město bude o Perlu bojovat* [online]. c2015 [cit. 2015-06-21]. Dostupné na: <<http://www.oik.cz/view.php?navezclanku=mesto-bude-o-perlu-bojovat&cisloclanku=2009050067>>.
- [163] OIK TV – zpravodajský portál regionální televize pro podhůří Orlických hor. *Nová průmyslová zóna v Hylvátech* [online]. c2015 [cit. 2015-06-20]. Dostupné na: <<http://oik.cz/2013/02/nova-prumyslova-zona-v-hylvatech/>>.
- [164] OIK TV – zpravodajský portál regionální televize pro podhůří Orlických hor. *Orlickoústecká Perla má dluhy, zaměstnanci se bojí* [online]. c2015 [cit. 2015-06-20]. Dostupné na: <<http://www.oik.cz/view.php?navezclanku=&cisloclanku=2005111108>>.
- [165] OIK TV – zpravodajský portál regionální televize pro podhůří Orlických hor. *Perla má mnoho potíží, ale také zakázek* [online]. c2015 [cit. 2015-06-20]. Dostupné na: <<http://www.oik.cz/view.php?cisloclanku=2009060029>>.
- [166] OIK TV – zpravodajský portál regionální televize pro podhůří Orlických hor. *Závod Perla se podle svého vedení stabilizoval* [online]. c2015 [cit. 2015-06-20]. Dostupné na: <<http://www.oik.cz/view.php?navezclanku=&cisloclanku=2006032108>>.
- [167] OKD – OKD je jediným producentem černého uhlí v České republice. *Stručná historie OKD* [online]. c2012 [cit. 2015-06-10]. Dostupné na: <<http://www.okd.cz/cs/o-nas/strucna-historie-okd>>.
- [168] Okrašlovací spolek Nové Město pod Smrkem. *Bývalá Textilana – Os-nmps* [online]. c2012 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.nmps-os.cz/vyznamne-objekty/byvala-textilana/>>.
- [169] OLMA a.s. *Historie firmy OLMA, a.s.* [online]. c2015 [cit. 2015-06-11]. Dostupné na: <http://www.olma.cz/historie-t_1.html>.
- [170] OnBusiness: Ekonomika, podnikání, investice. *OKEČ, NACE, CZ-NACE: Vyznejte se v klasifikaci ekonomických činností* [online]. c2013-2015 [cit. 2015-05-19]. Dostupné na: <<http://www.onbusiness.cz/okec-nace-cznace-tabulka-klasifikace-ekonomicky-ch-cinnosti-169>>.

- [171] Panasonic Česká republika. *O Společnosti – Panasonic* [online]. c2015 [cit. 2015-05-27]. Dostupné na: <<http://www.panasonic.com/cz/tovarny-v-cr/cestina/o-spolecnosti.html>>.
- [172] Paramo. *Paramo* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.paramo.cz/cs/o-nas/Stranky/default.aspx>>.
- [173] Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. *FS ČSFR 1990-1992, tisk 87, část č. I* [online]. c2014 [cit. 2014-05-24]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0087_01.htm>.
- [174] Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. *Ústava 1960* [online]. c2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html>.
- [175] Pařát dnes. *Pád Klausovy vlády* [online]. c2014 [cit. 2014-06-05]. Dostupné na: <<http://www.paratdnes.cz/2013/03/Pad-Klausovy-vlady.html>>.
- [176] Pegatron corp. *O nás – Pegatron Czech s.r.o.* [online]. c2015 [cit. 2015-05-27]. Dostupné na: <<http://www.pegatron.jobs.cz/>>.
- [177] Peníze.cz – Půjčky, Kurzy měn, Akcie, Hypotéky, Bydlení, Daně. *PERLA, bavlnářské závody, a.s., IČO 60108908, 21.6.2015 - Obchodní rejstřík* [online]. c2000-2015 [cit. 2015-06-21]. Dostupné na: <<http://rejstrik.penize.cz/60108908-perla-bavlnarske-zavody-a-s>>.
- [178] Peníze.cz – Půjčky, Kurzy měn, Akcie, Hypotéky, Bydlení, Daně. *Severní energetická a.s., IČO 28677986, 4.6.2015 - Obchodní rejstřík* [online]. c2000-2015 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <<http://rejstrik.penize.cz/28677986-severni-energeticka-a-s>>.
- [179] Petrof – klavíry a pianina již od roku 1864. *Historie Petrof* [online]. c2013 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.petrof.cz/historie.html>>.
- [180] PILSEN STEEL s.r.o. – Váš steel partner. *PILSEN STEEL s.r.o. – Historie* [online]. c2015 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <<http://www.pilsensteel.cz/cs/historie/>>.
- [181] Plzeňský kraj. *Průmysl a průmyslové závody* [online]. c2008 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <<http://plzensky-kraj.webnode.cz/prumyslovy-zavody/>>.
- [182] Plzeňský kraj – turistů ráj. *Stock Plzeň – Božkov* [online]. c2015 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <<http://www.turisturaj.cz/clanek/stock-plzen-bozkov>>.

- [183] PRUMYSL.cz. *Strojírny ZVU Potez dostavěly v Etiopii pivovar za 760 milionů* [online]. c2014 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.prumysl.cz/pivovar-v-etiopii-za-760-milionu-korun-z-hradce-kralove/>>.
- [184] Představení České technologické platformy pro textil. *O nás* [online]. c2015 [cit. 2015-06-18]. Dostupné na: <<http://www.ctpt.cz/clanky/330/O-nas/>>.
- [185] Radio Praha – zprávy z České republiky. *Velebudice – výsypka, která se mění v rekreační areál* [online]. c1996-2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/cestujeme/velebudice-vysypka-ktera-se-meni-v-rekreacni-areal>>.
- [186] Regiony 24.cz – Internetové zpravodajství ze všech regionů České republiky. *Textilka Perla zastavila výrobu a propustila všechny zaměstnance* [online]. c2003-2015 [cit. 2015-06-21]. Dostupné na: <<http://regiony24.cz/44-66717-textilka-perla-zastavila-vyrobu-a-propustila-vsechny-zamestnance>>.
- [187] Rieter. *Rieter Geschäftsbericht 2014* [online]. c2015 [cit. 2015-06-22]. Dostupné na: <http://www.rieter.com/fileadmin/user_upload/picturepark/Rieter_Gesch%C3%A4ftsbericht_2014_de_Original__69784.pdf>.
- [188] RISY.cz – Úvodní strana – Portál Regionálních Informačních Servisů. *RISY.cz – Obce – Ústí nad Orlicí* [online]. c2012-2014 [cit. 2015-06-19]. Dostupné na: <<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=579891>>.
- [189] RM... *Paramo – rafinérie s historií* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.retromestecko.cz/retromestecka2/a3-rm-2014/kde-bude-rm-2014-/paramo-rafinerie-s-historii/>>.
- [190] Rostlinné oleje Lukana. *Rostlinné oleje Lukana – O společnosti* [online]. c2012 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.lukana.eu/o-spolecnosti.htm>>.
- [191] RŮŽIČKA, Karel. *Textilní průmysl Československé republiky v době poválečné : přednáška konaná ve schůzi dne 28. února 1922*. 1. vydání. Praha : Česká národohospodářská společnost Řivnáč, 1922. 24 s.
- [192] SAP – Sdružení automobilového průmyslu. *Výroba a odbyt tuzemských výrobců vozidel* [online]. c2013 [cit. 2015-05-26]. Dostupné na: <<http://www.autosap.cz/zakladni-prehledy-a-udaje/vyroba-a-odbyt-tuzemskych-vyrobcu-vozidel/#akt2015>>.

- [193] Sdružení Čistá Ostrava. *Sdružení Čistá Ostrava – Historie lagun* [online]. c2013 [cit. 2015-06-10]. Dostupné na: <<http://www.cistaostrava.cz/article.asp?mid=2>>.
- [194] Sdruzenipardubickehoperniku.cz. *O perníku a historie* [online]. c2007 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.sdruzenipardubickypernik.cz/sekce/o-perniku-a-historie>>.
- [195] Schneider – úvod. *Historie – Schneider* [online]. c2014 [cit. 2015-05-31]. Dostupné na: <<http://www.schneider-group.cz/historie>>.
- [196] Severní energetická a.s. – Česká energie je jistota. *Představení společnosti* [online]. c2013 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <<http://www.seven.cz/cz/spolecnost/index.html>>.
- [197] Severočeské doly a.s. *Severočeské doly a.s.* [online]. c2015 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <<http://www.sdas.cz/spolecnost/profil-spolecnosti/zakladni-informace-o-spolecnosti.aspx>>.
- [198] SIGMA GROUP – úvodní stránka. *Historie* [online]. c2011-2015 [cit. 2015-06-11]. Dostupné na: <<http://www.sigmagroup.cz/o-firme/historie>>.
- [199] Skupina ZVU – ZVU Engineering a.s. *Skupina ZVU – ZVU Engineering a.s.* [online]. c2014 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <http://www.zvuengineering.cz/cz/o_spolecnosti/skupina_zvu/>.
- [200] Slovník cizích slov online. *Politický kapitál, význam politický kapitál* [online]. c2013 [cit. 2014-04-15]. Dostupné na: <<http://slovník-cizich-slov-online.com/politicky-kapital>>.
- [201] Slovník cizích slov online – vícejazyčný a výkladový. *Latinský slovník* [online]. c2009-2014 [cit. 2014-02-18]. Dostupné na: <<http://slovník.czin.eu/latinsko-cesky/?slovo=transformatio>>.
- [202] Sokolovské strojírny a.s. *Sokolovské strojírny – historie společnosti* [online]. c2015 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <<http://www.sokstr.cz/web/>>.
- [203] Solné mlýny. *Solné mlýny* [online]. c2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <<http://www.solnemlyny.cz/o-firme>>.
- [204] SPĚVÁČEK, Vojtěch a kolektiv. *Transformace české ekonomiky – politické, ekonomické a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha : Linde nakladatelství, s.r.o., 2002. 525 s. ISBN 80-86131-32-7.

- [205] Spolek – Epoxy and Alkyd Producer. *Stručná historie* [online]. c2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.spolchemie.cz/o-nas/strucna-historie>>.
- [206] Státní zemědělský intervenční fond. *Kvalitní potraviny – Státní zemědělský intervenční fond* [online]. c2013 [cit. 2015-06-01]. Dostupné na: <<https://www.szif.cz/cs/kvalitni-potraviny>>.
- [207] Statutární město Ostrava – Oficiální portál města Ostravy. *Historie města – Ostrava* [online]. c2015 [cit. 2015-06-10]. Dostupné na: <<https://www.ostrava.cz/cs/o-meste/historie-mesta>>.
- [208] Střední škola uměleckoprůmyslová Ústí nad Orlicí. *Historie – úvod* [online]. c2015 [cit. 2015-06-21]. Dostupné na: <<http://www.ssup.cz/index.php?rubrika=2&podrubrika=&idclanku=6>>.
- [209] SUCHÁČEK, Jan. *Restrukturalizace tradičních průmyslových regionů v tranzitivních ekonomikách*. 1. vydání. Ostrava : VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2005. 221 s. ISBN 80-248-0865-X.
- [210] SVOBODA, Petr. *Pobídkový systém a regionální rozvoj (na příkladě Pardubického kraje)*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav.
- [211] Synthesia – Chemie pro budoucnost. *Historie – Synthesia* [online]. c2011 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.synthesia.eu/cze/o-spolecnosti/historie>>.
- [212] ŠÁRA, Pavel; TESAŘÍKOVÁ, Pavla. *Školní atlas Česká republika a Evropa*. 1. vydání. Vizovice : SHOCart, spol. s.r.o., 2005. 65 s. ISBN 80-7224-247-4.
- [213] ŠKODA AUTO Česká republika. *ŠKODA AUTO history* [online]. c2013 [cit. 2015-05-25]. Dostupné na: <<http://museum.skoda-auto.cz/Documents/cs/sk-SKODA-AUTO-History.pdf>>.
- [214] ŠKODA TRANSPORTATION a.s. – česká verze. *Historie* [online]. c2015 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <<http://www.skoda.cz/cs/o-spolecnosti/historie/>>.
- [215] TAJMAC-ZPS, a.s. *Profil společnosti – vývoj, výroba a prodej obráběcích strojů* [online]. c2012 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <<http://www.tajmac-zps.cz/cs/profil-spolecnosti>>.
- [216] Technologický park Brno – úvodní stránka. *Klienti Technology Park Brno* [online]. c2008 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <<http://www.technologypark.cz/cz/klienti/>>.

- [217] Titulní stránka – Konkurzní noviny. *Další masokombinát zkrachoval* [online]. c2003 [cit. 2015-05-31]. Dostupné na: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/dalsi-masokombinat-zkrachoval>>.
- [218] Titulní stránka – Konkurzní noviny. *Mají o ni investoři zájem?* [online]. c2003 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/maji-o-ni-investori-zajem>>.
- [219] Titulní stránka – Konkurzní noviny. *Nic není na věčné časy, ani sláva Textilany* [online]. c2003 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/nic-neni-na-vecne-casy-ani-slava-textilany>>.
- [220] Titulní stránka – Konkurzní noviny. *Textilní průmysl* [online]. c2003 [cit. 2015-06-14]. Dostupné na: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/textilni-prumysl>>.
- [221] TPCA – Toyota Peugeot Citroën Automobile. *O nás – TPCA* [online]. c2014 [cit. 2015-05-26]. Dostupné na: <<http://www.tpca.cz/o-nas/>>.
- [222] TS Plzeň a.s. – úvod. *Historie TS Plzeň a.s.* [online]. c2015 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <<http://www.tsplzen.cz/historie/>>.
- [223] Účetnictví, daně, mzdy Praha 3 – AZ data. *Restrukturalizace* [online]. c2014 [cit. 2014-04-05]. Dostupné na: <<http://www.az-data.cz/slovník/restrukturalizace>>.
- [224] Unipetrol. *Historie Unipetrol* [online]. c2015 [cit. 2015-06-05]. Dostupné na: <<http://www.unipetrol.cz/cs/ONas/Stranky/Historie.aspx>>.
- [225] UOTEX s.r.o. – geotextilie a netkané textilie, hydroizolace. *O firmě* [online]. c2012 [cit. 2015-06-22]. Dostupné na: <<http://www.uotex.cz/dokumenty/sprava-spolecnosti/8/o-firme/>>.
- [226] Ústecký kraj: Titulní stránka. *Základní informace o kraji: Ústecký kraj* [online]. c2015 [cit. 2015-06-04]. Dostupné na: <<http://www.kr-ustecky.cz/zakladni-informace-o-kraji/d-183261>>.
- [227] Ústí nad Orlicí. *Soutěžní návrhy Revitalizace území PERLA 01 – návrh 6* [online]. c2015 [cit. 2015-06-22]. Dostupné na: <http://www.ustinadorlici.cz/files//2015/prezentace_rozpracovanost_rp_per.pdf>.

- [228] Útvar koncepce a rozvoje města Plzně. *Městský industriální park Plzeň Borská pole* [online]. c2015 [cit. 2015-06-07]. Dostupné na: <<http://ukr.plzen.eu/rozvojove-projekty-mesta-plzne/realizovane-projekty/mestsky-industrialni-park-plzen-borska-pole/mestsky-industrialni-park-plzen-borska-pole.aspx>>.
- [229] Václav Klaus. *Poznámky k „analýzám“ transformace* [online]. c2010 [cit. 2014-02-21]. Dostupné na: <<http://www.klaus.cz/clanky/558>>.
- [230] Václav Klaus. *Tři roky po měnové krizi: rekapitulace událostí a jejich souvislostí, aby se na některé věci nezapomnělo* [online]. c2010 [cit. 2014-05-26]. Dostupné na: <<http://www.klaus.cz/clanky/585>>.
- [231] Veřejné služby Informačního systému. *Průmysl a podnikání – Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky* [online]. c2015 [cit. 2015-06-02]. Dostupné na: <<http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js13/geograf/web/pages/05-prumysl-podnikani.html>>.
- [232] Visteon Corporation: Leading Automotive Global Supplier. *Visteon-Autopal: O nás* [online]. c2015 [cit. 2015-05-25]. Dostupné na: <<http://www.visteon.com/company/about/cz/onas.html>>.
- [233] Vítejte na stránkách Fakulty textilní Technické univerzity v Liberci. *Ing. Miroslav Tichý – Textilní a oděvní průmysl ČR* [online]. c2014 [cit. 2015-06-15]. Dostupné na: <http://www.ft.tul.cz/mini/optis/download/Textilni_a_odevni_prumysl_CR-Miroslav_Tichy.pdf>.
- [234] Vítejte na stránkách Sokolovské uhelné a.s. *Stručný profil* [online]. c2008-2010 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <<http://www.suas.cz/page/show/slug/strucny-profil>>.
- [235] VÍTKOVICE STEEL, a.s. *TISKOVÁ ZPRÁVA – VÍTKOVICE STEEL, a.s.* [online]. c2007-2015 [cit. 2015-05-29]. Dostupné na: <<http://www.vitkovicesteel.com/media/tiskova-zprava-1>>.
- [236] VMG. *Historie VMG* [online]. c2015 [cit. 2015-06-10]. Dostupné na: <<http://www.vitkovice.cz/historie>>.
- [237] Výroba jednoúčelových strojů Ústí nad Orlicí. *Textilní technologie Ústí nad Orlicí, Strojírenská výroba, Výzkum a vývoj* [online]. c2015 [cit. 2015-06-22]. Dostupné na: <<http://www.vubas.cz/profil-spolecnosti>>.

- [238] Výroba oceli, ocel – TŘINECKÉ ŽELEZÁRNY – MORAVIA STEEL. *Historie – TŘINECKÉ ŽELEZÁRNY – MORAVIA STEEL* [online]. c2012 [cit. 2015-05-27]. Dostupné na: <http://www.trz.cz/web/trzocel.nsf/link/historie_cz>.
- [239] Vysoká škola ekonomická v Praze – VŠE. *Politická ekonomie – impaktovaný časopis Vysoké školy ekonomické v Praze; SYNEK, Miloslav. Transformace, restrukturalizace, revitalizace* [online]. c2000-2014 [cit. 2014-04-05]. Dostupné na: <www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=266.pdf>.
- [240] WEISS, Karel. *Textilní zeměpis: podle vlastních přednášek na Českém státním učilišti pro textilní průmysl v Brně. Díl 1., Evropa. Brno : Karel Weiss, 1926. 348 s.*
- [241] [Www.komponentyzlin.cz](http://www.komponentyzlin.cz). *Profil firmy* [online]. c2015 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <<http://www.komponentyzlin.cz/profil-firmy.php>>.
- [242] [Www.zlin.estranky.cz](http://www.zlin.estranky.cz). *Svit, národní podnik (o.p.; VHJ; a.s.)* [online]. c2006 [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <<http://www.zlin.estranky.cz/clanky/svit--narodni-podnik--o.p.--vhj--a.s.-/historie-n.p.-svit---cast.-4---o.p.-az-st.p.-svit.html>>.
- [243] Zentiva Česká republika – hlavní stránka. *Historie firmy* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.zentiva.cz/about-us/history/pages/default.aspx>>.
- [244] ZETOR TRACTORS a.s.: traktory Zetor, motory, servis a originální náhradní díly. *Historie* [online]. c2009-2015 [cit. 2015-06-12]. Dostupné na: <<http://www.zetor.cz/historie>>.
- [245] Zprávy z průmyslu. *Kolínská Draslovka chce výrazně zvýšit výrobu pro gumárenství* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.prumysldnes.cz/chemicky-a-farmaceuticky-prumysl/kolinska-draslovka-chce-vyrazne-zvysit-vyrobu-pro-gumarenstvi-150212>>.
- [246] ZPS Prefix Home Page. *ZPS Prefix – vznik společnosti* [online]. c1997-2000. [cit. 2015-06-13]. Dostupné na: <http://www.prefix.cz/cz_vznik.htm>.
- [247] ZVU STROJÍRNY, a.s. – úvod. *O společnosti* [online]. c2015 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <<http://www.zvustrojirny.cz/o-spolecnosti.html>>.
- [248] ŽÍDEK, Libor. *Transformace české ekonomiky. 1989 – 2004*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006. 304 s. ISBN 80-7179-922-X.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A Základní ukazatele vývoje české ekonomiky 1989 - 2013

Příloha B Podíl odvětví na hrubé přidané hodnotě v České republice

Příloha C Podíl subsekcí zpracovatelského průmyslu v České republice

Příloha D Přidaná hodnota ve zpracovatelském průmyslu v roce 2004

Příloha A – Základní ukazatele vývoje české ekonomiky 1989 – 2013 (údaje v %)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Růst HDP	...	-0,2	-11,6	-0,5	0,1	2,2	5,9	4,2	-0,7	-1,1	1,2	3,9	2,6
Míra inflace	1,4	9,7	56,6	11,1	20,8	10,0	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7
Míra nezaměstnanosti	0	0,7	4,1	2,6	3,5	3,2	2,9	3,5	5,2	7,5	9,4	8,8	8,9
Saldo státního rozpočtu	0,5	-0,1	-0,8	-1,4	-1,4	-2,0	-2,8
Saldo běžného účtu platební bilance	1,3	-1,9	-2,4	-6,4	-6,0	-2,0	-2,4	-4,6	-5,1

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Růst HDP	1,5	3,2	4,7	6,0	7,0	5,7	3,1	-4,5	2,5	1,8	-1,0	-0,9
Míra inflace	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1,0	1,5	1,9	3,3	1,4
Míra nezaměstnanosti	9,8	10,3	10,3 ³⁹ / 9,5 ⁴⁰	8,9	7,7	6,0	6,0	9,2	9,6	8,6	9,4	8,2
Saldo státního rozpočtu	-1,8	-4,1	-3,2	-1,8	-2,9	-1,8	-0,5	-5,1	-4,1	-3,7	-2,6	-2,1
Saldo běžného účtu platební bilance	-5,3	-6,0	-5,0	-1,0	-2,0	-4,3	-2,1	-2,4	-3,9	-2,7	-1,3	-1,4

Zdroj: vlastní zpracování podle [46], [51], [52],[60],[61], [126], [204]

³⁹ Metodika platná do 30. června 2004.

⁴⁰ Metodika platná od 1. července 2004.

Poznámky k Příloze A – Základní ukazatele vývoje české ekonomiky 1989 – 2013

Růst HDP – Roční procentní růst HDP ve stálých cenách.

Míra inflace – Míra inflace z průměrného ročního indexu spotřebitelských cen.

Míra nezaměstnanosti – Míra nezaměstnanosti ke konci daného roku (dle staré metodiky, která se využívala do 30. června 2004, se míra nezaměstnanosti počítala jako podíl počtu registrovaných uchazečů o práci na pracovní síle; nová metodika, která je platná od 1. července 2004, používá k výpočtu podíl počtu dosažitelných uchazečů k pracovní síle).

Saldo státního rozpočtu – Saldo státního rozpočtu v % HDP (údaje za léta 1989 – 1994 nemá Český statistický úřad k dispozici).

Saldo běžného účtu platební bilance – Saldo běžného účtu platební bilance v % HDP (údaje za roky 1989 až 1992 nejsou k dispozici).

Příloha B – Podíl odvětví na hrubé přidané hodnotě v České republice (údaje v % HPH v běžných cenách)

Sekce	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
A	7,9	5,8	4,6	4,5	4,5	4,4	4,0	3,6	3,7	3,4	3,4	3,3	2,8	2,6	2,5	2,4	2,3	2,2	2,1	1,8	1,7	2,4	2,6	2,6
B-E	38,4	39,3	36,4	31,7	31,4	31,4	32,5	32,1	31,1	30,7	30,8	31,4	30,1	29,3	31,0	31,0	31,8	31,7	31,1	30,0	29,9	30,9	31,2	31,1
B	3,7	3,3	3,3	2,7	2,2	2,3	2,1	1,9	1,6	1,4	1,2	1,3	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4	1,2	1,3	1,3	1,2	1,2
C	31,5	31,3	27,3	23,4	23,4	23,7	24,8	25,8	25,3	25,1	25,9	26,2	24,6	24,0	25,4	25,5	25,9	26,0	24,5	22,9	23,4	24,5	24,9	24,9
D	2,5	4,0	5,0	4,7	4,8	4,4	4,5	3,3	3,1	3,1	2,7	3,0	3,3	3,1	3,2	3,2	3,5	3,4	4,1	4,8	4,1	3,9	4,0	4,1
E	0,7	0,7	0,9	0,9	1,0	0,9	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,1
F	8,1	6,9	6,4	6,9	7,0	7,6	8,0	7,6	7,4	6,9	6,4	6,1	6,3	6,4	6,6	6,7	6,4	6,5	6,6	6,7	6,9	6,2	5,8	5,6
G-I	17,8	18,1	19,1	19,4	19,7	20,6	19,8	20,2	20,5	21,3	21,7	21,4	21,4	21,3	20,4	19,9	19,9	19,6	19,1	18,2	18,6	18,2	18,2	18,1
J	1,1	1,7	1,8	2,5	2,6	2,9	3,3	4,0	3,9	4,0	4,2	4,3	4,5	4,7	4,5	4,9	5,0	5,2	5,2	5,3	5,1	5,2	5,1	5,0
K	2,0	2,6	3,6	5,0	4,5	3,3	3,2	3,2	4,0	3,7	3,1	3,3	2,7	3,4	3,3	3,2	3,1	3,6	4,1	4,5	4,7	4,7	4,5	4,8
L	8,0	7,6	7,6	7,1	6,6	6,4	6,2	6,5	6,8	7,4	8,1	7,8	7,9	7,9	7,7	8,0	8,0	7,9	8,4	9,0	9,0	8,8	8,9	9,0
M-N	3,5	4,5	5,3	6,9	6,7	6,3	6,1	5,9	5,9	5,9	5,8	5,9	6,7	6,4	6,5	6,5	6,4	6,7	7,0	6,9	6,6	6,6	6,5	6,6
O-Q	10,7	10,8	12,5	13,7	14,6	14,4	14,5	14,3	14,1	14,2	13,8	14,0	15,1	15,4	14,8	15,0	14,6	14,1	14,2	15,2	15,2	14,9	14,9	15,0
R-U	2,5	2,7	2,7	2,3	2,5	2,6	2,4	2,6	2,6	2,6	2,6	2,5	2,6	2,7	2,6	2,4	2,5	2,4	2,2	2,3	2,3	2,2	2,2	2,3
Suma	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: vlastní zpracování podle [54]

Poznámky k Příloze B - Podíl odvětví na hrubé přidané hodnotě v České republice

Sekce A	Zemědělství, lesnictví a rybářství
Sekce B-E	Průmysl celkem
Sekce B	Těžba a dobývání
Sekce C	Zpracovatelský průmysl
Sekce D	Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu
Sekce E	Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi
Sekce F	Stavebnictví
Sekce G-I	Obchod, doprava, ubytování a pohostinství
Sekce J	Informační a komunikační činnosti
Sekce K	Peněžnictví a pojišťovnictví
Sekce L	Činnosti v oblasti nemovitostí
Sekce M-N	Profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti
Sekce O-Q	Veřejná správa, vzdělání, zdravotní a sociální péče
Sekce R-U	Ostatní činnosti

Příloha C – Podíl subsekcí zpracovatelského průmyslu v České republice (údaje v % HPH v běžných cenách)

Subsekcce	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
10	11,6	10,4	9,5	9,1	8,2	8,8	9,0	8,8	8,9	8,8	7,9	7,5	6,7	6,1	5,5	5,7	7,0	6,4	6,1	5,6	5,7
11	3,4	3,0	2,9	2,4	3,9	3,4	3,6	3,3	3,4	3,6	3,9	3,7	3,5	3,1	2,9	3,0	3,1	3,0	2,8	2,9	2,9
12	0,6	0,7	1,0	0,9	1,1	1,2	1,1	1,1	1,0	1,2	1,1	0,8	0,7	0,5	0,4	0,5	0,8	0,6	0,5	0,5	0,5
13	3,8	3,3	3,1	3,1	2,9	3,1	3,1	3,0	2,9	2,7	2,7	2,1	2,0	1,9	1,8	1,8	1,8	1,5	1,4	1,4	1,4
14	2,5	2,8	2,9	2,4	2,2	2,1	1,9	1,9	1,9	1,9	1,7	1,4	1,3	1,1	1,0	1,1	1,1	0,8	0,8	0,7	0,8
15	1,5	1,4	1,1	1,1	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
16	2,3	3,1	3,4	3,3	3,0	2,8	2,8	3,0	3,1	3,3	3,5	3,4	3,2	3,0	3,0	3,1	2,9	2,7	2,5	2,4	2,5
17	2,7	2,8	3,1	2,5	2,2	2,1	1,9	2,4	2,3	2,2	2,0	2,2	2,0	2,0	2,0	1,7	1,7	1,8	1,5	1,5	1,4
18	1,6	1,5	1,3	1,1	1,2	1,4	1,1	1,3	1,3	1,8	1,6	1,7	1,6	1,7	1,8	1,9	1,9	1,8	1,6	1,4	1,4
19	3,6	3,0	2,5	1,8	1,7	1,6	1,4	1,6	0,8	0,3	0,6	1,0	0,8	0,7	0,7	0,9	0,2	0,2	0,1	0,3	0,2
20	3,7	5,0	5,5	6,0	5,5	5,5	4,9	5,2	4,6	4,0	4,1	3,9	4,0	3,4	3,3	3,3	2,8	3,4	3,4	3,5	3,2
21	2,3	2,4	2,4	2,3	2,1	1,7	1,9	1,8	1,7	1,8	1,9	1,7	1,9	1,8	1,6	1,6	1,8	1,9	1,8	1,8	1,8
22	2,2	2,2	1,9	3,2	3,9	4,1	4,7	5,1	4,9	5,5	6,1	5,9	6,0	7,1	6,6	6,9	8,0	7,5	7,3	7,2	7,4
23	6,2	6,5	7,2	6,8	7,6	7,6	7,8	8,2	8,1	7,8	7,2	6,7	6,4	6,3	6,1	6,0	5,6	4,9	4,9	4,5	4,4
24	12,0	12,4	11,1	10,4	9,4	8,1	7,0	6,1	5,8	5,4	5,1	6,4	7,0	6,2	5,8	5,0	3,3	2,9	3,7	3,2	3,2
25	9,1	9,2	9,7	9,4	10,0	9,7	8,9	8,4	9,3	9,8	10,1	9,7	10,3	10,2	10,1	10,6	10,1	10,5	10,4	10,8	11,0
26	1,4	1,7	2,2	2,7	3,1	3,2	3,6	3,3	3,8	3,8	4,9	4,5	4,7	5,2	5,5	5,2	5,2	5,6	5,3	6,4	6,4
27	3,4	3,3	4,0	4,6	4,3	4,9	5,5	5,5	5,3	4,7	5,5	5,7	5,6	6,0	6,6	6,2	6,5	7,1	7,8	7,7	7,4

28	10,1	10,0	9,9	10,2	9,3	9,5	8,7	8,2	8,2	8,1	7,7	7,4	7,9	9,1	9,7	9,8	9,6	9,7	9,5	9,9	10,1
29	7,1	5,9	6,1	7,3	9,1	9,6	11,0	12,1	13,1	13,4	12,3	14,9	15,1	15,5	15,9	15,7	15,8	17,9	18,2	17,6	17,9
30	1,7	1,7	1,5	1,2	1,2	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,5	1,3	1,3	1,2	1,4	1,5	1,9	1,9	2,2	2,2	2,1
31	1,6	1,9	1,7	1,4	1,4	1,6	1,7	1,7	1,9	2,2	2,2	1,9	1,8	1,6	1,5	1,6	1,8	1,5	1,4	1,4	1,4
32	1,9	2,1	2,8	2,8	2,2	2,5	2,6	2,4	2,4	2,5	2,4	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	2,2	2,2	2,1	2,2	2,2
33	3,6	3,5	3,5	3,8	3,8	3,7	3,8	3,7	3,6	3,5	3,7	3,6	3,8	3,9	4,3	4,4	4,5	4,1	4,2	4,4	4,4
Celkem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: vlastní zpracování podle [50]

Poznámky k Příloze C – Podíl subsekcí zpracovatelského průmyslu v České republice

Subsektce 10 Výroba potravinářských výrobků

Subsektce 11 Výroba nápojů

Subsektce 12 Výroba tabákových výrobků

Subsektce 13 Výroba textilií

Subsektce 14 Výroba oděvů

Subsektce 15 Výroba usní a souvisejících výrobků

Subsektce 16 Zpracování dřeva, výroba dřevěných, korkových, proutěných a slaměných výrobků, kromě nábytku

Subsektce 17 Výroba papíru a výrobků z papíru

Subsektce 18 Tisk a rozmnožování nahraných nosičů

- Subsekce 19 Výroba koksu a rafinovaných ropných produktů
- Subsekce 20 Výroba chemických látek a chemických přípravků
- Suksekce 21 Výroba základních farmaceutických výrobků a farmaceutických přípravků
- Subsekce 22 Výroba pryžových a plastových výrobků
- Subsekce 23 Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků
- Suksekce 24 Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárenství
- Subsekce 25 Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků, kromě strojů a zařízení
- Subsekce 26 Výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů a zařízení
- Suksekce 27 Výroba elektrických zařízení
- Suksekce 28 Výroba strojů a zařízení jinde neuvedených
- Subsekce 29 Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů
- Subsekce 30 Výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení
- Subsekce 31 Výroba nábytku
- Subsekce 32 Ostatní zpracovatelský průmysl
- Suksekce 33 Opravy a instalace strojů a zařízení

